

Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen

Academiejaar: 2006-2007

Preventie van uithuiszetting via woonbegeleiding

Proef ingediend tot het verkrijgen van de titel
'Master in sociaal werk'
door Kristof Dhoore

Promotor: Professor Nicole Vettenburg

Trefwoorden

- Uithuiszetting

- Preventie

- Woonbegeleiding

- Thuisloosheid

- Pilotprojecten

Inhoudsopgave

Preventie van uithuiszetting via woonbegeleiding	I
Trefwoorden	III
Inhoudsopgave	IV
Woord vooraf	VI
Afkortingen	VII
Inleiding	1
Hoofdstuk 1: Uithuiszetting als onderdeel van thuisloosheid	4
1.1. Inleiding	4
1.2. Schets van de problematiek	4
1.2.1. Oorsprong van de huisvestingsproblematiek	4
1.2.2. Garantie van het recht op menswaardig wonen	5
1.2.3. Omvang van de uithuiszetting	6
1.3. Thuisloosheid	7
1.3.1. Omschrijving van thuisloosheid	7
1.3.2. Verband tussen thuisloosheid en maatschappelijke kwetsbaarheid	8
1.3.3. Thuisloosheid als gevolg van uitsluiting	9
1.3.4. Verband tussen uithuiszetting en thuisloosheid	9
1.4. Verklaringen/risicofactoren voor uithuiszetting	10
1.4.1. Verklaringen voor uithuiszetting ten gevolge van huurachterstal	10
1.4.2. Verklaringen voor uithuiszetting ten gevolge van wooncultuur	12
1.4.3. Multicomplexe problematiek	12
1.4.4. Verdeling van zorgverantwoordelijkheid	13
Hoofdstuk 2: Naar een visie op wenselijke preventie	14
2.1. Inleiding	14
2.2. Historische evolutie van de visie op preventie	14
2.2.1. Individuele versus algemene preventie	14
2.2.2. Primaire, secundaire en tertiaire preventie	15
2.3. Definitie van preventie	16
2.4. Preventie tussen algemene beleidsplanning en curatie	16
2.5. Een mens- en maatschappijbeeld als uitgangspunt van wenselijke preventie	17
2.5.1. Dominion	18
2.5.2. (Actief) burgerschap	18
2.5.3. Emancipatie, solidariteit en sociale rechtvaardigheid	19
2.6. Definitie van wenselijke preventie	19

2.7.	<i>Wenselijke preventie als positieve welzijnsbenadering</i>	21
2.7.1.	<i>Van een negatieve welzijnsdefinitie</i>	21
2.7.2.	<i>Naar een positieve welzijnsdefinitie</i>	22
Hoofdstuk 3: Naar een krachtig preventiebeleid voor uithuiszetting		24
3.1.	<i>Inleiding</i>	24
3.2.	<i>Preventie van uithuiszetting</i>	24
3.2.1.	<i>Motivering voor de preventie van uithuiszetting</i>	24
3.2.2.	<i>Kader voor de preventie van uithuiszetting</i>	24
3.2.3.	<i>Wenselijke preventie als kader voor de preventie van uithuiszetting en thuisloosheid</i>	25
3.3.	<i>Naar een krachtig preventief beleid voor uithuiszetting</i>	27
3.3.1.	<i>Inleiding</i>	27
3.3.2.	<i>Preventie van uithuiszetting in geval van huurachterstal (OCMW's)</i>	27
3.3.3.	<i>Preventie van uithuiszetting in geval van wooncultuur (CAW's)</i>	30
3.3.4.	<i>Woonbegeleiding als oplossing om uithuiszetting te voorkomen</i>	32
3.3.5.	<i>Inleiding tot empirisch onderzoek</i>	34
Hoofdstuk 4: Empirisch onderzoek		35
4.1.	<i>Onderzoeksopzet</i>	35
4.1.1.	<i>Onderzoeksvraag en onderzoeksdoelstelling</i>	35
4.1.2.	<i>Participanten</i>	35
4.1.3.	<i>Methode</i>	35
4.1.4.	<i>Onderzoeksprocedure</i>	36
4.2.	<i>Korte beschrijving van de implementatiepunten</i>	37
4.3.	<i>Resultaten en bespreking van de onderzoeksresultaten</i>	39
4.3.1.	<i>Radicaliteit</i>	39
4.3.2.	<i>Participatie</i>	46
4.3.3.	<i>Offensiviteit</i>	49
4.3.4.	<i>Integraliteit</i>	52
4.3.5.	<i>Democratisch karakter</i>	54
4.4.	<i>Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek</i>	56
Hoofdstuk 5 : Algemeen besluit		57
Literatuurlijst		63
Bijlagen		i

Woord vooraf

Deze scriptie is neergelegd met de bedoeling de graad van master in het sociaal werk te behalen.

Het schrijven van deze scriptie zou onmogelijk geweest zijn zonder de hulp van een aantal mensen. Mijn erkentelijkheid gaat in de eerste plaats uit naar mijn promotor, professor Vettenburg.

Graag wil ik vooral mijn ouders en broer danken, omdat ze me in de loop van mijn volledig studietraject steeds hebben aangemoedigd. Een speciaal woordje van dank gaat uit naar mijn vader voor het nalezen van deze scriptie.

Ook wil ik volgende personen bedanken voor het nalezen van bepaalde stukken van deze scriptie: Maseele Thomas (assistent vakgroep maatschappelijke dienstverlening, faculteit pedagogische en psychologische wetenschappen), Bruggeman Jorgen (adjunct preventieambtenaar programma lokale preventie en veiligheid stad Gent), Geenens Kim (adjunct preventieambtenaar programma lokale preventie en veiligheid stad Gent) en De Raedt Lies (vertaalcoördinator).

Eveneens een gemeente dank aan Ria Willem (coördinatrice opvangcentrum Open Deur Brussel) die me de kans heeft gegeven om de studie master sociaal werk met mijn werksituatie te combineren.

Tenslotte wil ik zeker de respondenten van het kwalitatieve onderzoek niet vergeten. Zonder hun medewerking zou deze scriptie niet geworden zijn tot wat ze nu is.

Afkortingen

OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

CAW: Centrum voor Algemeen Welzijnswerk

SHM: Sociale huisvestingsmaatschappij

CGGZ: Centrum voor geestelijke gezondheidszorg

VDAB: Vlaamse dienst voor arbeids- en beroepsopleiding

CLG: Centrum voor levens- en gezinsvragen

BBRoW: Brusselse bond voor het recht op wonen

SVK: Sociaal verhuurkantoor

CAD: Centrum voor drugs- en alcoholverslaving

POS: problematische opvoedingssituatie

Inleiding

Een krappe huurmarkt, onbewoonbare panden, te hoge huurprijzen, onbetaalde huur... Het zijn maar enkele van een groot aantal redenen waarom mensen op straat komen te staan.

In de afgelopen jaren is het aantal uithuiszettingen sterk gestegen. Vooral de meest kwetsbare groepen in de samenleving hebben het moeilijk om hun recht op een betaalbare woning te laten gelden. Nochtans is voor deze groepen het behoud van een woning cruciaal wanneer zij geïntegreerd willen raken in de samenleving. Ondersteuning op de woonmarkt is in deze zin dan ook noodzakelijk.

Het recht op een menswaardige huisvesting voor personen en gezinnen is een fundamenteel recht. Bij een uithuiszetting wordt dit recht op wonen geschonden. Bovendien hangt een miskennis van dit recht nauw samen met andere rechten, zoals het recht op gezondheid, het recht op een gezin, en het recht van kinderen om een normaal schoolleven te leiden. Een uithuiszetting is een schending van de menselijke waardigheid en van het recht op wonen. Wanneer een effectieve uithuiszetting voorvalt, leidt dit tot een verdere maatschappelijke uitsluiting van de huurder.

Als onderwerp van deze thesis koos ik voor 'preventie van uithuiszetting via woonbegeleiding'. De reden van deze keuze ligt in eerste instantie in mijn interesse voor preventie in het algemeen. Waarom dan de keuze voor 'preventie van uithuiszetting?'

Vanuit mijn opgebouwde praktijkervaring als maatschappelijk werker in een opvangcentrum, merkte ik dat steeds meer mensen zich bij ons aanmelden met een huisvestingsproblematiek, daar waar dit vroeger niet het geval was. Deze mensen hebben niet direct nood aan een breed hulpverleningsaanbod, maar zijn vooral op zoek naar een betaalbare en kwaliteitsvolle woning. Vanuit dit besef en hoe meer ik hiermee werd geconfronteerd, hoe meer ik me begon af te vragen op welke manier beter aan preventie kan worden gedaan. Hoewel het huisvestingsprobleem vaak niet het enige probleem is dat deze mensen ervaren, is het de bedoeling om na te gaan in welke mate preventieve woonbegeleiding erin slaagt om bij de eerste signalen in te grijpen en op deze manier uithuiszetting te vermijden.

In deze scriptie wordt onderzocht hoe verschillende projecten die werken rond het voorkomen van uithuiszetting van sociale huurders vorm hebben gegeven aan de verschillende dimensies van wenselijke preventie. Hiervoor onderzoeken we de lopende projecten van preventieve woonbegeleiding, waarvoor in Centra voor Algemeen Welzijnswerk in zeven pilotregio's middelen werden vrijgemaakt door de Vlaamse Regering. Deze projecten namen hun aanvang in 2002 en hebben als doelstelling, via de uitbouw van een samenwerkingsprotocol tussen de woonbegeleidingsdiensten van de CAW's en de SHM'en, uithuiszetting van sociale huurders te voorkomen. Wandersman & Florin (2003) bevestigen dat dit samenwerkingsmodel effectief is om uithuiszetting van sociale huurders te voorkomen.

De centrale doelstelling van het onderzoek bestaat erin na te gaan op welke manier het recht op wonen voor kwetsbare mensen beter gewaarborgd kan worden door deze projecten meer op de dimensies van wenselijke preventie af te stemmen. Op basis van de vaststellingen die in dit onderzoek worden gemaakt, worden reflecties verzameld en wordt onderzocht waar de groeimarges liggen om tot een betere en kwaliteitsvollere implementatie van de dimensies van wenselijke preventie te komen. Ook Vettenburg, Burssens, Goris, Melis, Van Gils, Verdonck & Walgrave (2003) en Botvin (2004) stellen dat de kwaliteitsvolle implementatie van een preventie-initiatief steeds meer op de voorgrond dient te staan.

Het is geenszins de bedoeling om deze projecten te evalueren. Veeleer gaat het om een reflectie-instrument waarin getracht wordt aan te duiden bij welke dimensies van wenselijke preventie er nog groeimogelijkheden liggen. Bij de screening van de projecten preventieve woonbegeleiding wordt gebruik gemaakt van de preventiespiegel voor projecten.

Ik koos voor het concept 'wenselijke preventie' omdat in de verschillende dimensies van dit begrip de gebruikte preventieonderverdelingen het best geïntegreerd worden. In deze zin is wenselijke preventie een overkoepelend en makkelijk hanteerbaar begrip. Bovendien vindt de visie op wenselijke preventie nauw aansluiting bij een mens -en maatschappijbeeld dat vertrekt vanuit een sociaal-ethisch referentiekader, dat een uitspraak wil doen over welk soort preventie vanuit het perspectief van de doelgroep wenselijk is. Een ethisch verantwoorde visie rond wenselijke preventie is een noodzakelijke voorwaarde om een effectieve en efficiënte preventie rond uithuiszetting uit te bouwen (Vettenburg et al., 2003).

Het voorkomen van uithuiszetting op de private huurmarkt valt buiten het bestek van deze scriptie. Toch is de organisatie van een preventieve aanpak op de private huurmarkt niet minder belangrijk en doet een groot deel van de uithuiszettingen zich in dit segment voor. Niettemin valt preventie van uithuiszetting hier moeilijker te organiseren en moet er gezocht worden naar toegangspoorten om private huurders beter te kunnen bereiken.

In hoofdstuk 1 worden de oorsprong van de huisvestingsproblematiek, de garantie van het recht op menswaardig wonen en de omvang van uithuiszetting geschetst. Daarnaast wordt het proces van thuisloosheid bekeken. Uithuiszetting situeert zich op het einde van dit proces. Tevens kaderen we het begrip thuisloosheid in het concept sociale en maatschappelijke uitsluiting en in de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid. Ten slotte geven we een aantal verklaringen voor uithuiszetting.

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader van wenselijke preventie stapsgewijs opgebouwd. Eerst komen een aantal belangrijke preventieonderverdelingen aan bod. Vervolgens geven we een definitie van preventie en hebben we aandacht voor het algemene preventieschema van De Caeter. Op dit schema zien we preventie in zijn verhouding tot de sectoren algemeen beleid en curatie. Ten slotte geven we een definitie van wenselijke preventie en zijn vijf

dimensies. We baseren ons hierbij op het eerder geschetste mens- en maatschappijbeeld en vertrekken vanuit een positieve welzijnsdefinitie.

Hoofdstuk 3 geeft een kader van de preventieve aanpak van uithuiszetting en schetst het belang hiervan. Daarnaast worden een aantal dimensies van wenselijke preventie toegepast op preventie van uithuiszetting en thuisloosheid. Bovendien wordt aandacht gegeven aan een aantal maatregelen om uithuiszetting te voorkomen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen twee instanties die elk een eigen opdracht hebben om uithuiszetting te voorkomen, namelijk het OCMW (in geval van problemen met huurachterstal) en het CAW (in geval van klachten met wooncultuur). Tot slot wordt de methodiek woonbegeleiding voorgesteld als oplossing om uithuiszetting te voorkomen.

De projecten preventieve woonbegeleiding vormen de basis voor het empirisch onderzoek in hoofdstuk 4. Naast een omschrijving van het onderzoeksopzet, worden de zeven pilootprojecten en hun preventieve acties omschreven. Om de privacy van de projecten te waarborgen worden deze projecten vanaf nu omschreven als implementatiepunten. Tot slot worden de onderzoeksresultaten op elke dimensie van wenselijke preventie uitgebreid weergegeven en besproken.

Hoofdstuk 5 bevat de conclusies rond de wijze waarop door de CAW's invulling wordt gegeven aan de verschillende dimensies van wenselijke preventie en het mogelijke groeipotentieel.

Hoofdstuk 1: Uithuiszetting als onderdeel van thuisloosheid

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk komt eerst de oorsprong van de huisvestingsproblematiek, het recht op een menswaardige woonst en de omvang van de uithuiszetting aan bod. Vervolgens wordt het begrip thuisloosheid omschreven waarbij het verband wordt weergegeven tussen thuisloosheid en uithuiszetting en waarbij het begrip thuisloosheid gekaderd wordt in het concept uitsluiting en in de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid. Ten slotte wordt ingegaan op een aantal verklaringen voor uithuiszetting.

1.2. Schets van de problematiek

1.2.1. Oorsprong van de huisvestingsproblematiek

Het belangrijkste kenmerk van een verzorgingsstaat ligt in de realisatie van een evenwicht tussen overheidsbeleid en marktwerking (Bouverne- De Bie, 1996, p. 39). Via een sociaal beleid treedt de overheid hierbij corrigerend op ten aanzien van de verdeling van maatschappelijke goederen volgens het marktbeginnel, waardoor de kansen op een menswaardig bestaan minder afhankelijk worden van de positie die men inneemt op de markt (Vettenburg, et al., 2003, p.26). Toch is één van de belangrijkste oorzaken voor het tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen en voor de groei van het aantal thuislozen in België als gevolg hiervan, te wijten aan een onevenwicht in de jaren '80 tussen het sociaal beleid van de overheid en het marktbeginnel. Dit heeft tot gevolg dat de kloof groter werd tussen de beschikbare financiële middelen van bepaalde groepen mensen en de prijzen op de huisvestingsmarkt. Dit onevenwicht tussen overheidsbeleid en marktwerking is historisch te verklaren (De Decker, P. , 2006, p.286-287).

Een eerste verklaring moet worden gezocht in de economische crisis van de jaren '80 waarbij we geconfronteerd werden met een stijgende werkloosheid en een veranderende structuur van de arbeidsmarkt (meer tijdelijke jobs). Als gevolg hiervan was er meer onzekerheid en minder toekomstperspectief, wat een belangrijk effect had op de huisvestingsmarkt in de zin dat de nieuwbouw afnam. Deze afname werd versterkt door de gelijktijdige beslissing van de Vlaamse overheid om de investeringen in de bouw van sociale huurwoningen drastisch terug te schroeven en die van de federale overheid om de particuliere huursector te liberaliseren. Hierdoor werd de markt krappere, stegen de prijzen en moesten slechte woningen in gebruik worden genomen, waardoor er minder alternatieven kwamen voor mensen die niet over voldoende inkomen beschikten om een woning te bouwen of te kopen. In de jaren '90 zag de overheid in dat ze voor alternatieven moest zorgen en is ze gaan investeren in extra middelen voor de bouw van sociale huurwoningen en voor het hergebruiken van kwaliteitslechte woningen (cfr. door de erkenning van een huurdiensten zoals sociale verhuurkantoren en huurderbonden) (Notredame, 1999). Uit voorgaande stellen we vast

dat conjuncturele omstandigheden essentieel zijn om het overheidsbeleid met betrekking tot huisvesting te begrijpen (De Decker, P., 2006, p.286). Een tweede verklaring is een meer demografische; de vaststelling dat er meer alleenstaande gezinnen zijn, dat de gezinsgrootte daalt en dat er nieuwe relatievormen ontstaan heeft ook zijn effect op de huisvestingsmarkt en op de behoefte de woningvoorraad uit te breiden (Notredame, 1999).

Het huisvestingsbeleid van de overheid is tot het begin van de jaren '90 steeds gericht geweest op het stimuleren van woningbezit. Het waren echter vooral hogere inkomensgroepen die gebruik maakten van de eigendomsondersteunende maatregelen (Mattheüeffect) (Notredame, 1999). De overheid kanaliseerde de overheidsmiddelen overwegend naar de middelste en hoge inkomens, en niet naar de huishoudens die de steun het meest nodig hadden (De Decker, P., 2006, p.286). Het is dus niet zo dat de overheid weinig deed, wel gebruikte ze weinig efficiënte en effectieve technieken.

1.2.2. Garantie van het recht op menswaardig wonen

In België werden de sociale grondrechten ingeschreven in de grondwet van 17 februari 1994. Artikel 23 van deze wet stelt dat iedereen het recht heeft een menswaardig leven te leiden. Dit recht omvat het recht op een behoorlijke huisvesting, dat omschreven wordt als het recht op een aangepaste woning, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs, met woonzekerheid en recht op energie (Brusselse bond voor het recht op wonen, 2004).

Doordat de overheidsmiddelen vooral naar de middelste en hogere inkomensgroepen worden gekanaliseerd, worden de meest kwetsbare lagere inkomensgroepen eigenlijk tweemaal uitgesloten. Een eerste maal omdat ze in vergelijking met andere inkomensgroepen over minder mogelijkheden beschikken om hun recht op menswaardig wonen te realiseren en een tweede maal omdat lagere inkomensgroepen voor de realisatie van hun recht op wonen meer aangewezen zijn op een sociaal beleid van de overheid. Het recht op wonen omvat met andere woorden de mogelijksvoorwaarden om een menswaardig bestaan uit te bouwen (Bouverne- De Bie, 2004, p. 65) waarbij het voor de middelste en hogere inkomensgroepen makkelijker is om dit recht te realiseren. Toch moet de effectuering van dit recht ook gewaarborgd worden voor kwetsbare en lagere inkomensgroepen, wat van de overheid een houding van maatschappelijk engagement vraagt (Bouverne- De Bie, 2004, p. 65). Het is dus niet voldoende deze groepen wel sociale rechten te geven, maar geen concrete middelen om die te verwezenlijken, want dit zou impliceren dat men hen in hun positie van uitgestotene nog verder wegdringt (Notredame, 1999). Ze moeten ook over de mogelijkheden beschikken hun rechten te realiseren, waarbij het van belang is dat overheidsmiddelen naar hen gekanaliseerd worden.

Toch moeten we vaststellen dat steeds meer mensen geconfronteerd worden met een dreigende uithuiszetting.

Uithuiszetting houdt in dat het recht op menswaardig wonen wordt geschonden. Die miskennen van het recht op een menswaardige huisvesting heeft tevens invloed op alle andere rechten, het recht op gezondheid, een gezinsleven, een normaal schoolleven en sociaal contact (Koning Boudewijnstichting, 1995, p.251-256).

Om het recht op wonen voor iedere burger te realiseren moet de overheid de huisvestingsmarkt meer gaan omkaderen, zodanig dat er een evenwicht komt tussen overheidsbeleid en marktwerking. Hiertoe zal de overheid zich moeten richten op het stimuleren van het aanbod veeleer dan op het stimuleren van de vraag, wat inhoudt dat de overheid moet subsidiëren om meer sociale woningen te bouwen en om de huurgelden betaalbaar te maken in de particuliere huursector (Notredame, 1999). Op deze maatregelen wordt in hoofdstuk 3 verder ingegaan.

1.2.3. Omvang van de uithuiszetting

In België bestaat er geen centrale registratie met betrekking tot (dreigende) uithuiszetting. Het cijfermateriaal is immers verspreid over verschillende instanties. OCMW's krijgen melding van iedere vordering tot gerechtelijke uithuiszetting en kunnen een beeld geven van het aantal mensen dat geconfronteerd wordt met uithuiszetting. Het Vrederegerecht kan dan weer cijfers geven van het aantal (verplichte) pogingen tot minnelijke schikking en van het aantal mensen dat veroordeeld werd tot gerechtelijke uithuiszetting. Een bundeling van relevant cijfermateriaal, verspreid over verschillende instanties, is nodig om zicht te krijgen op het aantal burgers dat jaarlijks te maken krijgt met een dreigende en effectieve uithuiszetting (Verbeeck, L., 2004, p.37). Ook Van Laere & De Wit (2005) hebben het over het monitoren van uithuiszettingen met behulp van een centraal register.

Bijlage 1 geeft het aantal kennisgevingen en uithuiszettingen weer voor Antwerpen in 2006. Door het OCMW en de arrondissementskamer van deurwaarders werden 2749 kennisgevingen genoteerd, waarvan 512 mensen (18,6 %) effectief uit hun huis werden gezet. Bij deze cijfers dienen enkele bemerkingsen gemaakt te worden. Ten eerste gaat het bij het aantal kennisgevingen zowel om vorderingen tot uithuiszetting als om huuropzeg door de sociale huisvestingsmaatschappijen. Ten tweede kon het OCMW niet aangeven op hoeveel van de 2749 kennisgevingen werd gereageerd (Wynants, persoonlijke mededeling, 20 april 2007).

Bijlage 2 geeft de cijfers weer van het aantal meldingen van een vordering tot uithuiszetting die bij een aantal OCMW's binnen kwamen. In gemeenten tot 20.000 inwoners werden OCMW's jaarlijks geconfronteerd met een tiental meldingen. Vanaf 20.000 inwoners loopt dit op tot 2,5 meldingen per maand en vanaf 30.000 inwoners stijgt dit tot 4 meldingen per maand. In centrumsteden ligt het aantal meldingen tussen 8 à 12 meldingen per maand. In Gent werden in 2003 zelfs 79 meldingen per maand ontvangen en in Antwerpen liep dit aantal zelfs op tot 50 meldingen per week. Wat niet uit deze cijfers kan worden afgeleid is of het hierbij ging over sociale huurders dan wel over private huurders. Het OCMW van Gent meldt dat in 2003 25 % van het aantal meldingen van vorderingen tot uithuiszettingen afkomstig waren van sociale huisvestingsmaatschappijen (Verbeeck, L., 2004, p.40-41).

Uit deze cijfers kunnen een aantal conclusies worden getrokken. Het aantal kennisgevingen aan het OCMW blijft wel hoog, maar neemt niet toe. Het aantal effectieve uithuiszettingen neemt dan weer wel toe. In Antwerpen is een stijging waar te nemen van 10,8 % naar 18,6 %. Ook in Gent ligt het aantal effectieve uithuiszettingen heel hoog; bijna de helft van het aantal kennisgevingen resulteert in een uithuiszetting. We kunnen besluiten dat er meer middelen moeten komen om preventie van uithuiszetting verder uit te bouwen. Het OCMW van Antwerpen kon ook niet aangeven op hoeveel kennisgevingen door het OCMW werd gereageerd. Een betere registratie van de opvolging is dan ook noodzakelijk.

Ter vergelijking: ook in Amsterdam neemt het aantal uithuiszettingen toe van 1.159 in 2001 tot 1.469 in 2004. Per 1000 woningen vinden gemiddeld 3.9 huisuitzettingen plaats waarvan 3.7 per 1000 woningen in de sociale sector en 4.2 per 1000 particuliere huurwoningen (Van Laere & De Wit, 2005, p. 187).

1.3. Thuisloosheid

1.3.1. Omschrijving van thuisloosheid

De Clerq, Werkers & Van Menxel (1997, p. 26) omschrijven thuisloosheid als "een toestand waarin een persoon zonder permanente woonst, werk en/of bestaansmiddelen verkeert, en waarin sprake is van een combinatie van persoonlijke, relationele en maatschappelijke kwetsbaarheid, zodat er geen bindingen van betekenis meer bestaan op deze drie domeinen."

Van Menxel (2003, p. 12-13, 78) heeft het bij thuisloosheid over een proces van structurele ontankering op persoonlijk, relationeel en maatschappelijk vlak. De ontankering situeert zich zowel op microniveau (relaties met naasten, individuele problematiek), mesoniveau (maatschappelijke voorzieningen, netwerken), als op macroniveau (samenleving). Het gaat om een cumulatief proces dat zijn wortels heeft in de jeugdervaringen en waarbij de binding met anderen, met de maatschappij, met zichzelf en met de tijd verloren gaat (Mace & Margison, 1997). Ook door Johnson, Murie, Naumann & Yanetta (1991) en op de website van het Steunpunt (2004) wordt thuisloosheid niet enkel omschreven als woonprobleem, maar tevens als het verlies aan bindingen op economisch, sociaal en persoonlijk vlak.

Volgens Daly (2003), De Meyer, Princen & Van Regenmortel (1997) en een onderzoeksrapport van Feantsa (2004, p. 6-7) zijn de verschillende risicofactoren voor het ontstaan van thuisloosheid:

- materiële, financiële en huisvestingsfactoren (zoals armoede, een laag opleidingsniveau en inkomen, een lage tewerkstellingsgraad, een slechte huisvesting, opbouw van schulden);
- relationele factoren (zoals gezinsrelaties, geweld en een problematische familiale achtergrond);
- persoonlijke factoren (zoals psychologische en fysische gezondheidsredenen);

- institutionele factoren (een geschiedenis van institutionalisering en afhankelijkheid van zorg);
- sociale factoren (zoals een gebrek aan sociale banden en een sociaal en maatschappelijk isolement).

Hoewel het moeilijk is om een afgebakende definitie te geven van thuisloosheid, komen er uit deze omschrijvingen twee belangrijke elementen naar voren, namelijk het gebrek aan bindingen op verschillende niveaus en levensdomeinen (risicofactoren) en het gebrek aan een eigen thuis (als uitlokkende factor). Thuislozen worden geconfronteerd met een kluwen van problemen, die elkaar telkens versterken. Deze multicomplexe problematiek vraagt om een panoramische probleemverkenning op verschillende levensdomeinen (Dhoore, 2003).

1.3.2. Verband tussen thuisloosheid en maatschappelijke kwetsbaarheid

Philippot en Galand (2003) situeren thuisloosheid aan het einde van het continuüm van sociale en maatschappelijke kwetsbaarheid. Thuislozen moeten beschouwd worden als maatschappelijk kwetsbare personen omdat hun verbintenissen op verschillende vlakken verstoord zijn. Net zoals thuisloosheid, wijst maatschappelijke kwetsbaarheid op een cumulatief en interactioneel proces (Vettenburg, Walgraeve & Van Kerckvoorde, 1984, p.41). Interactioneel omdat het gaat om een proces tussen de maatschappelijk zwakkere en de maatschappelijke instellingen, waarin de culturele discrepantie tussen beide een essentiële rol speelt. Hoe groter de afstand tussen de dominante middenklassecultuur en andere cultuurvarianten, hoe groter het risico op maatschappelijke kwetsbaarheid (Vettenburg, 1988, p.2, 44). Cumulatief omdat de thuisloze steeds kwetsbaarder wordt in zijn contact met de verschillende maatschappelijke instellingen. Zo is iemand die mislukt is op school kwetsbaarder ten aanzien van de arbeidsmarkt en is men als gevolg hiervan kwetsbaarder op de huurmarkt en in het vinden van een betaalbare woning (Vettenburg et al., 1984, p.41).

Maatschappelijke kwetsbaarheid wordt omschreven als "het risico om in contact met maatschappelijke instellingen vooral, en telkens opnieuw, de negatieve effecten te ondergaan en minder te genieten van het positieve aanbod" (Bouverne-De Bie, 2004, p.84). Het potentiële risico van maatschappelijke kwetsbaarheid heeft zowel te maken met de structurele positie (cfr. een ongelijke sociaal-economische macht) van maatschappelijk kwetsbare groepen als met de culturele component van maatschappelijke kwetsbaarheid. Hierdoor kunnen maatschappelijk kwetsbare groepen de maatschappelijke instellingen minder aanwenden om de sociale ongelijkheid te verminderen (Vettenburg, 1988 p.46). Deze culturele component wijst op het gebrek aan gezag om deel te nemen aan de formulering van maatschappelijk erkende waarden en normen, van maatschappelijke behoeften en noden (Vettenburg et al., 1984, p.42-43).

Thuislozen lopen het risico terecht te komen in een neerwaartse spiraal van toenemende maatschappelijke kwetsbaarheid (Vettenburg et al., 1984, p.41). Het doorbreken van dit proces van thuisloosheid behoort, vanuit de

theorievorming over maatschappelijke kwetsbaarheid, zowel tot de verantwoordelijkheid van het individu als tot de verantwoordelijkheid van maatschappelijke instellingen (Bouverne-De Bie, 2004, p.84-85).

1.3.3. Thuisloosheid als gevolg van uitsluiting

Uit voorgaande weten we reeds dat de kern van thuisloosheid ligt in een proces van sociale en maatschappelijke uitsluiting welke zich situeren op meerdere domeinen en niveaus en resulteren in breuklijnen met de rest van de samenleving (Van Menxel et al., 2003, p.12-13,78).

Volgens Jehoel- Gijsbers (2004, p. 31-46) bestaat sociale uitsluiting uit twee hoofddimensies, namelijk sociaal-culturele en economisch-structurele uitsluiting, waarbij deze twee dimensies goed overeen komen met de structurele en culturele component uit de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid. Deze twee hoofddimensies worden vervolgens onderverdeeld in een gebrek aan sociale participatie (cfr. sociaal isolement), een gebrek aan normatieve en culturele integratie (cfr. geringe arbeidsethos), materiële deprivatie (cfr. woonlasten) en een gebrek aan toegang tot sociale rechten (cfr. recht op huisvesting). Ook Marsh & Mullins (1998, p.752) stellen dat sociale uitsluiting gericht is op het niet kunnen genieten van burgerrechten enerzijds en een gebrek aan macht, sociale participatie en sociale integratie anderzijds. Ze stellen eveneens dat sociale uitsluiting het gevolg is van de instorting van iemands sociaal en familiaal netwerk en van uitsluiting uit de arbeidsmarkt.

Bij sociale uitsluiting gaat om een combinatie van relationele en verdelingsaspecten waarbij het proces van sociale en maatschappelijke uitsluiting leidt tot specifieke problemen op drie terreinen, namelijk wonen, socio-economische draagkracht en psychosociaal welzijn. Daarenboven wordt sociale uitsluiting wel beïnvloed door risicofactoren (zie omschrijving van thuisloosheid), maar er niet door gedefinieerd. Zo vormt een laag inkomen wel een risicofactor, maar er is pas sprake van sociale uitsluiting wanneer dit ook tot materiële deprivatie leidt. Er is dus pas sprake van sociale uitsluiting wanneer de achterstand op de twee hoofddimensies langdurig is (Jehoel- Gijsbers, 2004, p. 31-46).

1.3.4. Verband tussen uithuiszetting en thuisloosheid

In het proces van sociale en maatschappelijke uitsluiting vormt de woning een belangrijk element. Het kunnen behouden van een woning is immers een belangrijk integratiemechanisme in onze samenleving (Van Menxel, Lescauwet en Parys, 2003, p. 12-13,78). Uithuiszetting situeert zich op het einde van dat uitsluitingsproces. De opeenvolging en opstapeling van problemen leiden uiteindelijk tot moeilijkheden in het handhaven van de eigen woonst met uithuiszetting tot gevolg (Koning Boudewijnstichting, 1995, p. 251-256).

Uiteindelijk vormt thuisloosheid de laatste stap in een lange neerwaartse spiraal. Mensen in een precare woonsituatie lopen een groot risico om thuisloos te worden (Van Regenmortel, Demeyer, Vandenbempt & Van Damme, 2006,

p.209, 215). Een onderzoeksrapport van Feantsa (2004, p.6-7) ziet uithuiszetting als uitlokkende factor voor het ontstaan van thuisloosheid.

Volgens Van Laere & De Wit (2005) leidt uithuiszetting in vier van de tien gevallen tot thuisloosheid. Crane & Warnes (2000, p. 757) geven dan weer aan dat slechts een klein aandeel van het aantal uithuiszettingen effectief tot thuisloosheid zou leiden. Een verklaring hiervoor kan worden gevonden in de beschermende factoren waarover mensen beschikken en waardoor ze het hoofd kunnen bieden aan thuisloosheid. Voorbeelden van beschermende factoren zijn vriendschappelijke en familiale banden of een stabiele werksituatie (Feantsa, 2004, p.6-7). Uithuiszetting leidt voor bepaalde groepen, die geconfronteerd worden met een kluwen van problemen, wel degelijk tot thuisloosheid. Een beter inzicht in de oorzaken en het proces van uithuiszetting kan ook leiden tot interventies waardoor thuisloosheid voorkomen wordt (Crane & Warnes, 2000, p. 757).

1.4. Verklaringen/risicofactoren voor uithuiszetting

De twee belangrijkste redenen voor uithuiszetting zijn huurachterstal en wooncultuur. Bij beiden liggen verschillende verklaringen aan de basis, waardoor het belangrijk is om een opsplitsing te maken. Wel hebben huurachterstal en wooncultuur een aantal gemeenschappelijke verklaringen zoals de multicomplexe problematiek en de verdeling van de zorgverantwoordelijkheid.

1.4.1. Verklaringen voor uithuiszetting ten gevolge van huurachterstal

Huurachterstal is de belangrijkste reden voor uithuiszetting (Cranes & Warnes, 2000). Ook bijlage 3 geeft aan dat huurschuld de meest voorkomende reden is voor uithuiszetting in de sociale huursector in Nederland tussen 1996 en 2003 (enkel de cijfers van 1998 ontbreken) (Van Laere & De Wit, 2005).

Volgens Van Laere & De Wit (2005, p. 187) lopen volgende groepen de grootste kans om huurachterstal op te bouwen: alleenstaande mannen en vrouwen, éénuoudergezinnen (vooral vrouwen met kinderen), alleenstaande 65-plussers en mensen met een laag inkomen of een uitkering.

De volgende redenen geven een verklaring voor uithuiszetting in geval van huurachterstal. Onderscheid wordt hierbij gemaakt tussen verklaringen op micro- (individu), meso- (voorzieningen) en macroniveau (samenleving).

1.4.1.1. Macroniveau

Een eerste verklaring moet gezocht worden in het structureel tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting (De Decker, Goossens & Pannecoucke, 2005, p. 337-338). Terwijl de nieuwbouwactiviteit daalt, stijgt de verkoopactiviteit van bestaande woningen. Hierdoor daalt het aanbod van huurwoningen met een woningtekort als gevolg (Winters &

Marchal, 2004, p.145). Gevolgen van de krappe huurmarkt zijn prijsstijgingen en het noodzakelijk in gebruik blijven van slechte woningen (Meert e.a., 2003). Huisvestingskosten nemen hierdoor in het budget van mensen, zowel op de private en in mindere mate ook op de sociale huurmarkt, steeds meer ruimte in (De Decker et al., 2005, p. 337-338). Zo zijn de huisvestingskosten in de laatste 14 jaar met factor 3 toegenomen, terwijl de inkomens slechts met factor 2 zijn gestegen (Van Assche, 2006). Er doen zich ook ernstige problemen voor wat betreft betaalbaarheid en kwaliteit op de private huurmarkt, in het bijzonder voor kwetsbare groepen (Winters & Marchal, 2004, p. 147). Een studie van Feantsa (2004) toonde aan dat huurprijsstijgingen negatieve gevolgen hebben voor de leefcondities van kwetsbare groepen. Als het beschikbare inkomen niet volstaat om de stijgende huurprijzen te dekken, heeft dat financiële instabiliteit als gevolg.

Ook het gebrek aan leefbare uitkeringen, de toegenomen inkomensongelijkheid tussen maatschappelijke groepen (De Boyser, 2006), een verandering in het inkomen en gebrekkige huisvestingsvoordelen (Crane & Warnes, 2000, p. 757- 767), worden als oorzaken gegeven voor huurachterstal. Volgens Bex (2002, p. 3-4) bestaat er een verband tussen armoede en uithuiszetting. Mensen die op de armoedegrens leven, hebben een structureel tekort aan inkomen om menswaardig te leven. Opbouw van schulden en uithuiszetting kunnen hier een gevolg van zijn. Het gebrek aan leefbare uitkeringen leidt tot een situatie waarbij de woningmarkt voor kwetsbare groepen nog nauwelijks toegankelijk is.

Ten slotte draagt de gebrekkige preventieve werking van de instrumenten die de wetgever in het leven heeft geroepen voor de OCMW's in geval van huurachterstal bij tot uithuiszetting. In hoofdstuk drie wordt hier verder op ingegaan.

1.4.1.2. Mesoniveau

Op dit niveau wordt huurachterstal verklaard door de logge en trage administratieve en bureaucratische procedures bij verschillende maatschappelijke voorzieningen (Deben & Teijmant, 1992). Zo dienen OCMW's flexibeler te zijn in de toekenning van huurwaarborgen, leeflonen en installatiepremies wanneer de leefsituatie daar om vraagt. Ook de gebrekkige informatie waarover maatschappelijk kwetsbare groepen beschikken om het recht op menswaardig wonen en de andere rechten af te dwingen. Deze groepen weten niet altijd op welke hulp ze recht hebben. De afstand tussen de dominante middenklasse cultuur en de cultuur van deze groepen speelt hier een bepalende rol in.

1.4.1.3. Microniveau

Een eerste verklaring ligt in het gedrag van de huurder. Zo heeft een extra kost (bv. schoolmateriaal voor de kinderen of een medische kost) of het wegvallen van een inkomensbron vaak tot gevolg dat mensen moeten snoeien in de reguliere uitgaven. Het overslaan van de betaling van huur maakt hierbij voor mensen met een laag inkomen

behoorlijk wat geld vrij. Toch is dit een gevaarlijke werkwijze; na enkele keren komt men hierdoor in de problemen.

Het zich niet realiseren van de mogelijke gevolgen van achterstallige betalingen is een andere belangrijke oorzaak van uithuiszetting. Mensen met huurachterstand zoeken vaak te laat hulp omdat ze de gevolgen onderschatten en bang zijn om hun woning te verliezen. Het gevolg hiervan is dat ze achterstallige huurgelden opbouwen tot ze onoplosbaar worden. Ook het niet betalen van huur als vorm van protest, omdat de verhuurder weigert een aantal herstellingen uit te voeren (De Decker et al., 2005, p. 338-339) en het gebrek aan betalingsdiscipline en bestedingsbeheersing (Deben & Teijmant, 1992) zijn verdere mogelijke verklaringen voor de opbouw van huurachterstal.

1.4.2. Verklaringen voor uithuiszetting ten gevolge van wooncultuur

Uithuiszettingen kunnen ook voortkomen uit problemen die verband houden met wooncultuur (overlast, klachten inzake onderhoud, burenhinder). Bijlage 3 toont aan dat wooncultuur de tweede meest voorkomende reden tot uithuiszetting is. Het gebeurt echter regelmatig dat klachten op vlak van wooncultuur gepaard gaan met problemen op vlak van huurachterstal (Verbeeck, 2004, p.11).

Woonoverlast wordt omschreven als de overlast waarvan door aard en/of frequentie een zodanige dreiging uitgaat dat het welzijn, de gezondheid, de veiligheid en/of de leefbaarheid van omwonenden wordt aangetast. Deze overlast is meestal gerelateerd aan een psychiatrische, psychosociale of psychische problematiek, alcohol- of drugsgebruik, drugshandel, criminaliteit, asociaal gedrag en intimidatie of een combinatie van deze factoren bij de veroorzaker (Van Laere & De Wit, 2005, p. 52).

1.4.3. Multicomplexe problematiek

Mensen die bedreigd worden met uithuiszetting ten gevolge van huurachterstal, worden meestal ook geconfronteerd met tal van andere financiële problemen (schulden), alsook met problemen van psychosociale aard op vlak van relaties, werk, opvoeding en contacten met maatschappelijke instellingen (Lleverse, 2000, p. 46). De grootste oorzaak van uithuiszetting ligt volgens Crane & Warnes (2000, p. 757-767) in het onvermogen om tegemoet te komen aan financiële verplichtingen. Dit wordt vaak geassocieerd met problemen op vlak van mentale gezondheid, of met lage huishoudelijke vaardigheden en/of vaardigheden om zelfstandig te wonen. Ook de afwezigheid van een zorgdrager of vertrouwenspersoon kan als verklaring gegeven worden voor uithuiszetting. Van Laere & De Wit (2005, p. 51, 187, 189) geven dan weer vaak een cumulatie van financiële problemen, verslaving, psychische en/of psychiatrische klachten aan als oorzaak van huurschuld of overlast. Volgens hen is huurachterstal een symptoom van een onderliggende sociale en medische problematiek die ervoor zorgt dat er weinig effectief wordt omgegaan met de manier waarop de problemen worden aangepakt.

Wanneer we de belangrijkste problematieken overlopen die door het bereikte cliënteel van de CAW 's in 2003 werden aangeduid (bijlage 4), dan valt op dat de aanwezigheid van psychische en persoonlijke problemen, meer nog dan financiële problemen, de kans op uithuiszetting doet toenemen (Lescrauwaet, 2003, p.10). We kunnen besluiten dat één van de belangrijkste oorzaken voor huurachterstal of overlast bestaat uit een combinatie van financiële problemen enerzijds en een kwetsbaarheid op sociaal en gedragsmatig vlak en op vlak van mentale gezondheid anderzijds.

1.4.4. Verdeling van zorgverantwoordelijkheid

Een andere verklaring voor uithuiszetting op mesoniveau is het gebrek aan afstemming en samenwerking tussen huisvestingsdiensten, sociale diensten en mentale gezondheidsdiensten en de collectieve mislukking verantwoordelijkheid op te nemen voor kwetsbare groepen (Crane & Warnes, 2000, p. 769).

Hoofdstuk 2: Naar een visie op wenselijke preventie

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op een aantal relevante preventieonderverdelingen. Vervolgens wordt een definitie gegeven van preventie, van wenselijke preventie en komen de mens- en maatschappijvisie en de dimensies van wenselijke preventie aan bod. Tot slot wordt dieper ingegaan op een positieve welzijnsbenadering als vertrekpunt van wenselijke preventie.

Op het eerste zicht lijkt de omschrijving van het begrip preventie een makkelijke opdracht. Niets is minder waar. Preventie wordt omschreven vanuit verschillende invalshoeken, die vaak van elkaar verschillen. Melis en Goris (1996) stellen dat het preventielandschap chaotisch is. Er is geen eenheid in de gehanteerde concepten, er zijn leemtes en overlappings in het preventieaanbod en er is een onduidelijke profilering van de preventieactoren. Het ontbreken van een duidelijke, coherente visie geldt als belangrijkste aandachtspunt (Vettenburg et al., 2003, p.9).

2.2. Historische evolutie van de visie op preventie

Wanneer we de literatuur rond preventie raadplegen vinden we meerdere definities en onderverdelingen. Weisberg, Kumpfer & Seligman (2003) geven hiervoor als verklaring dat preventie een multidisciplinaire wetenschap is die voort bouwt op disciplines zoals geneeskunde, recht, criminologie en psychologie. Omdat deze disciplines een verschillende theoretische invalshoek hebben, is het niet gemakkelijk om tot overeenstemming te komen over een omschrijving van preventie. Hieronder volgen een aantal onderverdelingen die relevant zijn in functie van het uitbouwen van een visie op wenselijke welzijnspreventie.

2.2.1. Individuele versus algemene preventie

Het onderscheid tussen individuele en algemene preventie is ontstaan bij de invoering van de sociale bescherming in de jeugdbeschermingswet van 1965 (De Cauter, 1990, p.23). Toch duurde het tot in de jaren '80 alvorens algemene preventie meer aandacht kreeg, onder meer dankzij het model van de preventieve projectwerking en de theorievorming over maatschappelijke kwetsbaarheid (Bouverne- De Bie & De Droogh, 2004).

In het model van de preventieve projectwerking typeert De Cauter (1990, p.89-93) algemene preventie aan de hand van drie dimensies. De eerste dimensie geeft het tijdstip aan waarop men kan ingrijpen in de probleemwording en maakt onderscheid tussen algemene beleidsplanning, algemene preventie en curatie. Men kan namelijk optreden voor, tijdens en na de manifestatie van een probleem. Een tweede dimensie geeft de focus aan van een preventieve interventie en maakt hierbij onderscheid tussen persoonsgerichte en structuurgerichte preventie. Tot slot geeft de

derde dimensie het karakter van de preventieve interventie aan, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen offensieve en defensieve preventie. Deze dimensies komen achtereenvolgens overeen met de dimensies radicaliteit, integraliteit en offensiviteit van wenselijke preventie, waarop verder in dit hoofdstuk dieper wordt ingegaan.

De Cauter (1990, p.13) omschrijft algemene preventie als "alle initiatieven gericht op het voorkomen, wegwerken of neutraliseren van factoren die systematisch hinderlijk zijn voor de gunstige ontplooiing van een populatie, of gericht op het bevorderen van factoren die deze ontplooiing in de hand werken."

Algemene preventieve interventies richten zich tot meerdere individuen tegelijkertijd, worden opgezet op basis van een risicoanalyse van een ruimere groep mensen en hebben tot doel te anticiperen op deze gemeenschappelijke risicofactoren (Goris, Burssens, Melis & Vettenburg, 2004, p.33,36). Algemene preventie richt zich naar een ruime doelgroep en vertrekt vanuit een zo minimaal mogelijke risicosituatie (Goris et al., 2004, p.39-41).

Individuele preventieve interventies richten zich tot één individu, worden opgezet op basis van een risicoanalyse van een individu en hebben tot doel te anticiperen op de risicofactoren bij deze persoon (Goris et al., 2004, p.33-34). Bij individuele preventie is er steeds sprake van een duidelijk probleem of ontwikkeling van een probleem (Baert, 1999).

De Cauter (1990, p.13) stelt dat initiatieven van algemene preventie steeds de voorkeur moeten krijgen op individuele preventie. Preventieve activiteiten dienen dan ook te vertrekken van maatschappelijke probleembenaderingen, in plaats van individuele probleembenaderingen. Individuele problemen hebben immers altijd een bredere achtergrond, waarin maatschappelijke kwetsbaarheid een belangrijke rol speelt.

Een belangrijk voordeel van algemene preventie is volgens De Cauter (1990, p.14-15) de emanciperende werking. Naarmate men de doelgroep ruimer omschrijft, neemt de kans toe dat een groter aantal mensen hun probleemdefiniëring en oplossing kunnen laten gelden.

2.2.2. Primaire, secundaire en tertiaire preventie

Wat de tijdsindeling van de preventieve ingreep betreft, wordt in de gezondheidszorg het onderscheid gemaakt tussen primaire, secundaire en tertiaire preventie (Caplan, 1964). Hoewel dit begrippenkader niet altijd even toepasselijk is in een sociale context, komt het toch sterk overeen met een indeling die wordt gemaakt in het welzijnspreventie denken, waar later in dit hoofdstuk op wordt ingegaan (De Cauter, 1990, p.90).

Programma's die de nadruk leggen op preventie van nieuwe gevallen doen aan primaire preventie (Shinn, Baumohl & Hopper, 2001, p.98). Bij primaire preventie gaat het om een interventie vooraleer er sprake is van probleemwording. Men tracht te vermijden dat mensen huurachterstal opbouwen (Caplan, 1964).

Programma's die zich concentreren op de vroegtijdige identificatie en behandeling van huidige cases doen aan secundaire preventie (Shinn et al., 2001, p.98). Secundaire preventie richt zich naar groepen waarbij reeds sprake is van duidelijke risico's, maar waarbij het probleem nog niet manifest aanwezig is (Munoz, Mrazek & Haggerty, 1996). Vroegdetectie van huurachterstal ter voorkoming van uithuiszetting staat centraal bij secundaire preventie (Caplan, 1964).

Bij tertiaire preventie heeft het probleem zich reeds duidelijk gemanifesteerd en gaat het om het anticiperen op risico's van problematisch huurachterstal en van uithuiszetting als mogelijk gevolg hiervan (Caplan, 1964).

2.3. Definitie van preventie

"Preventie omvat die initiatieven die doelbewust en systematisch anticiperen op risicofactoren." (Vettenburg et al., 2003, p.15-16)

Deze definitie (Vettenburg et al., 2003, p.15-16) bevat volgende elementen:

- initiatieven: het gaat om activiteiten, acties en handelingen;
- doelbewust: het verwijst naar het bewustzijn omtrent een doel;
- systematisch: het gaat om planmatige en intentionele initiatieven. Preventie is niet intuïtief;
- risicofactoren: risicosituaties waarvan het verband kan worden omschreven met toestanden die de gewenste situatie belemmeren;
- anticiperen: door het uitschakelen van risicofactoren draagt men bij tot de gewenste situatie.

Op basis van deze definitie kunnen preventie-initiatieven en preventiebeleid onderscheiden worden van initiatieven met een preventieve waarde en een beleid met preventieve effecten. Een algemeen huisvestingsbeleid kan wel een preventief effect hebben, maar is geen 'preventie' op zich, omdat het niet doelbewust bepaalde resultaten nastreeft (Goris, Burssens, Melis, Van Gils, Vettenburg & Verdonck, 2003, p.35). Nog anders kan er een onderscheid gemaakt worden tussen een algemeen beleid dat bijdraagt aan de preventie van uithuiszetting enerzijds en doelgerichte maatregelen anderzijds (Feantsa, 2004, p.8). In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op een aantal doelgerichte maatregelen en maatregelen binnen algemeen beleid.

2.4. Preventie tussen algemene beleidsplanning en curatie

De sector van de algemene beleidsplanning richt zich tot iedereen en grijpt in wanneer er nog geen sprake is van een probleem. Hier worden initiatieven genomen vanuit het democratisch recht op wonen als basis voor een huisvestingsbeleid (Vettenburg et al., 2003, p.17-19).

Binnen de sector van preventie worden initiatieven genomen die anticiperen op risicofactoren. Op de tijdslijn van probleemwording situeren zich drie periodes, namelijk P1,P2 en P3 (Vettenburg et al., 2003, p.17-19).

P1 is vergelijkbaar met primaire preventie; in deze fase is er nog geen sprake van een acuut probleem, noch van duidelijke risico's die aanleiding geven tot een probleem.

P2 is vergelijkbaar met secundaire preventie; in deze fase is er nog geen sprake van een acuut probleem, maar zijn er wel reeds duidelijke risico's te onderscheiden die aanleiding geven tot een probleem.

P3 is vergelijkbaar met tertiaire preventie; in deze fase heeft het probleem zich reeds duidelijk gemanifesteerd.

Het onderscheid tussen P1,P2 en P3 leert ons dat de doelgroep specifiek(er) (lees: meer afgebakend en kleiner) wordt naarmate een probleem zich verder ontwikkelt (De Cauter, 1990). P1 richt zich op een ruimere doelgroep dan P2.

De sector van de curatie staat gelijk aan behandeling en hulpverlening; in deze fase is de problematiek uit de hand gelopen (De Cauter, 1990).

De maatschappelijke betekenis van een preventiebeleid beperkt zich niet tot het anticiperen op risicofactoren, maar stuurt de samenleving ook bij. De uitbouw van preventie-initiatieven resulteert in de analyse van problemen en risicofactoren met als uiteindelijke doelstelling dat preventie-initiatieven zich integreren binnen het algemeen beleid (Vettenburg et al., 2003, p.17-19).

2.5. Een mens- en maatschappijbeeld als uitgangspunt van wenselijke preventie

De Cauter (1990, p.26) meent dat welzijnspreventie niet het resultaat is van puur wetenschappelijk handelen maar geworteld is in een bepaald mens- en maatschappijbeeld. Tevens stelt Bouverne-De Bie (2000, p.264, 275) dat preventiepraktijken starten met de keuze van een sociaal-ethisch referentiekader en dat de uitdieping van dit referentiekader een voorwaarde is voor een goede methodiekontwikkeling.

Ook Goris et al. (2003) beklemtonen dat preventie kadert binnen de visie die men hanteert over mens en maatschappij. Zij opteren voor een open, democratische en multiculturele maatschappij en zien dit mens- en maatschappijbeeld als basis om een uitspraak te doen over welk soort preventie vanuit het perspectief van de doelgroep wenselijk is. Dit beeld is een kritische reactie tegen maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij de nadruk was komen te liggen op controle en aanpassing en waarbij elke vrijheidsbeperking werd gelegitimeerd. Vanuit dit mens- en maatschappijbeeld vormt iedere vrijheidsbeperking dan ook een bedreiging voor het welzijn van iedereen (Vettenburg et al., 2003, p.26).

Dit mens- en maatschappijbeeld krijgt vorm aan de hand van de concepten dominion, (actief) burgerschap, sociale rechtvaardigheid, solidariteit en emancipatie. Deze concepten vormen het fundament voor de uitbouw van een sociaal-ethische visie rond wenselijke preventie (Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J.,

Verdonck, D. & Walgrave, L., 2003, p.532). Op elk van deze concepten wordt kort even ingegaan.

2.5.1. Dominion

Braithwaite & Pettit (1990, p.61-69) omschrijven het dominion als volgt: "freedom citizens enjoy in a social world where other citizens grant them social assurances of liberty." In deze definitie krijgt het vrijheidsbegrip een sociale invulling en verwijst het concept dominion naar het geheel van gelijke en maatschappelijk gewaarborgde rechten en vrijheden waarover iedere burger beschikt.

Het dominion (lees: handelingsruimte) bevat zowel een objectieve als een subjectieve component. De objectieve component bestaat uit de rechten en vrijheden, zoals die bijvoorbeeld zijn vastgelegd in de sociaal-economische grondrechten. De meerwaarde van het dominion ligt echter in de verzekering van deze rechten en vrijheden (subjectieve component). Het volstaat dus niet dat mensen rechten hebben, ze moeten ook weten dat ze die hebben en de overheid en de medeburgers moeten erop toezien dat deze rechten verzekerd worden (Vettenburg et al., 2003, p.35-36). Waar mensen uit huis worden gezet, wordt het recht op menswaardig wonen niet verzekerd, waardoor het geen deel uitmaakt van het dominion.

2.5.2. (Actief) burgerschap

Burgers dienen niet enkel de bestaande rechten en maatschappelijke voorzieningen te gebruiken, ze dienen er tevens op een verantwoordelijke wijze aan te participeren (Vettenburg et al., 2003, p.37). Vettenburg et al. (2003) kiezen dus voor een mens- en maatschappijbeeld waarin iedere burger het recht heeft zich te ontplooien, maar tegelijk ook zijn sociale verantwoordelijkheid dient op te nemen. Meteen is het verband met het concept (actief) burgerschap aangetoond, dat door Vettenburg et al. (2003, p. 37-39) wordt gedefinieerd als een volwaardige wijze van participeren aan de samenleving, inclusief de rechten en plichten die daaraan verbonden zijn. Individuele rechten gaan hier samen met plichten tegenover andere burgers.

Personen of groepen het risico lopen op uithuiszetting kunnen geen actief burgerschap realiseren wanneer zij de mogelijkheden niet krijgen om mee invulling te geven aan probleemdefinities en preventie-initiatieven waar ze mee te maken krijgen (Vettenburg, 2003, p.37, 57-59). In de visie op wenselijke preventie vormt participatie een uitgangspunt. Dit houdt in dat probleemdefinities ontwikkeld worden in samenwerking met alle probleembetrokkenen en niet louter op basis van een externe probleemdefiniëring (Pols, 2004). Wenselijke preventie moet alle burgers de mogelijkheid bieden om actief burgerschap waar te maken (Vettenburg et al., 2003, p. 533). Actief burgerschap als participatie verwijst in deze opvatting naar het zichtbaar maken en expliciteren van de diversiteit van opvattingen en zienswijzen van alle burgers (Bouverne-De Bie, 2004, p.190-192). Hierbij is het belangrijk om handelingsruimte te creëren waarin deze diversiteit tot uiting kan komen (Boog, Slagter, Jacobs- Moonen & Meijering, 2005).

2.5.3. Emancipatie, solidariteit en sociale rechtvaardigheid

Volgens Wong & Wong (2004, p.103) realiseert burgerschap zich enerzijds in relatie tussen burgers onderling en anderzijds tussen overheid en burgers. Hierin ligt de gedachte van solidariteit besloten. Zowel overheid als burgers dienen uit te gaan van respect voor de rechten van alle burgers en dienen er tevens op toe te zien dat iedereen over gelijke mogelijkheden beschikt om het recht op menswaardig wonen te realiseren (sociale rechtvaardigheid) (Bouverne-De Bie & De Droogh, 2005). Een emanciperend beleid van de overheid, steunend op solidariteit en actieve verantwoordelijkheid (Vettenburg, 2003, p.37), laat burgers toe hun solidaire verantwoordelijkheid op te nemen en biedt het meest kans op verdediging en uitbreiding van de handelingsruimte van de doelgroep (Braithwaite & Pettit, 1990, p. 61-69). Omdat participatie bijdraagt tot ontplooiing, respect, een gevoel van verbondenheid en solidariteit, is het een voorwaarde om te komen tot emancipatie (Mahieu, 2001).

2.6. Definitie van wenselijke preventie

Het ontwikkelen van een duidelijke visie op welzijnspreventie impliceert niet alleen het omschrijven van wat preventie is, maar tevens het aangeven van welke preventie wenselijk is (Goris et al., 2003, p.35).

"Wenselijke preventie omvat de doelbewuste en systematische initiatieven die, in functie van het behouden of bevorderen van het welzijn of gezondheid van de doelgroep, steeds eerder proberen te anticiperen op risicofactoren, maximaal offensief zijn, een integrale aanpak uitbouwen, op een participatieve manier werken en een democratisch karakter hebben." (Vettenburg et al., 2003, p.20)

Een belangrijk element in deze definitie is dat het bestrijden van onwelzijn en ongezond zijn niet voldoende is. Het welzijn en de gezondheid moeten ook behouden of bevorderd worden.

Meer concreet wordt wenselijke preventie vertaald in vijf dimensies. Deze dimensies vormen in mijn onderzoek de basis voor de screening van zeven projecten die rond preventie van uithuiszetting werken.

A. Radicaliteit

Radicaliteit betekent dat problemen steeds dichterbij de wortels worden aangepakt (Vettenburg et al., 2003, p. 534). Men kan ageren op een moment dat een probleem reeds ver gevorderd is of men kan eerder pogen in te grijpen. Het is wenselijk om een risicosituatie zo vroeg mogelijk te stoppen op de lijn van probleemwording. Hoe verder een probleem evolueert, hoe groter de mate van onwelzijn en hoe groter de aantasting van het dominion. Om de dimensie radicaliteit te realiseren is het belangrijk om aandacht te hebben voor de oorzaken van het probleem. Bovendien moet men deze kennis signaleren aan instanties die de mogelijkheid hebben om eerder in de probleemwording in te grijpen (Vettenburg et al., 2003, p.46-48).

B. Offensiviteit

Preventieve acties kunnen een offensief of defensief karakter hebben (De Cauter, 1990). Bij een offensieve aanpak breidt men de handelingsmogelijkheden van de doelgroep uit, bij een defensieve aanpak worden de handelingsmogelijkheden beperkt en wordt er een norm van bovenaf opgelegd. Wenselijke preventie moet zo offensief mogelijk zijn. Dit wil zeggen dat de voorkeur moet worden gegeven aan offensieve acties, tenzij uitzonderlijke omstandigheden de nood aan defensieve acties doen aanvoelen. Offensieve acties bieden in vergelijking met defensieve acties meer kansen op actief burgerschap en op uitbreiding van het dominion (Vettenburg et al., 2003, p.49-52).

Offensieve preventie richt zich op het versterken van competenties en vaardigheden in de aanpak van problemen (Gillham, Reivich & Shatté, 2002). Offensieve acties kunnen in twee soorten opgedeeld worden: men kan nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden aanbieden maar men kan ook de aanwezige handelingsmogelijkheden versterken. Defensieve acties zijn gericht op het onmogelijk maken van een onwenselijke handeling. De mate van offensiviteit van een actie wordt ook bepaald door de mate van vrijwilligheid. Een deelname aan een actie kan verplicht of vrijwillig zijn. Het meest wenselijk is dat de deelname aan een actie vrijwillig is (Vettenburg et al., 2003, p.534-535).

Naarmate een probleem verder is gevorderd op de ontwikkelingslijn, neemt de druk toe om defensief te werken (De Cauter, 1990). Toch blijft het belangrijk om ook in deze omstandigheden te blijven zoeken naar offensieve alternatieven (Vettenburg et al., 2003, p.49-52).

C. Integraliteit

De dimensie integraliteit geeft de focus aan van de preventieve interventie en maakt onderscheid tussen persoonsgerichte en structuurgerichte preventie (De Cauter, 1990). Vettenburg et al. (2003, p. 52-53) maken onderscheid tussen persoonsgerichte en contextgerichte acties en geven aan dat het wenselijk is om hierbij een evenwicht na te streven tussen beiden. Contextgerichte acties beogen een verandering in de context in brede zin (familie, school, instituties, regelgeving). Persoonsgerichte acties streven naar een verandering binnen de persoon. Persoonsgerichte acties zijn vaak dominant. Vanuit de groeiende impact van de sociale context bij de totstandkoming van een probleem moeten preventieve acties echter zoveel mogelijk veranderingen in de context te realiseren. Om te zorgen dat preventie-initiatieven niet enkel op korte termijn effectief zijn, moeten ze ingebed worden in de context van de doelgroep. Door de impact van de context op de probleemwording weg te werken, wordt het dominion gegarandeerd en worden de mogelijkheden op actief burgerschap verruimd.

D. Participatie

De dimensie participatie raakt aan de kern van de visie rond wenselijke preventie en vormt de belichaming van de concepten dominion en actief burgerschap.

Actief burgerschap is ondenkbaar wanneer mensen hun stem niet kunnen laten horen. Participatie toont zich in de verschillende fasen van een project, gaande van het op de agenda plaatsen van een probleem tot betrokkenheid bij de probleemformulering, de planning, de uitvoering en de evaluatie. Participatie kan rechtstreeks, onrechtstreeks of via betrokkenen op de doelgroep verlopen. Er moet zoveel mogelijk gestreefd worden naar rechtstreekse participatie van mensen in de verschillende fasen van een project (Vettenburg et al., 2003, p.53-55).

Veelal is er in het preventiedenken echter sprake van een top-down benadering (externe probleemdefiniëring). Op basis van wetenschappelijke analyses wordt bepaald wat het probleem is waarop vervolgens door professionelen preventiedoelen en strategieën ontwikkeld worden om het probleem op te lossen. In de visie rond wenselijke preventie dient de nadruk gelegd te worden op een bottom-up benadering waarbij de probleemformulering uitgaande van de doelgroep het uitgangspunt moet zijn voor preventie-initiatieven (Saleebey, 2006).

E. Democratisch karakter

De dimensie democratisch karakter houdt in dat iedereen het recht heeft om beschermd te worden tegen problemen en dat het ethisch niet verantwoord is om deelgroepen uit te sluiten van preventie-initiatieven. Om twee redenen kan het toch verantwoord zijn een doelgroep af te bakenen. Een ander project bereikt een deel van de doelgroep niet; er wordt daarom een project opgestart met als doel dat deel van de doelgroep te bereiken. Het kan ook zijn dat bepaalde problematieken slechts voorkomen bij een afgebakende groep personen. Eens de doelgroep is vastgelegd wordt verwacht dat men inclusiviteit nastreeft, wat betekent dat men moet vermijden dat men binnen de doelgroep nog andere groepen uitsluit (Vettenburg et al., 2003, p.57-59).

2.7. Wenselijke preventie als positieve welzijnsbenadering

2.7.1. Van een negatieve welzijnsdefinitie

De visie op wenselijke preventie wil een tegengewicht bieden aan de definiëring van preventieve interventies vanuit een negatieve welzijnsdefinitie, waarbij kwetsbare groepen in onze samenleving gezien worden als bedreiging en gedetecteerd en geneutraliseerd moeten worden (Vettenburg et al., 2003, p.101).

Ook Bouverne-De Bie (2004, p. 7-8,69,86-87,96) neemt afstand van een negatieve welzijnsdefinitie. In deze residuele benadering zijn interventies gericht op de preventie en opheffing van onwelzijn en veronderstelt preventie steeds een

anticipatie op risicofactoren waarbij de risico's worden afgemeten ten aanzien van een standaard. Welzijnsinterventies worden hierbij categoriaal ingevuld. De zorg voor welzijn is een taak voor basisinstaties en het welzijnswerk fungeert als opvangnet voor wie binnen deze basisinstaties onvoldoende beschermd wordt. Ook Coussée (2006) stelt dat mensen die niet mee kunnen in zo een benadering voortdurend worden verbijzonderd en preventief benaderd.

Het is moeilijk een tegengewicht te bieden aan deze invulling van preventie omdat ze op korte termijn resultaten kan voorleggen en goed past in de controlerende missie van onze samenleving. Preventieve interventies die vertrekken vanuit een negatieve welzijnsdefinitie worden veelal afgerekend op de criteria effectiviteit en efficiëntie (Goris en Kaminski, 2003), geven een beperkte en negatieve invulling aan het preventiebeprip, blijven veelal beperkt tot symptoombestrijding en zijn vaak niet krachtig genoeg om te raken aan de wortels van problemen (Vettenburg et al., 2003, p. 101). Coussée (2006) stelt dat preventie in het geval van een negatieve welzijnsdefinitie beperkt blijft tot het niveau van het sociaal beleid.

2.7.2. Naar een positieve welzijnsdefinitie

In de visie op wenselijke preventie vertrekken preventieve interventies van een positieve welzijnsdefinitie, waarin voldoende aandacht wordt geschonken aan de participatie van mensen (Vettenburg et al., 2003). Ook Bouverne- De Bie (2004, p.70) stelt dat preventieve interventies dienen te vertrekken van een positieve welzijnsbenadering, waarin voldoende aandacht wordt geschonken aan de participatie van mensen in de probleemdefiniëring en de definiëring van welzijn. Door aandacht te hebben voor de inbreng van de doelgroep wordt duidelijk gemaakt dat de normstelling geen extern gebeuren is, maar een zaak is van de samenleving als geheel. Dit houdt een verdieping in van het preventiedebat tot het debat over waarden die in onze samenleving moeten worden nagestreefd (Raes, 1997). Het verband tussen preventie en maatschappelijke participatie is dan ook meteen duidelijk. Participatie impliceert de erkenning van het recht tot behoefteformulering als een recht van elk individu, en niet als een recht dat is voorbehouden aan de professionele welzijnssector. Dit geldt ook voor het preventiewerk (Bouverne-De Bie, 2000, p.283).

Preventie-initiatieven die vertrekken vanuit een positieve welzijnsbenadering baseren zich voor wat betreft de doelformulering niet louter op basis van effectiviteit en efficiëntie, maar tevens op dit debat over waarden. Bepaalde waarden en normen komen immers in het gedrang wanneer effectiviteit en efficiëntie te eenzijdig ingevuld worden. Er moet dan ook gekozen worden voor een benadering waarin de formulering van doelen groeit vanuit respect voor de diversiteit van waarden. Het concept wenselijke preventie kan in die optiek ondersteunend werken (Burssens, Goris, Melis & Vettenburg, 2005, p.68-77).

Volgens Bouverne-De Bie (2004, p.9-10, 95-99) mag preventie in een positieve welzijnsbenadering niet verbonden worden met preventie van individuele risico's, maar met de preventie van structurele marginalisering. In deze structurele benadering dienen welzijnsinterventies zich te richten op de preventie en opheffing van sociale uitsluitingsprocessen (lees: het proces van thuisloosheid). De nadruk moet in deze benadering liggen op de sociale probleemdefiniëring die in een aanpak besloten ligt: welk probleem wordt door wie, ten aanzien van wie, gedefinieerd, op welke gronden gebeurt dit, en kan deze interventie de toets van de menselijke waardigheid doorstaan. Coussée (2006) stelt dat mensen in deze positieve welzijnsbenadering niet verbijzonderd worden omdat het sociaal beleid niet los wordt gezien van de sociale politieke discussie.

In een positieve welzijnsbenadering krijgt het preventiebegrrip een ruimere invulling. Mrazek & Haggerty (1994) meenden namelijk dat de nadruk van preventie niet langer moest liggen op ziekte, maar op een model waarin gezondheidspromotie en competentie een centrale plaats innamen (Van den Broucke, 2000, p.669-686). Bouverne-De Bie (2000, p.266) stelt dat preventieve activiteiten zich situeren op een continuüm van risicopreventie naar gezondheidspromotie en dat deze activiteiten grote verschillen aannemen wat betreft vertrekpunt (een negatieve of positieve welzijnsbegrip), doelgroep (risicogroepen of de algemene bevolking) en oriëntatie (defensief of offensief). Ze stelt dat het innemen van een positie hierin duidelijk maakt vanuit welke invalshoek je preventie benadert en tevens de samenwerking met andere preventieactoren vergemakkelijkt.

Ook wenselijke preventie vertrekt zowel van een negatief als van een positief welzijnsbegrip (Vettenburg et al., 2003). Een negatief welzijnsbegrip legt de nadruk op het wegnemen van risicofactoren. Hiertoe vertrekt men van een defensieve aanpak waarbij de handelingsmogelijkheden van de doelgroep worden beperkt. Een negatief welzijnsbegrip richt zich tevens tot een specifieke doelgroep; naarmate men verder op de lijn van probleemwording evolueert neemt de druk immers toe om defensiever op te treden en wordt de doelgroep kleiner. Een positief welzijnsbegrip legt de nadruk op het bevorderen van proactieve (beschermende) factoren. Hiertoe vertrekt men van een offensieve aanpak waarbij de handelingsmogelijkheden van de doelgroep worden uitgebreid. Een positief welzijnsbegrip richt zich tevens tot een ruimere doelgroep; op het begin van de lijn van probleemwording is er immers nog geen sprake van een duidelijk probleem of risico's waardoor de doelgroep ruimer wordt en de kans groter om offensief te werken.

Hoofdstuk 3: Naar een krachtig preventiebeleid voor uithuiszetting

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst kort ingegaan op de motivering en het kader van preventie van uithuiszetting. Vervolgens worden enkele relevante dimensies van wenselijke preventie toegepast op preventie van uithuiszetting en thuisloosheid. Ook het concept inclusiviteit komt aan bod. Ten slotte worden een aantal maatregelen ter preventie van uithuiszetting aangehaald en wordt ingegaan op preventieve woonbegeleiding.

3.2. Preventie van uithuiszetting

3.2.1. Motivering voor de preventie van uithuiszetting

In hoofdstuk 1 werd gesteld dat iedereen het recht heeft op menswaardig wonen, maar dat hiervan bepaalde groepen uitgesloten worden. Een betere preventie van uithuiszetting garandeert het recht op een behoorlijke huisvesting, zorgt ervoor dat het aantal uithuiszettingen afneemt en voorkomt dat burgers in de thuisloosheid terecht komen (Koning Boudewijnstichting, 1995, p.251-256).

Steeds meer mensen melden zich in een opvangcentrum aan met een huisvestingsprobleem als hoofdproblematiek. Ze hebben geen nood aan een opvangcentrum met de daarbij horende hulpverlening maar aan een betaalbare en kwaliteitsvolle woning. Een betere preventie van uithuiszetting verlicht de druk op de opvangcentra en voorkomt dat mensen residentieel moeten worden opgevangen.

Zowel huurder, verhuurder als maatschappij hebben baat bij een beleid gericht op een maximale preventie van uithuiszetting (Verbeeck, 2004, p.8-9). Naast de bescherming van de levenskwaliteit van de huurder, geeft het voorkomen van uithuiszetting ook directe financiële voordelen voor de verhuurder en indirecte voordelen voor gezondheids- en sociale diensten, omdat er minder aanvragen moeten worden gedaan in residentiële centra, ziekenhuizen en gevangenissen (Crane, Fu & Warnes, 2004, p. 33-34).

3.2.2. Kader voor de preventie van uithuiszetting

Zowel de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn als de Centra voor Algemeen Welzijnswerk hebben een taak inzake preventie van uithuiszetting; de OCMW's op vlak van huurachterstal en de CAW's op vlak van wooncultuur.

Preventie van uithuiszetting vormt een specifiek onderdeel van de preventie van thuisloosheid en kadert in de beleidsdoelstellingen van zowel Vlaamse als federale overheid. Federaal biedt het Nationaal Actieplan Sociale

Insluiting 2003-2005 een kader voor de preventieve aanpak van uithuiszetting. Niettemin heeft preventie van uithuiszetting (als onderdeel van preventie van thuisloosheid) in dit plan weinig uitwerking gekregen. Op Vlaams niveau wordt verwezen naar de Vlaamse strategie tegen thuisloosheid uit 2004. Ook hier vormt preventie van uithuiszetting een onderdeel van een globale strategie tegen thuisloosheid (Verbeeck, 2004, p.9-10).

Het Vlaamse beleid inzake thuisloosheid was tot enkele jaren geleden vooral gericht op opvang en te weinig op preventie van thuisloosheid. Als gevolg hiervan slibde de opvang voor thuislozen dicht, mede door het tekort aan kwaliteitsvolle en betaalbare huisvesting op de private en de sociale huurmarkt (Steunpunt algemeen welzijnswerk, 2004). Sinds enkele jaren vormen een integrale en gedeelde zorg de basis voor de visie rond thuisloosheid. Preventie, beleidssignalering, netwerkvorming en een verschuiving van residentiële naar ambulante begeleiding staan hierbij centraal (Van Regenmortel et al., 2006).

3.2.3. Wenselijke preventie als kader voor de preventie van uithuiszetting en thuisloosheid

In dit deel worden de dimensies radicaliteit en integraliteit toegepast op preventie van uithuiszetting en thuisloosheid. Ik beperk me tot deze twee dimensies omdat bij de visie rond thuisloosheid sinds enkele jaren de nadruk ligt op een integrale en vroegtijdige begeleiding. In het verlengde van de dimensie integraliteit wordt ook ingegaan op het concept inclusiviteit.

A. Radicaliteit

In een rapport van Feantsa (2004, p.5) over thuisloosheid wordt radicaliteit als volgt omschreven: "Early intervention includes services that target people who are at risk by known indicators, but who do not yet have housing problems and who, with intervention, would never become homeless."

In deze omschrijving wordt vroegtijdige interventie gesitueerd op positie P2. Hierbij is er reeds sprake van risico's op huisvestingsproblemen. Toch is het vanuit de dimensie radicaliteit wenselijk om zo dicht mogelijk bij positie P1 tussen te komen om uithuiszetting of thuisloosheid te voorkomen.

De focus op vroegtijdige interventie wordt door alle lidstaten van de Europese unie erkend als meest effectieve aanpak van uithuiszetting (Feantsa, 2004, p.31-35). Door in een vroegere fase van precare woonomstandigheden kansen te ontwikkelen, kan de vicieuze cirkel waarin potentiële thuislozen leven, doorbroken worden (Van Regenmortel et al., 2006, p.209). Omdat de signalen zeer divers kunnen zijn, is het niet eenvoudig om in te grijpen bij de eerste signalen van een dreigende thuisloosheid (Lescrauwaet, 2003, p.2, 27). In preventieve projecten vraagt men zich vaak af op welke manier men vroegtijdig kan tussenkomen (Quilgars, 2000). Het is ook niet altijd evident betrokkenen te bereiken wanneer de eerste problemen zich stellen (Lescrauwaet, 2003, p.27). Het vroegtijdig tussenkomen staat hier tegenover de vaststelling dat mensen slechts om hulp vragen wanneer het probleem van

uithuiszetting niet veraf ligt. De onderschatting en/of ontwijking van het probleem (als gevolg van angst om de woning te verliezen), weerhoudt huurders er namelijk van hulp te zoeken op een eerder moment in de probleemwording.

Het onderzoeken van een aantal levensdomeinen is noodzakelijk om te begrijpen waarom mensen uit huis gezet worden (Feantsa, 2004, p.4). Het is van cruciaal belang dat beleidsinterventies ter preventie van thuisloosheid gebaseerd zijn op een beter begrip van de voorlopers en het proces van uithuiszetting (Crane & Warnes, 2000, p.757).

Tevens moeten de resultaten van een preventieproject of -beleid via een registratiesysteem opgevolgd worden. Dat systeem moet toelaten kennis en signalen door te geven aan instanties die de mogelijkheid hebben om in te grijpen op een eerder moment in de probleemwording (Verbeeck, 2004, p.35-36). Zo kan een preventief project rond uithuiszetting aan de dimensie radicaliteit beantwoorden door te registreren onder welke omstandigheden mensen schulden opbouwen en dit vervolgens te signaleren aan de overheid of aan andere instanties (Vettenburg et al., 2003, p. 534).

B. Integraliteit

De ontankering van thuislozen op verschillende domeinen gaat samen met een brede zorgbehoefte die het algemeen welzijnswerk overschrijdt. Het is dan ook wenselijk dat andere sectoren (huisvesting, de gezondheidszorg, de bijzondere jeugdzorg, justitie, opleiding, tewerkstelling en opbouwwerk) hun verantwoordelijkheid opnemen in functie van het bevorderen van welzijn bij de cliënt (Van Menxel et al., 2003). Preventie van uithuiszetting betekent dus, door de multicomplexe problematiek, niet enkel het aanpakken van de precare woonsituatie. Het raakt ook aan andere domeinen zoals gezin, werk, opleiding, gezondheid en sociale contacten (Van Regenmortel et al., 2006, p.209). Zo kunnen problemen met huurachterstal of overlast samengaan met andere gezins-, persoonlijke en sociaal-economische problemen, wat erop wijst dat zowel risico- als protectieve factoren in verschillende contexten te situeren zijn (Hawkins, Catalano & Arthur, 2002).

Integraliteit verwijst naar het gelijktijdig aanpakken van de problemen op niveau van de cliënt (Lescrauwaet, 2003, p.19). In deze integrale aanpak wordt de nodige zorg vanuit een netwerk van sociale en medische hulpverleners gelijktijdig ingezet en gecoördineerd (Van Laere & De Wit, 2005, p. 193, 195).

C. Inclusiviteit

Om een structurele welzijnsbevorderende verandering teweeg te brengen dient een integrale aanpak door te stoten naar een meer inclusieve aanpak (Baert, 1997). Inclusiviteit impliceert het werken op verschillende beleidsdomeinen tegelijkertijd, alsook het opzetten van samenwerkingsverbanden door de welzijnssector met bijvoorbeeld de huisvestingssector. Ook in het project preventieve woonbegeleiding, dat als basis dient voor dit onderzoek, is er

sprake van een inclusieve aanpak tussen sociale huisvestingsmaatschappij en CAW. Op die manier werkt men algemeen preventief. Men probeert immers tussen te komen op een vroeger moment in de probleemwording en dit in samenwerking met andere sectoren en in functie van een ruimere doelgroep (Vettenburg, 2004).

Kenmerkend voor deze inclusieve aanpak is een structurele welzijnsbenadering waarin het welzijnswerk net zoals huisvesting gezien wordt als basisvoorziening en waarbij sprake is van een gedeelde zorgverantwoordelijkheid tussen de welzijns- en huisvestingssector (Bouverne-De Bie, 2004, p. 89).

3.3. Naar een krachtig preventief beleid voor uithuiszetting

3.3.1. Inleiding

Het welzijnsbeleid rond uithuiszetting dient zich te richten op de preventie en opheffing van uitsluitingsprocessen. Dit betekent dat het gevoerde beleid getoetst moet worden aan de vraag of het bijdraagt tot de mogelijkheden van eenieder op een menswaardig bestaan (Bouverne-De Bie, 2004, p.9). Wil de overheid het recht op een menswaardige woonst realiseren, dan moet ze aan de hand van algemene beleidsmaatregelen de huisvestingsmarkt meer omkaderen en de toegankelijkheid van de woningmarkt verhogen. Doelgroepgerichte maatregelen richten zich dan weer tot huurders met verhoogde risico's op uithuiszetting. Dit soort maatregelen is noodzakelijk wanneer het recht op wonen onvoldoende gegarandeerd kan worden door algemene beleidsmaatregelen (Verbeeck, 2004, p. 25).

In wat volgt worden de twee belangrijkste instanties besproken die elk een eigen taak hebben in het voorkomen van uithuiszetting, namelijk de OCMW's en de CAW's. Vooral bij OCMW's wordt dieper ingegaan op een aantal preventieve maatregelen die ingrijpen op de risicofactoren van uithuiszetting. Tevens wordt bij elke maatregel vermeld of het gaat om een algemene beleidsmaatregel met preventief effect, dan wel om een preventie-initiatief. Waar mogelijk worden de maatregelen ook in verband gebracht met wenselijke preventie.

3.3.2. Preventie van uithuiszetting in geval van huurachterstal (OCMW's)

3.3.2.1. Wettelijke instrumenten en knelpunten in het instrumentarium

De OCMW's hebben zowel op de private als op de sociale huurmarkt een belangrijke taak inzake preventie van uithuiszetting bij huurachterstal:

- de federale wet van 30 november 1998 voorziet maatregelen tot humanisering van een gerechtelijke uithuiszetting (Van Regenmortel et al., 2006, p. 216). Bij iedere vordering tot uithuiszetting door de verhuurder moet er een kopie van de dagvaarding overgemaakt worden aan het OCMW, dat vervolgens verplicht is 'aangepaste hulp' te bieden (Lescrauwaet, 2006, p.6). Knelpunten zijn de invulling van de term 'aangepaste hulp' naargelang OCMW's hier tijd

en middelen voor hebben (Van Regenmortel et al., 2006, p. 216). De OCMW's schrijven de huurders meestal aan, maar veel personen (o.a. analfabeten en allochtonen) reageren niet op deze brieven. Huisbezoeken kunnen hier een oplossing bieden (Lescrauwaet, 2006, p. 6). Ook worden OCMW's te laat verwittigd en is er bij de huurder en verhuurder nog weinig bereidheid om tot een oplossing te komen (De Decker et al., 2005, p. 343-344). Deze wet heeft een laag preventief gehalte.

- het sociaal huurbesluit van 20 oktober 2000 stelt dat wanneer een SHM de huur wil opzeggen van mensen onder een bepaalde inkomensgrens zij vooraf bemiddeling moeten invoeren van het OCMW (Lescrauwaet, 2006, p. 7). Het doel van de bemiddeling is het vermijden van de opzeg en uithuiszetting (De Decker et al., 2005, p. 342). Ook in de toepassing van deze wet zijn er grote verschillen (Lescrauwaet, 2006, p.7). Gezien de bemiddeling plaats vindt op een moment dat er nog effectief bemiddeld kan worden, valt het te betreuren dat het de OCMW's aan middelen ontbreekt om de bemiddeling optimaal uit te bouwen. Tot slot is er ook nood aan samenwerkingsafspraken tussen OCMW's en SHM'en (De Decker et al., 2005, p. 342-343).
- via de federale wet van 20 december 2002 werd een verplichte oproeping tot minnelijke schikking voor de Vrederechter ingevoerd wanneer de verhuurder een aanpassing van de huurprijs, achterstallige huurgelden of een uithuiszetting vordert. Wanneer deze minnelijke schikking niet tot het gewenste resultaat leidt, kan een gerechtelijke procedure gestart worden voor de Vrederechter. Huurders blijven bij de poging tot minnelijke schikking veelal afwezig, waardoor de regeling zijn effect verliest. Eén van de redenen is de hoge drempel van het gerecht (De Decker et al., 2005, p. 341-342). Ook worden OCMW's niet op de hoogte gebracht van oproepen tot minnelijke schikking, waardoor zij huurders niet kunnen aanspreken over het belang van hun aanwezigheid (Van Regenmortel et al., 2006, p. 217). Ook deze wetgeving heeft een laag preventief gehalte (Lescrauwaet, 2006, p. 7).

3.3.2.2. Maatregelen om het instrumentarium te optimaliseren

Een degelijke preventie van uithuiszetting vraagt dat huurder en verhuurder vanaf het begin van een huurconflict onderling tot een oplossing komen. De huidige wettelijke instrumenten slagen er niet in om in een eerder stadium van probleemwording naar oplossingen te zoeken. Ze voldoen niet aan de dimensie radicaliteit en moeten geoptimaliseerd worden. De verplichte poging tot minnelijke schikking heeft meer effect wanneer de OCMW's op de hoogte worden gebracht van iedere poging tot minnelijke schikking. Deze melding zou de melding van iedere vordering tot uithuiszetting moeten vervangen. De poging tot minnelijke schikking dient te worden vergezeld van twee bijkomende maatregelen. Enerzijds moeten huurders en verhuurders gesensibiliseerd worden om in een zo vroeg mogelijk stadium tot een minnelijke schikking te komen. Anderzijds moeten OCMW's meer middelen krijgen om tussen te komen. Ook de bemiddeling van OCMW's in de sociale huurwet moet in een zo vroeg mogelijk stadium van het conflict tussen huurder en verhuurder voorzien worden en gekoppeld worden aan meer middelen om huurders te contacteren en te begeleiden (De Decker et al., 2005, p. 344, 348).

3.3.2.3. Maatregelen ter preventie van uithuiszetting in geval van huurachterstal

A. Waarborgen van de betaalbaarheid en de kwaliteit van wonen

De overheid heeft twee mogelijkheden om de betaalbaarheid en kwaliteit van wonen te verhogen. Ze kan de minimumuitkeringen en minimumlonen verhogen, maar ze kan ook maatregelen nemen die het wonen goedkoper maakt voor kwetsbare groepen. Dit laatste kan bijvoorbeeld door meer sociale huurwoningen te voorzien. Daarnaast zou de private huurmarkt toegankelijker worden als er meer sociale verhuurkantoren komen. Bovendien moet de overheid een controle uitvoeren op de huurprijzen (door referentieprijzen in te voeren per type van woning en door huurcommissies op te richten). Ten slotte zou een algemene huurtoelage kunnen worden ingevoerd worden die hoger ligt voor gezinnen met een beperkt inkomen dan voor gezinnen met een gemiddeld inkomen (De Decker et al., 2005, p. 345). Met uitzondering van de huurtoelage, die zowel een doelgroepgerichte als een algemene beleidsmaatregel is, zijn het allemaal algemene beleidsmaatregelen ontwikkeld vanuit het democratisch recht op wonen. Niettemin kunnen deze maatregelen een preventief effect hebben.

Ook volgens Avramov (2001, p. 8-9) worden de mogelijkheden van kwetsbare groepen om toegang te krijgen tot een betaalbare en kwaliteitsvolle woning in grote mate bepaald door het aanwezig aanbod op de huurmarkt, het werken met beschermde huurprijzen en het al dan niet genieten van huisvestingsvoordelen (bv. huursubsidie).

B. Optimaliseren van huurbemiddeling tussen verhuurder en huurder via paritaire huurcommissies

Om de rechten van de huurder beter te beschermen, om de renovatie van woningen aan te moedigen en om de stijging van de huurprijzen in te perken kondigden de federale ministers Onkelinx en Dupont eind 2005 de geboorte van de paritaire huurcommissies aan. In het kader van de optimalisatie van de bemiddeling tussen verhuurder en huurder kunnen deze paritaire huurcommissies beslissen om een huurtoelage toe te kennen aan de verhuurder in geval van huurachterstal, gekoppeld aan een doorverwijzing van de huurder naar het OCMW met het oog op begeleiding (De Decker et al., 2005, p. 348). Interessant aan dit voorstel is dat de huurtoelage een aanleiding kan zijn voor de verhuurder om naar de bemiddelingscommissie te stappen in plaats van een uithuiszetting te vorderen. Op die manier voldoet deze algemene preventieve beleidsmaatregel aan de dimensie radicaliteit en zijn paritaire huurcommissies een sterk preventief instrument om uithuiszetting te vermijden (Van Regenmortel et al., 2006, p.209). Aan de dimensie integraliteit wordt voldaan omdat deze maatregel zowel persoonsgerichte als contextgerichte veranderingen realiseert. Paritaire huurcommissies komen tevens tussen in de bepaling van de huurprijs waardoor ze erin slagen de wanverhouding tussen prijs en kwaliteit op de private huurmarkt te verbeteren (BBRoW, 2004).

C. Algemene sensibiliseringscampagne

Huurders moeten zich bewust worden van de gevolgen van een herhaaldelijke niet-betaling van huur (De Decker et al., 2005, p. 345). Dit kan aan de hand van een algemene sensibiliseringscampagne die gericht is naar iedereen, maar ook aan de hand van inspanningen van welzijns- en huisvestingsactoren door mensen ertoe aan te zetten hun problemen met betrekking tot de betaling van de huur bespreekbaar te maken (Verbeeck, 2004, p. 27). In beide gevallen is er sprake van een algemene preventie-initiatief. In het eerste geval is er sprake van primaire preventie, in het tweede van secundaire preventie. De algemene sensibiliseringscampagne voldoet aan de dimensie radicaliteit.

D. Voorstellen tot verandering in de praktijken van bestaande voorzieningen

De opbouw van schulden en huurachterstal kan worden vermeden indien maatschappelijke voorzieningen zouden tussenkomen op een vroeger moment in de probleemwording (cfr. radicaliteit). SHM'en, gezondheids- en sociale diensten die op regelmatige basis in contact komen met kwetsbare mensen moeten algemeen preventieve initiatieven en procedures ontwikkelen om deze kwetsbaarheid te detecteren. Zo moeten zij over informatie beschikken met betrekking tot advies- en ondersteuningsdiensten en moeten zij mensen advies kunnen geven over huisvesting, schuldbemiddeling en andere ondersteuningsdiensten (Crane, Fu & Warnes, 2004, p. 9-21, 43). Mensen beseffen immers niet altijd op welke hulp ze recht hebben en hoe ze er een beroep op moeten doen. Door mensen te voorzien van informatie en advies worden hun handelingsmogelijkheden uitgebreid (cfr. offensiviteit).

E. Begeleiding van huurders in hun relatie met de verhuurder vooraleer er zich een conflict stelt

Vermits huurders meestal hulp zoeken wanneer de relatie met de verhuurder is verzuurd, kan dit enkel gerealiseerd worden via een pro-actieve werkwijze. OCMW's zien dagelijks heel wat huurders met een verhoogd risico op woonproblemen. Een systematische bevraging van de woonsituatie als onderdeel van sociaal onderzoek, kan een efficiënte methode zijn om problemen beter te detecteren en gerichte interventies te doen (De Decker et al., 2005, p. 345-346). Het gaat hier om een algemeen preventie-initiatief waarbij wordt voldaan aan de dimensie radicaliteit.

F. Uitbouw van een sociaal meldpunt

In Nederland bestaan er sociale meldpunten van waaruit mensen met huurachterstal snel en actief kunnen worden benaderd door woningcorporaties (Van Laere & De Wit, 2005). Deze maatregel voldoet aan de dimensie radicaliteit.

3.3.3. Preventie van uithuiszetting in geval van wooncultuur (CAW's)

Met betrekking tot preventie van uithuiszetting hebben de CAW's een taak op vlak van wooncultuur (overlast,...). Hiervoor zijn er echter geen wettelijke instrumenten ontwikkeld.

3.3.3.1. Omschrijving en kernopdrachten van een Centrum voor Algemeen welzijnswerk

In tegenstelling tot een OCMW, dat lokaal is georganiseerd en waarbij het gaat om een publiek initiatief, gaat het bij een CAW om een privaat initiatief dat regionaal is georganiseerd.

Het algemeen welzijnswerk, waar de CAW's deel van uitmaken, wordt omschreven als "de sociale hulp-en dienstverlening ten aanzien van alle personen van wie de welzijnskansen bedreigd of verminderd worden ten gevolge van persoonlijke, relationele, gezins- of maatschappelijke factoren." De CAW's hebben vier kernopdrachten, namelijk onthaal en vraagverduidelijking, psycho-sociale begeleiding, beleidssignalering en preventie (Vettenburg, 2004).

In het decreet algemeen welzijnswerk (19 december 1997) heeft het algemeen welzijnswerk als doelstelling "problemen inzake sociale integratie en bevredigend persoonlijk functioneren te voorkomen." Het verlies van een woning leidt op termijn tot problemen inzake sociale integratie en moet dus voorkomen worden. Een van de belangrijkste taken van het algemeen welzijnswerk bestaat uit "het opzetten van zowel acties met een preventief of probleemsigalerend karakter met betrekking tot maatschappelijke factoren die als welzijnsbedreigend worden ervaren, als acties die welzijnsbevorderend zijn." Zowel het negatieve als het positieve welzijnsbegrip zit in deze definitie vervat.

De kernopdracht van het algemeen welzijnswerk dient er inzake thuisloosheid uit te bestaan zo vroeg mogelijk in te grijpen in het proces van probleemwording (Lescrauwaet, Van Menxel & Serrien, 2002, p. 49). Een CAW bestaat uit verschillende diensten waar het begeleid wonen, woonbegeleiding, opvangcentra en diensten schuldbemiddeling en budgetbegeleiding deel van uitmaken. Het zijn vooral deze diensten die het thuislozenpubliek bereiken.

3.3.3.2. Maatregelen ter preventie van uithuiszetting in geval van wooncultuur

A. Begeleid wonen

Het begeleid wonen ondersteunt huurders die er (nog) niet in slagen zelfstandig aan de huurverplichtingen te voldoen. Vaak gaat het hierbij om een langdurige integrale begeleiding op verschillende levensdomeinen gericht op het zo zelfstandig leren wonen en leven (Lescrauwaet, 2003, p. 11). De CAW's zouden meer middelen moeten krijgen om het begeleid wonen uit te bouwen (De Decker et al., 2005, p. 345-346).

B. Uitbouw van een meldpunt zorg en overlast

Om in geval van wooncultuur uithuiszetting te vermijden wordt in Nederland een beroep gedaan op de meldpunten zorg en overlast die er in geval van een dreigende uithuiszetting in slagen een aanpak uit te bouwen waarbij sociale en medische hulpverleners gelijktijdig worden ingezet (Van Laere & De Wit, 2005, p. 188).

3.3.4. Woonbegeleiding als oplossing om uithuiszetting te voorkomen

3.3.4.1. Omschrijving van woonbegeleiding

Woonbegeleiding kan worden omschreven als een doelgroepgericht preventie-initiatief omdat het doelbewust en systematisch anticipeert op risicofactoren. Het anticipeert op problemen die reeds van invloed zijn op het wonen. Dit kunnen financiële problemen zijn die leiden tot huurachterstal, maar ook woonhygiëne of samenlevingsproblemen (burenconflicten) (Lescrauwaet, 2003, p. 28).

In tegenstelling tot begeleid wonen richt woonbegeleiding van het CAW zich tot groepen met voldoende vaardigheden om zelfstandig te wonen, maar die een tijdelijke begeleiding nodig hebben omdat ze hun woning anders dreigen te verliezen. (Lescrauwaet, 2003, p. 11). Het gaat om een kortdurende begeleiding, gericht op die levensaspecten die met wonen te maken hebben. Voor problemen op andere levensdomeinen werkt de woonbegeleider samen met de bestaande diensten (Lescrauwaet, 2005, p. 8). Waar begeleid wonen een langdurige en multi-aspectuele begeleiding aanbiedt, is woonbegeleiding veeleer kortdurend en aspectueel. In vergelijking met begeleid wonen komt woonbegeleiding vaak ook tussen op een verder moment in de probleemwording.

De methodiek waarmee gewerkt wordt bij woonbegeleiding houdt in dat men op de hulpvrager toestapt, ook zonder dat deze een hulpvraag heeft gesteld (Lescrauwaet, 2005, p. 5-6). Zo wil men tot een probleemverheldering komen en de hulpvrager naar de juiste diensten toe leiden (Lescrauwaet, 2003, p. 28). Deze methodiek vindt zijn oorsprong in Nederland waar het project de Vliegende Hollander al sinds 1997 bemoeibemiddeling hanteert bij de preventieve aanpak van uithuiszetting (Van der Lans, Medema & Räkera, 2003, p. 8).

Een aantal kenmerken van bemoeibemiddeling zijn het huisbezoek, het bereiken van groepen die zelf de weg naar de hulpverlening niet vinden, het aanbieden van hulp op een eerder moment in de probleemwording (cfr. radicaliteit), het persoonlijke contact, het ontstaan van inzicht in wat er leeft onder de mensen, respect voor de leefwereld van de cliënt en het bemiddelen tussen alle partijen, met name deurwaarders, hulpverleners, verhuurders, schuldeisers, scholen, burens en familieleden (Van der Lans & Räkera, 2003, p. 46-57).

Woonbegeleiding is de meest wenselijke oplossing om kwetsbare groepen in hun woning te houden en uithuiszetting te voorkomen. Er wordt niet alleen vroeger gereageerd op problemen (cfr. radicaliteit), de problemen worden ook globaal aangepakt (cfr. integraliteit). Zo vestigen de wettelijke instrumenten ter preventie van uithuiszetting bij huurachterstal de aandacht te veel op betalingsproblemen, waarbij de achtergrond en complexiteit van de problemen te veel buiten beschouwing wordt gelaten (Van Regenmortel et al., 2006, p. 298). Het is daarom belangrijk zich tijdens de begeleiding af te vragen hoe het komt dat de hulpvrager voor overlast zorgt of er niet toe komt de huur te betalen.

Woonbegeleiding komt tussen in de leefsituatie van mensen, in de relatie tussen mensen (het bemiddelen tussen huurder en verhuurder) en in de relatie tussen mensen en hun omgeving. Via het aanbieden van structuur, confrontatie, informatie, advies en inschakeling van hulp wordt een cliënt geholpen om zijn rechten en plichten inzake wonen af te dwingen, maar ook op andere levensdomeinen kan woonbegeleiding de persoon versterken (cfr. offensiviteit) (Van Regenmortel et al., 2006, p. 218).

Zowel de OCMW's als de CAW's bieden woonbegeleiding aan. OCMW's aan huurders van zowel OCMW-woningen als woningen van de gemeente, CAW's bieden woonbegeleiding aan bij klachten op vlak van wooncultuur (zowel op de private als op de sociale huurmarkt). De OCMW's zouden normaal gezien woonbegeleiding moeten aanbieden in geval van problemen met huurachterstal (zowel op de private als op de sociale huurmarkt), maar doen dit te weinig. In de toekomst zou het wenselijk zijn dat OCMW's en CAW's inzake huurachterstal nauwer gaan samenwerken, waarbij het financiële luik de verantwoordelijkheid blijft van de OCMW's de CAW's de taak krijgen om via woonbegeleiding alle andere levensdomeinen aan te pakken.

3.3.4.2. Woonbegeleiding op de private huurmarkt

Op de private huurmarkt is preventie van uithuiszetting via woonbegeleiding moeilijk te organiseren. Nochtans situeert een groot aantal uithuiszettingen zich in dit segment en is een preventieve aanpak om die reden uiterst belangrijk. Om private huurders te bereiken, moet er gezocht worden naar toegangspoorten. Er zijn drie mogelijkheden: via de verhuurder, via het OCMW of via een laagdrempelige buurtvoorziening. In het eerste geval dient de overheid een meer sensibiliserende rol aan te nemen ten aanzien van verhuurders. In het tweede geval kunnen OCMW's op de hoogte worden gesteld van wanbetalingen met betrekking tot electriciteit, gas en water, waarna ze kunnen nagaan of er zich geen problemen op andere domeinen voordoen (Van Regenmortel et al., 2006, p. 222-223).

3.3.4.3. Woonbegeleiding op de sociale huurmarkt

Omdat de sociale huurmarkt voor kwetsbare groepen vaak de enige hoop is op een betaalbare en kwaliteitsvolle woning, vormt het voorkomen van uithuiszetting er een belangrijke doelstelling. Op de sociale huurmarkt vormen SHM'en de toegangspoort. Wanneer deze maatschappijen de eerste probleemsignalen opvangen, moeten ze ervoor zorgen dat er een hulpverlener bij de betrokkenen op huisbezoek gaat om de problemen met de betrokkene te bespreken (Van Regenmortel et al., 2006, p. 218).

Op de sociale huurmarkt spelen hierbij twee algemeen preventieve initiatieven een belangrijke rol: de uitbouw van huurderbegeleiding door SHM'en en preventieve woonbegeleiding door CAW's en OCMW's (Verbeeck, 2004, p. 30). Huurderbegeleiding komt tussen op een vroeger moment in de probleemwording dan preventieve woonbegeleiding.

3.3.5. Inleiding tot empirisch onderzoek

Naar aanleiding van het Vlaams regeerakkoord kregen de Centra voor Algemeen Welzijnswerk uit zes pilootregio's in Vlaanderen in 2002 extra middelen voor 'de verruiming van begeleid wonen en woonbegeleiding'. In 2004 werd met Limburg een zevende regio erkend; welke deels gefinancierd werd met een niet-gereguleerde toelage en deels met middelen van de provincie (Lescrauwaet, 2004, p.3). De zes doelstellingen die door toenmalig Vlaams minister van welzijn Mieke Vogels (2002) in de omzendbrief van 17 mei 2002 aan de verruiming van woonbegeleiding en begeleid wonen werden gekoppeld waren:

- het tot stand brengen van een lokaal samenwerkingsmodel waarbij welzijnsorganisaties, huisvestingsactoren (zoals SHM'en) en lokale besturen hun beleidsplanning beter op elkaar afstemmen;
- het voorkomen van thuisloosheid via ambulante woonbegeleiding van sociale huurders;
- het verbeteren van de toegankelijkheid tot sociale huisvesting voor cliënten die zelfstandig kunnen wonen;
- het uitbouwen van het huren buiten het sociaal verhuurstelsel en het samenwerken met sociale verhuurkantoren teneinde infrastructuur te voorzien voor de verruiming van het begeleid wonen;
- de instroom naar het begeleid wonen prioritair te richten op de opvangcentra en andere werkingen met thuislozen teneinde de dichtslibbing ervan tegen te gaan;
- de doorstroming in de opvangcentra te bevorderen.

De projecten preventieve woonbegeleiding, die ik in dit onderzoek wil behandelen, richten zich vooral op de tweede, maar ook op de eerste doelstelling. Het voorkomen van uithuiszetting en thuisloosheid van sociale huurders komt namelijk tot stand via de uitwerking van een samenwerkingsmodel tussen welzijns- en huisvestingsactoren, in dit geval tussen CAW en SHM. SHM'en worden steeds meer geconfronteerd met hulpvragen waarop welzijnsvoorzieningen een beter antwoord op kunnen bieden (Lescrauwaet, 2003, p.19). Deze projecten preventieve woonbegeleiding richten zich vooral naar klachten inzake wooncultuur (al dan niet in combinatie met problemen van huurachterstal).

Bijlage 5 geeft een overzicht van het aantal cliënten bij wie door woonbegeleiding van het CAW uithuiszetting en thuisloosheid werd voorkomen (Lescrauwaet, 2005, p.7). In 2003 en 2004 kon uithuiszetting en thuisloosheid worden voorkomen in respectievelijk 78 en 83 % van het totaal aantal begeleidingen. Hoewel dit metingen zijn over een periode van één jaar en er op langere termijn verwacht kan worden dat een aantal cliënten hervalt, mag men toch stellen dat preventieve woonbegeleiding wel degelijk effect heeft op het voorkomen van uithuiszetting.

Hoofdstuk 4: Empirisch onderzoek

4.1. Onderzoeksopzet

4.1.1. Onderzoeksvraag en onderzoeksdoelstelling

Dit empirisch onderzoek wil nagaan op welke manier de projecten preventieve woonbegeleiding beter afgestemd kunnen worden op de dimensies van wenselijke preventie. Concreet houdt dit in dat onderzocht wordt hoe deze projecten de vijf dimensies van wenselijke preventie trachten in te vullen en waar de groeimarges liggen om tot een betere implementatie van deze dimensies te komen.

Volgende vragen dienen beantwoord te worden:

- op welk moment in de probleemwording grijpt het project woonbegeleiding in? (dimensie radicaliteit)
- hebben de acties een offensief of defensief karakter? (dimensie offensiviteit)
- in welke mate zijn de acties zowel persoonsgericht als contextgericht? (dimensie integraliteit)
- heeft de doelgroep een inbreng in de verschillende fasen van het project? (dimensie participatie)
- worden alle deelgroepen bereikt in het project? (dimensie democratisch karakter)

4.1.2. Participanten

De projecten preventieve woonbegeleiding werden getoetst aan de dimensies van wenselijke preventie in de 7 pilootregio's waarin de projecten geïmplementeerd zijn. Volgende CAW's werden bevraagd: CAW Metropool in Antwerpen, CAW Archipel in Brussel, CAW De Kempen in Turnhout, CAW Artevelde in Gent, CAW Stimulans - CAW Piramide in Kortrijk, CAW Sonar - CAW 't Verschil in Hasselt en CAW Leuven in Leuven.

4.1.3. Methode

Bij de screening van deze projecten werd gebruik gemaakt van de preventiespiegel voor projecten; dit instrument omvat een voorbereidende vragenlijst (bijlage 10), een vragenlijst (bijlage 11) met bijhorende fiches (bijlage 13) en reflectieschema's (bijlage 12) (Vettenburg et al., 2003). Om de vragen beter af te stemmen op het project, werden op de vragenlijst beperkte aanvullingen gemaakt. De toepassing van de preventiespiegel verliep drie fasen. In een eerste fase werd aan de hand van een vragenlijst een semigestructureerd interview afgenomen van twee projectmedewerkers waarin de toepassing van de vijf dimensies van wenselijke preventie werd bevraagd. Die verkregen informatie werd daarna in reflectieschema's geplaatst. Deze schema's vormden tenslotte de basis voor een discussie rond de dimensies, hun huidige invulling en hun groeimarges. De preventiespiegel is hierbij geen evaluatie-, maar een reflectie-instrument, waarbij getracht wordt om aan te duiden welke dimensies van wenselijke preventie nog groeimogelijkheden hebben.

De lopende projecten werden bevraagd naar hun invulling van wenselijke preventie op één moment. Zowel het interview als het reflectiemoment vonden plaats op één en dezelfde dag tussen half maart en begin mei 2007. In iedere pilootregio werden zowel het interview als de gezamenlijke reflectie afgenomen bij twee projectmedewerkers, de projectverantwoordelijke en een projectmedewerker. Enkel in implementatiepunt 7 beperkte het contact zich tot de projectverantwoordelijke. De combinatie van beleids- en praktijkervaring leidde hierbij tot complementariteit in het beantwoorden van vragen. Ten slotte was de projectverantwoordelijke in de meeste projecten betrokken bij de start van het project, waardoor een nauwkeurig beeld gegeven kon worden van de verschillende fasen van het project, wat de continuïteit van het project ten goede kwam.

4.1.4. Onderzoeksprocedure

Allereerst werden de projectverantwoordelijken van iedere pilootregio telefonisch gecontacteerd en het onderzoek in het kader van de scriptie toegelicht. Deze korte toelichting werd inhoudelijk aangevuld met een aantal documenten die per mail werden doorgestuurd. Tot deze documenten behoorden een korte omschrijving van het onderzoeksopzet (bijlage 6), een omschrijving van preventie en van wenselijke preventie (bijlage 6), een omschrijving van een preventieve actie (bijlage 8) en de voorbereidende vragenlijst.

Na een tijdspanne van ongeveer twee weken werden de verantwoordelijken opnieuw gecontacteerd en werden de afspraken betreffende het tijdstip en de plaats van het interview en reflectiemoment vastgelegd. Één week voor het interview werd aan de medewerkers via e-mail de voorbereidende vragenlijst bezorgd, vergezeld van de bevestiging van het tijdstip en de plaats van het interview en met de vraag om de voorbereidende vragenlijst terug te mailen binnen de drie dagen. Het interview werd door de interviewer voorbereid aan de hand van de terugbezorgde vragenlijst.

Aan de projectmedewerkers werd, aan de hand van een informed consent (bijlage 7) hun toestemming gevraagd om mee te werken aan dit onderzoek. De afdruk van het interview nam gemiddeld twee uur in beslag. Tussen het einde van het interview en de aanvang van het reflectiemoment lag er een tijdspanne van twee uur die door de interviewer werd gebruikt om de informatie in reflectieschema's te plaatsen. Hierbij werd de informatie bekomen uit het interview door de interviewer gescoord en ingevuld op de reflectieschema's.

Voor de scoring werd een sterrensysteem gehanteerd. Op de reflectieschema's visualiseren de witte sterren de verschillende indicatoren. Wanneer een indicator werd gerealiseerd binnen het project, dan diende de ster ingekleurd te worden. Zo ontstond een verzameling van witte en gekleurde sterren. De witte sterren visualiseerden de groeimogelijkheden en bepaalden de inhoud van het reflectiemoment. Het reflectiemoment nam gemiddeld anderhalf uur in beslag.

4.2. Korte beschrijving van de implementatiepunten

Voor ieder implementatiepunt wordt een beschrijving gegeven van een aantal preventieve acties en samenwerkingsorganisaties. De opsomming is beperkt. In de praktijk wordt samengewerkt met meerdere organisaties en wordt gebruik gemaakt van meerdere preventieve acties.

In ieder implementatiepunt wordt op een verschillende manier gewerkt (ieder implementatiepunt gaf een eigen invulling aan de doelstellingen uit de omzendbrief), wat de verwerking van de onderzoeksresultaten niet gemakkelijk maakte. Zo bestaat er met uitzondering van implementatiepunt 2 wel in ieder implementatiepunt een samenwerkingsprotocol met SHM'en, maar loopt die samenwerking in implementatiepunten 3 en 5 zeer stroef. Ook staan de diensten woonbegeleiding in de implementatiepunten 1, 4 en 6 los van de dienst begeleid wonen, terwijl deze in implementatiepunten 2, 3, 5 en 7 er deel van uitmaken.

Implementatiepunt 1

De dienst preventieve woonbegeleiding staat in dit implementatiepunt los van de dienst begeleid wonen. Het project preventieve woonbegeleiding beschikt inzake preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders sinds juli 2006 over een samenwerkingsprotocol met één van de zes SHM'en. Met een tweede SHM wordt momenteel een samenwerkingsprotocol onderhandeld. De vier preventieve acties die werden besproken waren: de ontwikkeling van een overlastprocedure, de bespreking van de procedure en het overleg tussen de dienst woonbegeleiding en de SHM, het opstellen van de samenwerkingsovereenkomst en de start van het preventieproject (met aanmelding en begeleiding).

Implementatiepunt 2

Dit implementatiepunt heeft rond de preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders gedurende enkele jaren geprobeerd een samenwerkingsmodel uit te bouwen met SHM'en en OCMW's, maar is hiermee gestopt toen bleek dat er weinig openheid was naar samenwerking. De dienst woonbegeleiding staat hierdoor niet los van de dienst begeleid wonen en richt zich zowel tot huurders op de private en de sociale huurmarkt als op problemen inzake wooncultuur en huurachterstal. Omdat het de betrachting was om zowel interview als reflectiemoment af te nemen bij twee medewerkers en er in dit CAW drie deelprojecten lopen waarin telkens één medewerker is tewerkgesteld, werd ervoor gekozen om twee deelprojecten te groeperen. De vijf preventieve acties die werden besproken waren: huisbezoek, bemiddeling, budgetbegeleiding, praktische hulpverlening en woonpermanentie.

Implementatiepunt 3

Ook in dit implementatiepunt staat de dienst woonbegeleiding niet los van de dienst begeleid wonen en richt het zich

zowel tot huurders op de private en de sociale huurmarkt als naar problemen inzake wooncultuur en huurachterstal. Rond de preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders beschikt het project preventieve woonbegeleiding sinds 2006 over een samenwerkingsprotocol met twee SHM'en. De vijf preventieve acties die werden besproken waren: de detectie van de probleemstelling, vraagverduidelijking, een gestructureerde en snelle verwijzing naar de juiste diensten, gefragmenteerde hulpverlening op vraag van de SHM in het kader van het voorkomen van uithuiszetting en adviesverstrekking naar de verwijzer.

Implementatiepunt 4

In dit implementatiepunt staat de dienst woonbegeleiding los van de dienst begeleid wonen. Waar begeleid wonen een integrale en langdurige begeleiding aanbiedt, gaat het bij preventieve woonbegeleiding vaak om een begeleiding van korte duur. Rond de preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders beschikt het project preventieve woonbegeleiding sinds 2002 over een samenwerkingsprotocol met drie SHM'en. Het project richt zich hierbij op klachten inzake overlast (al dan niet gecombineerd met een problematiek van huurachterstal). De vijf preventieve acties die besproken werden waren: aanmelding (verduidelijking van de hulpvraag door de SHM en door de cliënt), verbreding van de hulpvraag van de cliënt naar andere levensdomeinen, de bemiddeling, beleidssignalering en voorkomen van uithuiszetting.

Implementatiepunt 5

De dienst woonbegeleiding maakt hier deel uit van de dienst begeleid wonen en richt het zich zowel naar groepen op de sociale en de private huurmarkt als naar problemen inzake wooncultuur (overlast) en huurachterstal. Hoewel er in het project preventieve woonbegeleiding rond de preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders in 2002 een samenwerkingsprotocol werd afgesloten met één SHM, verloopt de samenwerking tot op vandaag heel moeizaam. De zes preventieve acties die werden besproken waren: bemiddeling, toeleiding naar andere diensten, netwerkvorming, beleidssignalering, woonbegeleidingsoverleg (tweejaarlijks praktijkgericht overleg tussen lokale overheden, welzijnsorganisaties en huisvestingspartners) en lokale woonraad (beleidsoverleg).

Implementatiepunt 6

Het project wordt in dit implementatiepunt niet omschreven als preventieve woonbegeleiding, maar als bemoeizorg. De dienst bemoeizorg staat los van de dienst begeleid wonen en richt zich op het voorkomen van uithuiszetting van sociale huurders in geval van klachten die te maken hebben met wooncultuur (al dan niet in combinatie met problemen inzake huurachterstal). In geval van een probleem van huurachterstal wordt beroep gedaan op het OCMW. Rond de preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders beschikken de beide CAW's uit deze regio elk over een samenwerkingsprotocol met 5 SHM'en. De zes preventieve acties die werden besproken waren:

bemiddeling, praktische hulpverlening, het rollend fonds (een algemene preventieve actie waarbij cliënten een lening kunnen aangaan voor de aankoop van diensten of materiaal), de ontwikkeling van de methodiek (zowel naar de sociale als naar de private huurmarkt), de stuurgroep (overleg tussen SHM, OCMW, SVK en de dienst bemoeizorg) en de inschakeling van een netwerk.

Implementatiepunt 7

De dienst woonbegeleiding van het CAW maakt deel uit van de dienst begeleid wonen en richt het zich zowel tot groepen op de sociale en de private huurmarkt als naar problemen inzake wooncultuur (overlast) en huurachterstal. Met betrekking tot de preventieve aanpak van uithuiszetting van sociale huurders beschikt het project preventieve woonbegeleiding sinds eind 2006 over een samenwerkingsovereenkomst met één SHM. De zes preventieve acties die werden besproken waren: thuisbegeleiding, schuldbemiddeling, praktische hulpverlening, financiële/juridische/administratieve ondersteuning, de lokale stuurgroep (intern overleg met de beleidsverantwoordelijken van alle diensten (OCMW, SHM, SVK, stad) waarmee de dienst woonbegeleiding een samenwerkingsprotocol heeft afgesloten) en tot slot de werk- en stuurgroep thuisloosheid (extern overleg tussen de belangrijkste partners die op lokaal niveau inzake thuisloosheid een opdracht hebben met als doelstellingen beleidssignalering, netwerkontwikkeling, beleidsvoorbereidend en beïnvloedend werken).

4.3. Resultaten en bespreking van de onderzoeksresultaten

In dit punt wordt dieper ingegaan op de resultaten en bespreking van de resultaten van het empirisch onderzoek; per dimensie van wenselijke preventie worden voor alle implementatiepunten de resultaten besproken en worden de groeimarges aangegeven om tot een betere implementatie te komen van de dimensies van wenselijke preventie. Voor de onderzoeksresultaten en de manier waarop de dimensies van wenselijke preventie per implementatiepunt werden ingevuld verwijst ik naar de bijlage 9.

4.3.1. Radicaliteit

Eerst volgen een aantal korte omschrijvingen van de dimensie radicaliteit in de verschillende implementatiepunten. Implementatiepunt 2 omschreef radicaliteit als volgt: "door zoveel mogelijk organisaties rond je cliënt te plaatsen die signalen kunnen geven, creëer je radicaliteit in je project."

Implementatiepunt 4 benadrukte het belang om de dimensie radicaliteit steeds in samenwerking met andere organisaties en instanties te realiseren. Ook voor implementatiepunt 1 realiseert een preventieproject dat beschikt over een samenwerkingsmodel met andere organisaties meer radicaliteit dan een losstaand preventieproject. Implementatiepunt 7 omschreef radicaliteit als: "het bij de wortels aanpakken van de problemen."

De dimensie radicaliteit stelt dat problemen steeds dichterbij de wortels moeten worden aangepakt. Om die reden is het wenselijk om een probleem of risicosituatie zo vroeg mogelijk op de tijdslijn van probleemwording te stoppen (Vettenburg et al., 2003, p. 534).

In het eerste deelproject van implementatiepunt 2 komt de dienst woonbegeleiding tussen op positie P1 om uithuiszetting te voorkomen, waarmee bedoeld wordt dat er nog geen sprake was van een probleem, noch van duidelijke risico's die aanleiding kunnen geven tot een probleem. Het gaat in dit deelproject om een dienst begeleid wonen die in vergelijking met een dienst woonbegeleiding tussenkomt op een eerder moment in de probleemwording en die een langdurige en integrale begeleiding aanbiedt van zodra mensen een woning vinden.

De dienst woonbegeleiding werd in het tweede deelproject van implementatiepunt 2, in de implementatiepunten 3 en 5 en door één medewerker in implementatiepunt 1 op positie P2 op de tijdslijn van probleemwording geplaatst. Dit houdt in dat er bij de bereikte doelgroep nog geen sprake was van een probleem, maar wel van duidelijke risico's (bijvoorbeeld ernstige problemen met huurachterstal) die aanleiding konden geven tot uithuiszetting. In deze implementatiepunten komt de dienst woonbegeleiding preventief tussen wanneer de uithuiszetting nog niet werd betekend.

Door één medewerker in implementatiepunt 1 en in de implementatiepunten 4 en 6 werd de dienst woonbegeleiding net voor of op positie P3 geplaatst. Hier hebben de problemen zich reeds duidelijk gemanifesteerd en wordt de dienst woonbegeleiding gezien als laatste vangnet om een gerechtelijke uithuiszetting te voorkomen. Op positie P3 komt de dienst woonbegeleiding preventief tussen wanneer de uithuiszetting reeds betekend werd of wanneer een betekening niet veraf meer ligt.

Implementatiepunt 7 komt op verschillende momenten (zowel op de posities P1, P2 als P3) in de probleemwording tussen om uithuiszetting te voorkomen. Door zijn onthaalfunctie plaatst het project zich op positie P1 op de tijdslijn van probleemwording; zo wordt er bij iedere inschrijving van nieuwe sociale huurders en bij iedere toewijzing van sociale woningen door de SHM een onthaal gedaan waarbij alle nieuwe sociale huurders geïnformeerd worden over een aantal ondersteunende maatregelen en het begeleidingsaanbod van CAW en OCMW. Door het geven van informatie, advies en ondersteuning aan alle nieuwe sociale huurders kan er worden tussengekomen nog voor er zich risico's stellen. Op die manier bereikt men tevens een bredere doelgroep en wordt de doelgroep minder geculpabiliseerd. Vervolgens komt de dienst woonbegeleiding in implementatiepunt 7 ook tussen op de posities P2 (bij problemen met huurachterstal) en P3 (bij ernstige problemen met huurachterstal waarbij de betekening van de uithuiszetting nabij is) om een gerechtelijke uithuiszetting te voorkomen. Implementatiepunt 7 zet als enige acties op om zo dicht mogelijk bij positie P1 tussen te komen om uithuiszetting te voorkomen en vormt hierdoor een voorbeeld voor de andere implementatiepunten.

Op positie P3 is er nog geen sprake van een effectieve uithuiszetting. Bij een effectieve uithuiszetting is er geen sprake meer van preventie en bevinden we ons in de sector van de curatie (hulpverlening).

In alle implementatiepunten wordt de moeilijkheid aangegeven om zowel de dienst woonbegeleiding als de samenwerkingspartners op één plaats op de tijdslijn van probleemwording te plaatsen. Naargelang de aanmelder, verschilt de positie weliswaar. In implementatiepunt 5 bijvoorbeeld situeert de dienst woonbegeleiding zich bij een aanmelding door de SHM tussen de posities P2 en P3, bij een aanmelding door het SVK op positie P2 en bij een aanmelding vanuit een opvangcentrum, OCMW of buurtwerking tussen positie P1 en P2.

In alle implementatiepunten worden er tijdens de begeleiding acties opgezet om de oorzaken van uithuiszetting te achterhalen. Zo bouwt men vanuit de praktijk ervaring, kennis en expertise op over het probleem van uithuiszetting en de oorzaken ervan. Het inschakelen van ervaringsdeskundigen leidde hierbij in de implementatiepunten 5, 6 en 7 tot een grotere gevoeligheid voor de oorzaken van uithuiszetting. In implementatiepunt 7 geeft men aan dat woonbegeleidingsdiensten radicaler kunnen zijn door de ontstaansgronden van uithuiszetting nog systematischer te detecteren, te analyseren en te registeren. Met uitzondering van de implementatiepunten 5 en 7 gebeurt dit laatste in de overige implementatiepunten onvoldoende. Om een globaal beeld te krijgen van de oorzaken van uithuiszetting, moeten er ieder implementatiepunt netwerken ontwikkeld worden, waarbij alle sectoren en diensten die een taak hebben in het voorkomen van uithuiszetting hun probleemanalyse met elkaar delen. Met uitzondering van implementatiepunt 7 gebeurt dit in de andere implementatiepunten te weinig.

Het opbouwen van kennis rond de oorzaken van uithuiszetting volstaat niet om te voldoen aan de dimensie radicaliteit. De kennis en de signalen die men ontvangt van de doelgroep en van andere diensten en de kennis die men zelf opbouwt moeten vervolgens doorgegeven worden aan organisaties en instanties die op een vroeger moment in de probleemwording uithuiszetting kunnen voorkomen (Vettenburg et al., 2003).

Met uitzondering van het tweede deelproject uit implementatiepunt 2 wordt er in ieder implementatiepunt door de dienst woonbegeleiding kennis en signalen doorgegeven aan organisaties en instanties die vroeger tussenkomen op de tijdslijn van probleemwording. Wel worden er te weinig signalen doorgegeven aan instanties binnen het algemeen beleid. De organisaties en instanties aan wie kennis en signalen worden doorgegeven zijn: de SHM'en (in de implementatiepunten 1, 4 en 7), het SVK (in het eerste deelproject van implementatiepunt 2 en in de implementatiepunten 3, 5 en 6), het OCMW (in het eerste deelproject van implementatiepunt 2 en in de implementatiepunten 1, 4, 5, 6 en 7), de thuisbegeleidingsdienst (in de implementatiepunten 1 en 5), de psychiatrische thuiszorg en de dienst poetshulp (in implementatiepunt 1), de dienst arbeidstrajectbegeleiding (in het eerste deelproject van implementatiepunt 2), de sociale dienst van het CAW (in het tweede deelproject van implementatiepunt 2), de Brusselse bond voor het recht op wonen (in het eerste deelproject van implementatiepunt 2), de private verhuurder (in het tweede deelproject van implementatiepunt 2), de medische sector en het huis van

Nederlands (in implementatiepunt 4), de wijkgezondheidscentra, tewerkstellingsprojecten, het buurtwerk (in implementatiepunt 5) en tot slot de provincie en het LSO (overleg OCMW's) (in implementatiepunt 6).

Het is wenselijk om in ieder implementatiepunt externe netwerken en overlegplatformen te ontwikkelen waarin verschillende diensten en sectoren, die inzake preventie van uithuiszetting een opdracht hebben, hun signalen samenbrengen, analyseren en op basis daarvan een programma van preventieve acties ontwikkelen. Netwerkontwikkeling speelt een belangrijke rol om de dimensie radicaliteit te realiseren en vormt in ieder implementatiepunt een aandachtspunt. In implementatiepunt 5 denk ik hierbij aan het woonbegeleidingsoverleg en de lokale woonraad, in implementatiepunten 4, 6 en 7 aan de lokale stuurgroep en in implementatiepunt 7 aan de werk- en stuurgroep thuisloosheid.

Uiteindelijk kunnen de organisaties, instanties en netwerken aan wie kennis en signalen worden doorgegeven, beslissen om op een eerder moment in de probleemwording (binnen het algemeen beleid of op positie P1) initiatieven op te zetten en op deze manier te vermijden dat de doelgroep verder evolueert op de tijdslijn van probleemwording (Vettenburg et al., 2003). Zo kan het signaleren van structurele oorzaken van uithuiszetting aan een overlegplatform de aanleiding zijn tot het uitwerken van algemene primaire preventieve-initiatieven of initiatieven binnen algemeen beleid. Ik geef ter verduidelijking een voorbeeld. Vanuit de werk- en stuurgroep thuisloosheid in implementatiepunt 7 werd aan de stad de goedkeuring gevraagd voor de toekenning van een lokale huursubsidie voor kwetsbare groepen met als doelstelling het creëren van financiële ademruimte bij het binnentreden op de sociale huurmarkt. De aanvraag van de huursubsidie gebeurt op een vroeg moment door de SHM wanneer deze groepen op de wachtlijst staan voor een sociale woning. Tevens treedt de SHM bij de aanvraag op als derdebetaler en brengt het in afwachting van de toekenning de huursubsidie in vermindering met de huurprijs. Dit is een algemene preventieve actie die tussenkomt op positie P1 en gericht is op een ruime doelgroep.

Om de problematiek van uithuiszetting op een zo vroeg mogelijk moment in de probleemwording aan te pakken, werden volgende groeimogelijkheden tijdens het reflectiemoment geformuleerd. Bij elk van de belangrijkste welzijns- en huisvestingspartners wordt gekeken hoe ze beter tegemoet kunnen komen aan de dimensie radicaliteit.

A. Het CAW (dienst woonbegeleiding)

Vanuit wenselijke preventie dient de dienst woonbegeleiding zo dicht mogelijk positie P1 te benaderen. Hieraan kan op verschillende manieren worden tegemoet gekomen:

- de aanmelding door de SHM en door andere verwijzende instanties bij de dienst woonbegeleiding dient zo vroeg mogelijk te gebeuren. De dienst woonbegeleiding kan hierbij aan de dimensie radicaliteit beantwoorden door signalen door te geven aan SHM'en of OCMW's over het tijdstip waarop de detectie en de vraagstelling (aanmelding) van een probleem van huurachterstal of overlast gebeurt. Op dit moment gebeurt de detectie en

aanmelding door andere diensten vaak te laat, namelijk wanneer er reeds duidelijke risico's op uithuiszetting aanwezig zijn of wanneer de uithuiszetting reeds werd betekend

- de diensten preventieve woonbegeleiding moeten nog radicaler zijn en de oorzaken van uithuiszetting nog systematischer detecteren, registreren en analyseren
- in alle pilootregio's moet er zowel een preventiewerker en een beleidsmedewerker tewerkgesteld worden. Op dit moment is dit enkel het geval in implementatiepunt 5. Hun taak kan er in bestaan algemene preventieve initiatieven uit te werken en signalen door te geven aan de overheid, wat de aanleiding kan zijn tot het uitwerken van initiatieven binnen algemeen beleid
- de implementatie van onthaalpunten in sociale woonwijken is een manier om risicohuurders sneller te bereiken en tussen te komen wanneer er zich risico's op uithuiszetting voordoen
- het CAW moet in ieder implementatiepunt betreffende preventie van uithuiszetting een onthaalfunctie organiseren waarbij informatie, advies en ondersteuning wordt geboden aan nieuwe sociale huurders, nog voor er sprake is van risico's op uithuiszetting. Op dit moment gebeurt dit enkel in implementatiepunt 7
- woonbegeleidingsdiensten moeten blijven inspanningen doen om de samenwerking met de SHM'en te verbeteren. Implementatiepunt 1 stelt immers dat een samenwerkingsprotocol tussen woonbegeleidingsdiensten en SHM'en meer radicaliteit realiseert dan ieder ander losstaand preventieproject
- tot slot moeten de CAW's zichzelf blijven profileren als belangrijke partner inzake preventie van uithuiszetting. Een goede communicatie met doelgroep en partners, bekendheid, betrouwbaarheid en professionaliteit dragen ongetwijfeld bij tot de realisatie van de dimensie radicaliteit.

B. Sociale huisvestingsmaatschappijen

In implementatiepunt 1 werd de SHM binnen het algemeen beleid en op positie P1 geplaatst, in de implementatiepunten 3 en 4 op positie P2, in implementatiepunt 5 tussen de posities P2 en P3, in implementatiepunt 6 op positie P3 en in implementatiepunt 7 ten slotte zowel op de posities P1, P2 en P3. In implementatiepunt 2 werd de SHM niet aangegeven als samenwerkingspartner. In de meeste implementatiepunten komen SHM'en te laat (op positie P2 of verder) tussen. Volgens de medewerkers is het wenselijk dat SHM'en in de toekomst op een vroeger (op positie P1) tijdstip in de probleemwording tussenkomen om uithuiszetting te voorkomen en niet wachten tot er zich duidelijke risico's op uithuiszetting (bv. twee tot drie maand huurachterstal) hebben gemanifesteerd. Het is wenselijk dat SHM'en in alle implementatiepunten tussenkomen op positie P1. Op dit moment is dit enkel het geval in de implementatiepunten 1 en 7.

SHM'en kunnen radicaler zijn door een doelgroepenbeleid te voeren en de toegang tot de sociale huurmarkt ook voor kwetsbare groepen te bevorderen. Dit impliceert ondersteuning die zich kan uiten in het ter beschikking stellen van informatie rond alle deelaspecten van het huren en de te volgen procedures.

Concreet kan de ondersteuning volgende maatregelen inhouden:

1. werken met een centrale inschrijvings- en toewijzingslijst;
2. organisatie van een onthaalmoment bij elke inschrijving en toewijzing, waarbij een aantal ondersteunende financiële maatregelen worden voorgesteld die de woonkost betaalbaar moeten maken, zoals de aanvraag van lokale huursubsidie via de SHM;
3. bij elke inschrijving of toewijzing van een sociale woning voorzien in een onthaal, waarbij de sociale dienst van de SHM het begeleidingsaanbod van het CAW en OCMW verduidelijkt. Dit kan worden versterkt door het uitreiken van folders en huisbezoeken voor of na het betrekken van de woning. Op die manier kennen zij beter hun cliënteel en kunnen zij, zelf of via doorverwijzing naar andere instanties (zoals het CAW of het OCMW), beter anticiperen op mogelijke risico's of problemen.

Naast het verbeteren van de toegang tot de sociale huurmarkt, is ook het preventief werken aan het behoud van de woning van belang. Ook SHM'en kunnen op een eerder moment in de probleemwording tussen komen. Het is wenselijk dat de SHM'en na een aantal maand nieuwe sociale huurders bezoeken en nagaan of een preventieve actie noodzakelijk is. Dit huisbezoek moet een contact vervangen op het ogenblik dat er reeds duidelijk sprake is van risico's op uithuiszetting en is ook aangewezen op het ogenblik dat de eerste probleemsignalen worden opgevangen. Via huisbezoeken kunnen de problemen veel effectiever worden aangepakt dan via briefwisseling. Mits bijscholing kunnen ook technische diensten en conciërges van sociale wooncomplexen, straathoekwerkers, wijk- en buurtvoorzieningen en OCMW's signalen detecteren en doorsturen naar de sociale diensten van de SHM'en.

SHM'en moeten risicohuurders ook vroeger doorverwijzen naar het CAW voor woonbegeleiding. Een hulpvraag mag niet te lang zelf opgenomen worden, om te vermijden dat de doorverwijzing naar de dienst woonbegeleiding pas gebeurt op het ogenblik dat de uithuiszetting nabij is. SHM'en moeten ook de win-win situatie van een samenwerking met welzijnsorganisaties meer inzien en hen systematischer inschakelen bij problemen van overlast of huurachterstal. Ook kan personeel van de sociale dienst van een SHM participeren aan een team van preventieve woonbegeleiding.

Er moet ook worden nagedacht over de verdere uitbouw van de samenwerking en de ontwikkeling van het partnerschap tussen CAW's en SHM'en. Deze moeten zich op een andere manier kunnen organiseren om op een vroeger moment in de probleemwording tussen te kunnen komen. Waar nodig, moeten hun sociale diensten versterkt worden en in hun takenpakket vastgelegd worden dat er voldoende ruimte moet worden vrijgemaakt voor de preventieve aanpak van uithuiszetting.

C. Sociale verhuurkantoren

In de implementatiepunten 1, 4 en 7 werd het SVK niet aangegeven als samenwerkingspartner. In implementatiepunt 3 en in het eerste deelproject van implementatiepunt 2 werd het SVK op positie P1 geplaatst, in het

implementatiepunt 5 tussen de posities P1 en P2 en in de implementatiepunten 3 en 6 en in het tweede deelproject van implementatiepunt 2 op positie P2.

In vergelijking met SHM'en komen SVK'en tussen op een eerder moment in de probleemwording. Ook in deze implementatiepunten hebben de woonbegeleidingsdiensten een samenwerkingsprotocol ontwikkeld met de SVK'en. Er kan tevens gesteld worden dat SVK'en in tegenstelling tot SHM'en probleemsituaties sneller doorverwijzen naar de woonbegeleidingsdiensten. Een mogelijke verklaring hiervoor is de vlottere samenwerking tussen SVK'en en de woonbegeleidingsdiensten van het CAW.

Toch is het ook hier wenselijk om acties op te zetten waardoor vroeger kan worden tussengekomen en waarbij risicohuurders zo snel mogelijk worden doorverwezen naar het CAW voor woonbegeleiding. Het onderbrengen van personeel van sociale verhuurkantoren in een team van preventieve woonbegeleiding kan ook hier een oplossing zijn om samen uithuiszetting te voorkomen. Dit laatste is enkel het geval in implementatiepunt 6.

D. OCMW

In de implementatiepunten 1 en 4 werd het OCMW binnen het algemeen beleid geplaatst, in het eerste deelproject van implementatiepunt 2 op positie P1, in implementatiepunt 5 tussen de posities P1 en P2, in het tweede deelproject van implementatiepunt 2 en in de implementatiepunten 1, 3, 4 en 6 op positie P2, in implementatiepunt 4 op positie P3. In implementatiepunt 7 werd het OCMW zowel op de posities P1, P2 en P3 geplaatst.

Ook OCMW's moeten zich vroeger op de tijdslijn van probleemwording plaatsen om uithuiszetting te voorkomen. In het tweede deelproject van implementatiepunt 2 en in de implementatiepunten 3 en 6 komt het OCMW pas tussen op de posities P2 en P3. Ook de optimalisering van de wettelijke instrumenten laat OCMW's toe om uithuiszetting op een eerder moment in de probleemwording te voorkomen.

Om sociale huurders, die risico lopen op uithuiszetting door problemen met huurachterstal, sneller te detecteren moet de samenwerking tussen OCMW's, CAW's en SHM'en geoptimaliseerd worden. Op dit moment worden dossiers rond achterstallige betalingen door de SHM pas doorgestuurd naar het OCMW of het CAW wanneer er sprake is van 2 of 3 maand huurachterstal. Om beter tegemoet te komen aan de dimensie radicaliteit moet er nagedacht worden over de uitwerking van een samenwerkingsprotocol tussen OCMW's, CAW's en SHM'en en de ontwikkeling van een procedure inzake huurachterstal. De taak van het CAW zou er dan uit kunnen bestaan alle levensdomeinen aan te pakken met uitzondering van het financiële domein dat de verantwoordelijkheid blijft van het OCMW.

4.3.2. Participatie

Participatie kan zich manifesteren tijdens de verschillende fasen die een project doorloopt, gaande van het op de agenda plaatsen van een probleem tot de voorbereidings-, plannings-, uitvoerings- en evaluatiefase. Participatie kan hierbij zowel rechtstreeks, onrechtstreeks als via betrokkenen van de doelgroep verlopen. Toch is het wenselijk dat de participatie van de doelgroep zo rechtstreeks mogelijk verloopt (Vettenburg et al., 2003, p. 536).

De onderzoeksresultaten tonen aan dat in ieder implementatiepunt de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks participeert tijdens de verschillende fasen van de begeleiding. Tijdens het reflectiemoment was de groeimogelijkheid op de dimensie participatie tijdens de begeleiding dan ook weinig relevant.

In alle implementatiepunten participeerde de doelgroep niet in de fase voor het opstarten van het project preventieve woonbegeleiding. De doelgroep participeerde wel onrechtstreeks in implementatiepunt 1. Een personeelslid van de SHM fungeerde aan de hand van een klachtenbundeling als spreekbuis van bewoners naar het beleid toe. Probleemdefinities worden op die manier overwegend ontwikkeld op basis van een externe probleemdefiniëring en niet in samenwerking met de probleembetrokkenen (Pols, 2004).

In alle implementatiepunten participeerde de doelgroep niet in de voorbereidings- en planningsfase van het project. In implementatiepunt 1 werd geen uitspraak gedaan over de participatie van de doelgroep in de voorbereidings- en planningsfase van het project; in implementatiepunt 2 was dit het geval in alle fasen van het project. Project en begeleiding werden in deze implementatiepunten met elkaar verward. In de uitvoeringsfase van het project participeerde de doelgroep in implementatiepunt 1 onrechtstreeks via bewonersgroeperingen. In de andere implementatiepunten participeerde de doelgroep niet in de uitvoeringsfase.

In de implementatiepunten 2, 3 en 6 werd de doelgroep niet betrokken in de evaluatiefase van het project. In de implementatiepunten 1 en 7 konden de projectmedewerkers zich hier niet over uit spreken, omdat de evaluatie nog moet gebeuren. In de implementatiepunten 4 en 5 was er zowel sprake van rechtstreekse als onrechtstreekse participatie van de doelgroep tijdens de evaluatiefase. Zo werd in implementatiepunt 4 door de sector van het opbouwwerk rechtstreeks gepeild naar de tevredenheid van sociale huurders over de methodiek woonbegeleiding. In implementatiepunt 5 worden de deelgroepen, die naar het project worden toegeleid maar uiteindelijk afhaken, rechtstreeks bevraagd door de wijkgezondheidscentra. Via het inloopcentrum wordt in dit implementatiepunt tijdens deze fase ook onrechtstreeks geparticipeerd door de doelgroep.

In de implementatiepunten 1, 4, 5 en 7 werd de participatie van de doelgroep omschreven als heel sterk en in de implementatiepunten 2 en 3 als nogal sterk. Alleen in implementatiepunt 6 was er weinig participatie van de doelgroep. De medewerkers van het onderzoek haalden de éénzijdige doelformulering en de insteek van bemoeizorg

aan als redenen voor de gebrekkige participatie van de doelgroep in dit implementatiepunt.

Hoewel de participatie van de doelgroep in de implementatiepunten 1, 2, 3, 4, 5 en 7 omschreven wordt als nogal sterk of heel sterk, stellen we vast dat de doelgroep zelden rechtstreeks of onrechtstreeks participeert in de verschillende fasen van het project. De medewerkers van het onderzoek beoordelen participatie eerder in functie van de begeleiding dan in functie van het project. Voor alle implementatiepunten liggen er op deze dimensie binnen het project dan ook nog heel wat groeimogelijkheden.

Eerst wordt kort ingegaan op de redenen die de participatie van de doelgroep in de verschillende fasen van het project moeilijk of onmogelijk maken. Daarnaast worden een aantal groeimogelijkheden weergegeven van zowel rechtstreekse als onrechtstreekse participatie.

In de implementatiepunten 1 en 7 werden geen redenen aangegeven die participatie van de doelgroep in de verschillende fasen van het project moeilijk of onmogelijk maken. In de implementatiepunten 2, 4, 5 en 6 werd de beperkte mondigheid van de doelgroep aangegeven als reden, in implementatiepunt 2 was dit de lage bereikbaarheid, in de implementatiepunten 3 en 5 de moeilijkheid om afstand te nemen van het eigen verhaal en in de implementatiepunten 3 en 4 het lage probleeminzicht. In de implementatiepunten 3, 4 en 6 werd de geringe participatiewens aangegeven als reden, in implementatiepunt 2 was dit de overheersende problematiek en in implementatiepunt 4 de taalachterstand.

In de meeste implementatiepunten zagen de projectmedewerkers vooral groeimogelijkheden tot onrechtstreekse participatie. Volgens de medewerkers uit de implementatiepunten 3, 4, 5 en 7 kan participatie onrechtstreeks verlopen door te werken met belangenvertegenwoordigers van de doelgroep. In de implementatiepunten 4, 6 en 7 vraagt men zich af hoe men participatie concreet gestalte kan geven. In de implementatiepunten 4 en 6 haalt men de moeilijkheid aan om voor elke deelgroep binnen de uiteenlopende doelgroep van sociale huurders een vertegenwoordiging te vinden. Voor implementatiepunt 7 is het onmogelijk om voor elke deelgroep binnen de doelgroep een vertegenwoordiger te vinden. In de implementatiepunten 6 en 7 werd voorgesteld om participatiekanalen te creëren via de sector van het opbouwwerk, het buurtwerk of het straathoekwerk. Voor de implementatiepunten 5 en 7 is het belangrijk om participatiestructuren methodisch te onderbouwen en te begeleiden, dit door de vertegenwoordigers van deze structuren voldoende te scholen en door participatiemethodieken te ontwikkelen. Volgens de medewerkers uit de implementatiepunten 3 en 5 moet de samenwerking met de SHM eerst verbeterd worden alvorens onrechtstreekse participatie een kans heeft op slagen. Voor implementatiepunt 7 ten slotte is er een gebrek aan tijd en middelen om participatie uit te bouwen.

In alle implementatiepunten moeten er nog meer inspanningen geleverd worden om de participatie van de doelgroep onrechtstreeks te laten verlopen. Indien er participatiestructuren voorhanden zijn, kan hiervan gebruik gemaakt

worden. Zoniet, dienen deze door het project gecreëerd worden. Een dienst buurtwerk of opbouwwerk in de omgeving van een sociaal wooncomplex heeft voldoende mogelijkheden om een divers doelpubliek van sociale huurders te bereiken en om participatieprocessen op te zetten. Wel dienen zij participatiemethodieken te ontwikkelen om niet enkel mondige, maar ook kwetsbare sociale huurders te bereiken. De combinatie van mondige en kwetsbare cliënten kan daarenboven aangevuld worden met ervaringsdeskundigen. Deze ervaringsdeskundigen kunnen bruikbare informatie geven over de manier waarop participatie vorm kan krijgen en kwetsbare deelgroepen bereikt kunnen worden. Het buurt- en opbouwwerk kan er vervolgens voor kiezen deze participatieprocessen zelf te begeleiden en te ondersteunen of dit over te laten aan onafhankelijke experts. Tevens kunnen zij ervoor opteren om de doelgroep zelf te vertegenwoordigen in de verschillende fasen van het project of kunnen zij dit overlaten aan vertegenwoordigers van de doelgroep. In dit laatste geval verloopt de participatie rechtstreeks.

Het is dus zeker wenselijk om de inbreng van de doelgroep onrechtstreeks uit te bouwen in de verschillende fasen van het project. In de fase voor de opstart van het project kan dit gebeuren via beleidssignalering. Tijdens de voorbereidings- en planningsfase kan een vertegenwoordiging van de doelgroep meehelpen aan de inhoudelijke vormgeving van het project. Tot slot kunnen vertegenwoordigers van de doelgroep in de uitvoerings- en evaluatiefase deelnemen aan een stuurgroepoverleg en aan de evaluatie van het project op stuurgroepniveau.

In alle implementatiepunten wordt rechtstreekse participatie van de doelgroep in de verschillende fasen van het project preventieve woonbegeleiding gezien als onwenselijk. In de implementatiepunten 1, 3, 4, 5 is rechtstreekse participatie volgens de projectmedewerkers onnodig, in de implementatiepunten 2 en 6 onmogelijk en in implementatiepunt 7 moeilijk. Hoewel er in de implementatiepunten 1 en 7 geen redenen werden aangegeven die participatie van de doelgroep moeilijk of onmogelijk maken, werd rechtstreekse participatie in deze twee implementatiepunten niettemin aangegeven als onnodig en moeilijk. Wel werden er in een aantal implementatiepunten uitdagingen geformuleerd voor de toekomst. In de implementatiepunten 1 en 4 stelt men voor om de doelgroep rechtstreeks te laten participeren in de evaluatiefase. In implementatiepunt 1 wil men de doelgroep hierbij rechtstreeks bevragen naar hun ervaringen met het project, in implementatiepunt 4 wil men aan sociale huurders, die uit huis werden gezet, vragen op welke manier het project woonbegeleiding in een vergelijkbare situatie meer bereikbaar kan zijn voor hen. In implementatiepunt 4 stelt men voor om in samenwerking met de sector van het opbouwwerk de doelgroep niet enkel rechtstreeks te laten participeren in de evaluatiefase, maar ook in de voorbereidings-, plannings- en uitvoeringsfase. Ook in implementatiepunt 5 worden kansen gezien om de doelgroep rechtstreeks te laten participeren in de voorbereidings- en planningsfase, dit aan de hand van een bevraging bij de doelgroep naar de hiaten in het begeleidingsaanbod en naar de mogelijkheden om het aanbod te verfijnen. In implementatiepunt 7 wordt er op dit moment in samenwerking tussen SHM en de sector van het opbouwwerk gewerkt rond de uitbouw van rechtstreekse bewonersparticipatie binnen het beleid van de SHM. De uitdaging bestaat er in om deze bewonersparticipatie ook in te bouwen in de verschillende fasen van het project preventieve woonbegeleiding.

In de meeste implementatiepunten is men niet overtuigd van de meerwaarde van rechtstreekse participatie. Vooral de beperkte mondigheid van de doelgroep, het lage probleeminzicht, de geringe participatiewens en de moeilijkheid om afstand te nemen van het eigen verhaal werden terecht aangegeven als redenen die rechtstreekse participatie moeilijk of onmogelijk maken. Ook SHM'en staan niet te wachten op rechtstreekse participatie van de doelgroep in het project preventieve woonbegeleiding. De samenwerking tussen het CAW en de SHM verloopt vaak al moeilijk genoeg.

Hoewel er door de projectmedewerkers terecht een aantal redenen worden aangegeven die rechtstreekse participatie van de doelgroep moeilijk maken, is het niettemin wenselijk om de participatie zo rechtstreeks mogelijk te laten verlopen. In de rechtstreekse bevraging van de doelgroep in de verschillende fasen van het project en in de uitbouw van een samenwerkingsmodel tussen het project preventieve woonbegeleiding en de sector van het opbouwwerk liggen groeimogelijkheden tot rechtstreekse participatie.

Zowel rechtstreekse als onrechtstreekse participatie moet worden opgevat als een uitgangspunt waarin de doelgroep, vanuit respect voor de diversiteit van zienswijzen, de handelingsruimte moet krijgen om te participeren in de verschillende fasen van een project. Deze benadering gaat in tegen het proces van structurele marginalisering waarin kwetsbare mensen een maatschappelijk passieve rol toebedeeld krijgen, die hen belet een actieve rol op te nemen (Bouverne- De Bie, 2004, p.181). De realisatie van actief burgerschap bij sociale huurders die risico lopen op uithuiszetting is ondenkbaar als er geen mogelijkheden worden voorzien waarbij ze hun inbreng kunnen doen. De preventieve acties die de leefwereld beïnvloeden van de doelgroep dienen mee gestuurd te worden door diegenen wiens leefwereld het betreft (Vettenburg, 2003).

4.3.3. Offensiviteit

Wenselijk is die preventie waarbij iedere preventieve actie de handelingsmogelijkheden van de doelgroep tracht uit te breiden, dit door de bestaande handelingsmogelijkheden van de doelgroep te stimuleren of door nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden aan te bieden. Ook dient de deelname van de doelgroep aan de preventieve acties zo vrijwillig mogelijk zijn. Wanneer deze twee voorwaarden worden gerealiseerd, wordt voldaan aan de dimensie offensiviteit (Vettenburg et al., 2003, p. 534-535).

In implementatiepunt 1 hebben alle acties een offensief karakter en worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd waarbij er nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden worden aangeboden. Hoewel de deelname van de doelgroep vrijwillig is in de acties 1 en 4, kan de doelgroep er bij niet-deelname iets bij verliezen. De SHM zou dan namelijk kunnen overgaan tot betekening van de uithuiszetting. Aan de acties 2 en 3 nam de doelgroep niet deel en kan er geen uitspraak gedaan worden over de vrijwilligheid van de deelname.

In implementatiepunt 2 hebben vier van de vijf acties een offensief karakter; de acties 1 en 5 stimuleren hierbij de bestaande handelingsmogelijkheden, terwijl de acties 2 en 4 nieuwe handelingsmogelijkheden aanbieden. De actie budgetbegeleiding is een defensieve actie. In het eerste deelproject is de deelname van de doelgroep vrijwillig in vier van de vijf acties. In de acties 2 en 5 wordt er hierbij wel aangedrongen om deel te nemen. In de acties 3 en 4 geniet de doelgroep van bepaalde voordelen bij deelname. In de actie huisbezoek wordt de deelname van de doelgroep als verplicht gesteld. In het tweede deelproject is de deelname van de doelgroep in alle acties vrijwillig. Hoewel de deelname van de doelgroep aan de actie huisbezoek vrijwillig is, kan de doelgroep er bij niet-deelname iets bij verliezen.

In implementatiepunt 3 hebben alle acties een offensief karakter; in alle acties worden nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden aangeboden aan de doelgroep. Wanneer de hulpvraag in actie 2 gebeurt door een verwijzende instantie, dan worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch beperkt, noch verruimd. In de acties 1 en 4 is de deelname van de doelgroep vrijwillig, maar kan die er bij niet-deelname iets bij verliezen. In actie 3 is de deelname vrijwillig en geniet de doelgroep van bepaalde voordelen. In actie 2 neemt de doelgroep vrijwillig deel en wordt er geen druk uitgeoefend. Aan de actie adviesverstrekking neemt de doelgroep niet deel en kan geen uitspraak gedaan worden over de vrijwilligheid van de deelname.

In implementatiepunt 4 zijn de acties 2 en 3 offensief en worden er nieuwe handelingsmogelijkheden aangeboden. De acties 'aanmelding' en 'het voorkomen van uithuiszetting' zijn defensief; hier worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep beperkt en wordt een onwenselijk gedrag van de doelgroep ontmoedigd. In de acties 1, 3 en 5 is de deelname van de doelgroep vrijwillig, maar wordt er aangedrongen op deelname of kan de doelgroep er bij niet-deelname er iets bij verliezen. In de actie 'beleidssignalering' worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, noch beperkt en neemt de doelgroep niet deel aan de acties, waardoor geen uitspraak kan gedaan worden over het offensief karakter van deze actie en de vrijwilligheid van de deelname.

In implementatiepunt 5 zijn de acties 4, 5 en 6 offensief. Hier worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd door nieuwe handelingsmogelijkheden aan te bieden of door de bestaande te stimuleren. In de acties 1, 2 en 3 neemt de doelgroep vrijwillig deel, maar wordt er aangedrongen op deelname. In de acties 'beleidssignalering', 'lokale woonraad' en 'woonbegeleidingsoverleg' worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, noch beperkt en neemt de doelgroep niet deel aan de acties.

In implementatiepunt 6 hebben de acties 1, 2, 3 en 6 een offensief karakter. Hierbij worden aan de doelgroep nieuwe handelingsmogelijkheden aangeboden en bestaande gestimuleerd. De doelgroep neemt tevens vrijwillig deel aan deze acties. In de acties 1 en 2 is de deelname vrijwillig, maar kan de doelgroep er bij niet-deelname iets bij

verliezen. In de acties 3 en 6 geniet de doelgroep bij deelname van bepaalde voordelen. In de acties 'lokale stuurgroep' en 'ontwikkeling van de methodiek' worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, noch beperkt en aan de beide acties neemt de doelgroep niet deel waardoor er geen uitspraak kan gedaan worden over de vrijwilligheid van de deelname.

In implementatiepunt 7 hebben de eerste vier acties een offensief karakter. Hierbij worden aan de doelgroep nieuwe handelingsmogelijkheden aangeboden en bestaande gestimuleerd. In deze acties is de deelname van de doelgroep vrijwillig en wordt er op geen enkele manier druk uitgeoefend. Aan de acties 'lokale stuurgroep' en 'de stuur- en werkgroep thuisloosheid' neemt de doelgroep niet deel en worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, noch beperkt.

De methodiek woonbegeleiding slaagt er over het algemeen goed in om de vaardigheden van de doelgroep uit te breiden. Toch liggen er voor alle implementatiepunten nog groeimogelijkheden op deze dimensie. In alle implementatiepunten heeft het merendeel van de preventieve acties een offensief karakter en worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep uitgebreid door nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden aan te bieden of bestaande te stimuleren. Wel hebben de acties 'budgetbegeleiding' (uit implementatiepunt 2) en 'aanmelding' en 'voorkomen van uithuiszetting' (uit implementatiepunt 4) een defensief karakter, waarin een onwenselijk gedrag van de doelgroep onmogelijk wordt gemaakt. In de toekomst moet worden nagegaan op welke manier deze acties de handelingsmogelijkheden van de doelgroep kunnen verruimen. Hoewel deze acties een defensief karakter hebben blijft de deelname van de doelgroep vrijwillig en blijft men binnen het defensieve zoeken naar offensieve alternatieven. Opvallend is ook dat de handelingsmogelijkheden van de doelgroep in de implementatiepunten 3, 4, 5, 6 en 7 in een aantal acties noch uitgebreid, noch beperkt werden. Het ging hierbij steeds om contextgerichte acties. In de toekomst moet er geprobeerd worden om ook in deze acties de handelingsmogelijkheden van de doelgroep uit te breiden. Participatie van de doelgroep aan deze acties is wenselijk omdat op die manier de handelingsmogelijkheden van de doelgroep worden uitgebreid. Door bijvoorbeeld de doelgroep (on)rechtstreeks te laten participeren op een lokale stuurgroep, worden de handelingsmogelijkheden van deze doelgroep uitgebreid.

In alle implementatiepunten neemt de doelgroep overwegend vrijwillig deel aan alle preventieve acties. Wel werd de deelname van de doelgroep aan de actie 'huisbezoek' in het eerste deelproject van implementatiepunt 2 verplicht gesteld. In de toekomst moet worden herbekeken op welke manier men de deelname van de doelgroep in deze actie vrijwillig kan maken. Hoewel de deelname verplicht is, heeft deze actie toch een offensief karakter en worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd. In de andere zes implementatiepunten verloopt de deelname van de doelgroep wel vrijwillig, maar wordt er aangedrongen of kan de doelgroep er bij niet-deelname iets bij verliezen. Enkel in implementatiepunt 7 wordt er geen druk uitgeoefend om de deelname van de doelgroep vrijwillig te

houden. In ieder implementatiepunt moet in de toekomst worden getracht de doelgroep vrijwillig te laten deelnemen aan de preventieve acties en hierbij zo weinig mogelijk druk uit te oefenen. Dit is niet evident omdat het aanklampend en pro-actief werken, waarbij men op de hulpvrager afstapt zonder dat deze een hulpvraag heeft gesteld, toch een belangrijk kenmerk vormt van de dienst woonbegeleiding.

Tevens dient men zich af te vragen in welke mate de deelname van de doelgroep vrijwillig is. Zo kan de doelgroep er in de meeste implementatiepunten iets bij verliezen wanneer het niet ingaat op het hulpaanbod van de woonbegeleidingsdiensten; de SHM gaat dan namelijk over tot de betekening van de uithuiszetting. Deze situatie ontstaat omdat de aanmelding bij de dienst woonbegeleiding pas gebeurt op een moment dat er reeds ernstige risico's zijn op uithuiszetting. Hierdoor neemt de druk toe om daar op een inperkende manier een einde aan te stellen en wordt de kans op vrijwillige deelname natuurlijk kleiner. Wanneer de SHM en de dienst woonbegeleiding tussenkomen op een eerder moment in de probleemwording (bv. positie P1), dan bieden er zich meer mogelijkheden aan om offensiever en vrijwilliger te werken (Vettenburg, et al., 2003, p. 535).

4.3.4. Integraliteit

Wenselijk is die preventie waarbij in elke actie zowel persoons- als contextgerichte veranderingen worden gerealiseerd; pas dan wordt er aan de dimensie integraliteit voldaan (Vettenburg, 2003, p. 535-536). In de volgende contexten kunnen veranderingen worden gerealiseerd: familie van de doelgroep, vrienden van de doelgroep, een organisatie/ instelling, het beleid, de wetgeving en het bredere publiek/ de samenleving.

In implementatiepunt 1 waren drie van de vier acties persoonsgericht, in de implementatiepunten 2, 3, 6 en 7 alle acties, in implementatiepunt 4 vier van de vijf acties en in implementatiepunt 5 vijf van de zes acties. De meeste acties worden dus aangegeven als persoonsgericht. Enkel de acties 'bespreking van de overlastprocedure' (uit implementatiepunt 1) en 'beleidssignalering' (uit de implementatiepunten 4 en 5) werden niet gezien als een persoonsgerichte actie.

In implementatiepunt 1 werd er niet voldaan aan de dimensie integraliteit in de actie 'bespreking van de overlastprocedure' (omdat deze enkel contextgericht is). Algemeen realiseerden de preventieve acties te weinig veranderingen in de verschillende contexten; zo werden er geen veranderingen gerealiseerd bij de familie, vrienden van de doelgroep en bij het bredere publiek / de samenleving, en te weinig in het beleid en in de wetgeving.

In implementatiepunt 2 werd er niet voldaan aan de dimensie integraliteit in de acties 'budgetbegeleiding' en 'praktische hulpverlening' (omdat deze enkel persoonsgericht zijn). Hoewel elke context werd bereikt door alle acties samen, werden er globaal te weinig veranderingen gerealiseerd in de organisatie, in het beleid en in de wetgeving.

In implementatiepunt 3 werd er niet voldaan aan de dimensie integraliteit in de actie 'gefragmenteerde hulpverlening' (omdat deze enkel persoonsgericht is). In het algemeen realiseerden de acties ook te weinig veranderingen in de verschillende contexten; zo werden er geen veranderingen gerealiseerd bij de familie en vrienden van de doelgroep, en te weinig in het beleid en de wetgeving.

In implementatiepunt 4 werd er niet voldaan aan de dimensie integraliteit in de acties 'aanmelding' (die enkel persoonsgericht is) en 'beleidssignalering' (die enkel contextgericht is). In het algemeen realiseerden de acties te weinig veranderingen in de verschillende contexten; zo werden er geen veranderingen gerealiseerd bij de vrienden van de doelgroep en in de wetgeving, en te weinig in de organisatie en in het beleid.

In implementatiepunt 5 werd er niet voldaan aan de dimensie integraliteit in de actie 'beleidssignalering' (die enkel contextgericht is). Wel bereiken de verschillende acties samen alle contexten en worden er voldoende veranderingen gerealiseerd in de verschillende contexten.

In implementatiepunt 6 zijn alle acties zowel persoons- als contextgericht, bereiken de verschillende acties samen alle contexten en worden er voldoende veranderingen gerealiseerd in de verschillende contexten.

In implementatiepunt 7 zijn alle acties zowel persoons- als contextgericht, realiseren de verschillende acties samen veranderingen in iedere context en worden er voldoende veranderingen gerealiseerd in de verschillende contexten.

In de implementatiepunten 6 en 7 wordt in ruime mate voldaan aan de dimensie integraliteit. Bij de eerste vijf implementatiepunten liggen de grootste groeimogelijkheden. Iedere preventieve actie ter voorkoming van uithuiszetting moet zowel veranderingen nastreven binnen de persoon als binnen de context. Dit is niet het geval in de eerste vijf implementatiepunten.

Tevens is het belangrijk dat elke context wordt bereikt door de verschillende preventieve acties samen. Dit is niet het geval in de implementatiepunten 1, 3 en 4 waar er in een aantal contexten geen veranderingen worden gerealiseerd. Zo realiseerden de preventieve acties in de implementatiepunten 1 en 3 geen verandering bij de familie en vrienden van de doelgroep. In implementatiepunt 1 werden er geen veranderingen gerealiseerd bij het bredere publiek/samenleving en in implementatiepunt 4 was dit niet het geval bij de vrienden van de doelgroep en in de wetgeving. Ten slotte is het van belang dat de besproken acties voldoende veranderingen realiseren in de verschillende contexten. Dit is niet het geval in de eerste vier implementatiepunten waar er globaal te weinig veranderingen worden gerealiseerd in het beleid en in de wetgeving.

Pas wanneer aan deze drie voorwaarden voldaan is, wordt er in ruime mate voldaan aan de dimensie integraliteit.

4.3.5. Democratisch karakter

Wenselijk is die preventie waarbij de doelgroep op een verantwoorde manier wordt afgebakend en waarbij er binnen de gemaakte afbakening inclusiviteit wordt nagestreefd, wat inhoudt dat er binnen de afbakening verder geen deelgroepen meer worden uitgesloten (Vettenburg et al., 2003, p. 536-537).

De onderzoeksresultaten tonen aan dat er in ieder implementatiepunt kansarme, analfabete en allochtone groepen alsook gezinnen in een problematische opvoedingssituatie en de beide geslachten werden bereikt. In de implementatiepunten 1 en 4 werden alle deelgroepen bereikt. In de implementatiepunten 2 en 6 werden geen groepen bereikt met een zwaar mentale handicap, in de implementatiepunten 3 en 7 geen groepen met een handicap die beschikken over een Vlaams Fondsnummer voor wonen en in implementatiepunt 5 geen groepen met een motorische of auditieve handicap. In de implementatiepunten 2 en 3 werden geen minderjarigen bereikt. Enkel in de implementatiepunten 4, 5, 6 en 7 werd een uitspraak gedaan over de deelgroepen met een psychiatrisch, alcohol- of drugsprobleem, in implementatiepunt 3 enkel over deelgroepen met een psychiatrisch- of drugsprobleem. In de implementatiepunten 4 en 6 werden alle deelgroepen met een psychiatrisch-, alcohol- of drugsprobleem bereikt, in implementatiepunt 3 enkel de deelgroepen met een latent psychiatrisch of drugsprobleem. In de implementatiepunten 5 en 7 werden geen deelgroepen bereikt met een acuut psychiatrisch-, alcohol- of drugsprobleem.

In implementatiepunt 1 werden de preventieve acties volgens de projectmedewerkers als geschikt bevonden voor alle deelgroepen. In de implementatiepunten 2, 3, 4, 5, 6 en 7 zijn de acties geschikt voor allochtone groepen mits er beroep kan worden gedaan op een tolk. In de implementatiepunten 2, 4, 5 en 7 zijn de acties geschikt voor groepen met een auditieve handicap, mits er beroep kan worden gedaan op een doventolk. In de implementatiepunten 5 en 6 moeten er voor alle groepen met een handicap aanpassingen doorgevoerd worden willen de acties geschikt zijn. Bij de actie 'bemiddeling' in implementatiepunt 6 dient het project voor alle deelgroepen aanpassingen door te voeren; er doen zich immers verschillen voor op vlak van taalcultuur tussen de doelgroep en de diensten bij wie bemiddeld moet worden.

In de implementatiepunten 2 en 3 zijn de acties niet geschikt voor minderjarigen. In implementatiepunt 2 zijn de acties niet geschikt voor groepen met een zware mentale handicap, in implementatiepunt 7 zijn de acties niet geschikt voor groepen met een motorische en mentale handicap die beschikken over een Vlaams fonds nummer voor wonen, in implementatiepunt 3 is dit het geval voor alle groepen met een handicap die beschikken over een Vlaams fondsnummer voor wonen. In implementatiepunt 3 zijn de acties niet geschikt voor groepen met een acuut psychiatrisch- en drugsprobleem, in de implementatiepunten 4, 5 en 7 is dit het geval voor groepen met een acuut psychiatrisch, drugs- en alcoholprobleem.

Een veel voorkomend criterium bij de afbakening van de doelgroep was het vertonen van een verhoogd risico om met het probleem van uithuiszetting te maken te krijgen. De territoriale afbakening van de doelgroep werd vaak weerhouden, dit om praktische, organisatorische redenen en op basis van de bevoegdheden van de betrokken organisaties. Ook de leeftijd die in het algemeen boven de 18 jaar lag en het beschikken over een huurderstatuut in een sociale woning werden weerhouden. Tot slot werd de doelgroep afgebakend op basis van handicap en symptoomgedrag.

In de implementatiepunten 1, 2, 4, 6 en 7 gebeurde de afbakening van de doelgroep op een verantwoorde manier. In de implementatiepunten 3 en 5 is de afbakening van de doelgroep slechts ten dele te verantwoorden. Immers, in implementatiepunt 3 vallen groepen met een acuut psychiatrisch of drugsprobleem en groepen gehandicapten (beschikkend over een Vlaams Fondsnummer) buiten de afbakening van de doelgroep. Ook in implementatiepunt 5 vielen groepen met een acuut psychiatrisch-, alcohol- of drugsprobleem buiten de afbakening. Enige reflectie was dan ook noodzakelijk rond het al dan niet verantwoord zijn van de afbakening in deze implementatiepunten. Het is verantwoord om deze groepen niet tot de doelgroep te beschouwen wanneer deze deelgroepen bereikt worden door andere diensten of projecten die werken rond het voorkomen van uithuiszetting. Voor groepen met een acuut psychiatrisch probleem en voor groepen gehandicapten bestaat er een aanbod van ambulante diensten beschut wonen, psychiatrische thuisbegeleidingsdiensten en thuisbegeleidingsdiensten voor gehandicapten, maar worden we geconfronteerd met het probleem van de te lange wachtlijsten, waardoor we ons kunnen afvragen of deze groepen door deze diensten echt wel worden bereikt. Een dergelijk aanbod van woonbegeleidingsdiensten dat uithuiszetting tracht te voorkomen bij groepen met een acuut alcohol- en/of drugsprobleem is dan weer onbestaand. Wanneer wordt beslist om zich niet te richten op bepaalde deelgroepen binnen de doelgroep, moet men er dan ook zeker van zijn dat deze deelgroepen door andere preventie-initiatieven wel bereikt worden.

In de implementatiepunten 1, 3 en 4 streeft men binnen de gemaakte afbakening inclusiviteit na, wat inhoudt dat iedereen binnen de gemaakte afbakening bereikt wordt en er verder geen deelgroepen meer worden uitgesloten. In de implementatiepunten 2, 5, 6 en 7 wordt er geen inclusiviteit nagestreefd. Immers, in implementatiepunt 2 worden de groepen met een zware mentale handicap en minderjarigen uitgesloten, in implementatiepunt 5 zijn dat de groepen met een motorische en auditieve handicap, in implementatiepunt 6 de groepen met een zware mentale handicap en in implementatiepunt 7 de groepen gehandicapten (beschikkend over een Vlaams Fondsnummer) en de groepen met een acuut psychiatrisch, drugs- en alcoholprobleem. De dienst preventieve woonbegeleiding van het CAW wordt voor deze groepen door de projectmedewerkers als niet afdoend gezien. Deze groepen stromen veelal wel in, maar worden vervolgens toegeleid naar de juiste diensten. Ook hier zijn de alternatieven voor deze deelgroepen vaak niet voldoende toegankelijk (lange wachtlijsten) of hebben deze onvoldoende middelen om aan thuisbegeleiding te doen (cfr. drughulpverlening). In deze gevallen moeten signalen worden doorgegeven aan de sectoren geestelijke gezondheidszorg en gehandicaptenzorg.

In alle implementatiepunten wordt gewerkt met een heterogene doelgroep. Algemeen werd gesteld dat de doelgroep gemeenschappelijke kenmerken moest vertonen (cfr. risico op uithuiszetting) en over voldoende leermogelijkheden moest beschikken. Moeilijkheden hierbij waren de ernst van de handicap en de deelgroepen met een acute psychiatrische, drugs- en alcoholproblematiek. Indien deze deelgroepen worden bereikt worden deze veelal doorverwezen naar meer gespecialiseerde diensten.

In de implementatiepunten 1 en 4 wordt in ruime mate voldaan aan de dimensie democratisch karakter. Zoals hierboven aangetoond liggen er voor de andere implementatiepunten nog heel wat groeimogelijkheden op deze dimensie. Mogelijks zou men per implementatiepunt onderzoek kunnen doen naar de deelgroepen die niet bereikt worden of buiten de afbakening vallen, teneinde geen enkele deelgroep uit te sluiten van preventie van uithuiszetting.

4.4. Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Idealiter zouden de projecten preventieve woonbegeleiding op verschillende momenten moeten bevroegd worden naar hun invulling van wenselijke preventie. Op die manier krijg je een goed zicht op de manier waarop men er in een bepaalde tijdspanne is in geslaagd zijn werking bij te sturen.

Een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden levert meestal meer relevante informatie op. Het interviewen van mensen die uit huis zijn gezet of hiermee bedreigd worden, kan aan dit onderzoek een meerwaarde geven, zeker met betrekking tot de dimensie participatie.

Naar analogie met de sociale huurmarkt moet ook op de private huurmarkt aandacht worden besteed aan de uitwerking van een samenwerkingsmodel tussen de belangrijkste partners inzake preventie van uithuiszetting. In de toekomst zou er bijvoorbeeld onderzoek kunnen verricht worden naar de manier waarop dit samenwerkingsmodel vorm kan krijgen.

Hoofdstuk 5: Algemeen besluit

In deze scriptie werd onderzocht hoe de projecten preventieve woonbegeleiding vorm hebben gegeven aan de vijf dimensies van wenselijke preventie in de zeven pilootregio's in Vlaanderen en Brussel waarin de projecten geïmplementeerd zijn. Op basis hiervan werden een aantal groeimogelijkheden geformuleerd om tot een kwaliteitsvollere implementatie te komen van de dimensies van wenselijke preventie. Deze groeimogelijkheden tonen hoe het recht op menswaardig wonen op een betere manier kan gewaarborgd worden.

Alvorens met dit onderzoek te starten heb ik een literatuurstudie gedaan over de problematiek van uithuiszetting (hoofdstuk 1) en over het begrip wenselijke preventie (hoofdstuk 2). Op basis hiervan werd in hoofdstuk 3 een krachtig preventiebeleid voor uithuiszetting uitgeschreven. Hieruit bleek dat de overheid de huisvestingsmarkt in de toekomst meer moet omkaderen door het aanbod van kwalitatieve en betaalbare woningen te verhogen (Notredame, 1999). Mogelijkheden hiervoor liggen in het uitbreiden en differentiëren van het aanbod sociale woningen, het verhogen van het aantal betaalbare en kwaliteitsvolle woningen op de private huurmarkt (door meer sociale verhuurkantoren te voorzien en te werken met referentiehurprijzen) en het invoeren van een algemene huurtoelage. Jammer genoeg stellen we vast dat de overheid het recht op wonen onvoldoende kan garanderen met behulp van algemene beleidsmaatregelen. Doelgroepgerichte maatregelen zijn dan ook noodzakelijk om te vermijden dat kwetsbare groepen uit huis worden gezet (Verbeeck, 2004).

Een preventieve aanpak van uithuiszetting is voor kwetsbare groepen cruciaal, omdat de toegang tot de sociale huisvesting voor deze groepen één van de weinige betaalbare en kwaliteitsvolle alternatieven vormt om het recht op een menswaardige woonst te realiseren. De projecten preventieve woonbegeleiding, die het onderzoeksobject van deze scriptie uitmaken, zijn doelgroepgerichte preventie-initiatieven en trachten uithuiszetting van risicohuurders op de sociale huurmarkt te voorkomen via de uitbouw van een samenwerkingsprotocol tussen de woonbegeleidingsdiensten van de CAW's en SHM'en. Deze woonbegeleidingsdiensten hebben twee belangrijke opdrachten in de preventieve aanpak van uithuiszetting.

- ze versterken en ondersteunen mensen en in de realisatie van het recht op behoorlijke huisvesting;
- ze beïnvloeden de samenleving in de richting van een sociaal rechtvaardige samenleving.

De visie op wenselijke preventie, die gegeven werd in hoofdstuk 2, vertrekt vanuit een sociaal-ethisch referentiekader en doet een uitspraak over welk soort preventie vanuit het perspectief van de doelgroep, in dit geval maatschappelijk kwetsbare groepen in de samenleving, wenselijk is. Deze ethisch verantwoorde visie op wenselijke preventie vindt aansluiting bij het emancipatorisch gedachtegoed en schenkt aandacht aan de participatie van mensen in de probleemformulering en de formulering van welzijn. Door de dimensies van wenselijke preventie in deze projecten beter in te vullen krijgt de doelgroep meer mogelijkheden om zich maximaal te ontplooiën en om actief burgerschap

waar te maken. Ook slaagt men erin op een vroeger moment in de probleemwording uithuiszetting en thuisloosheid te voorkomen, waardoor het aantal uithuiszettingen afneemt en het recht op menswaardig wonen voor maatschappelijk kwetsbare groepen beter gewaarborgd wordt.

In alle implementatiepunten (lees: pilotregio's) liggen nog groeimogelijkheden om beter tegemoet te komen aan de dimensies van wenselijke preventie. De belangrijkste onderzoeksresultaten en groeimogelijkheden worden voor elke dimensie weergegeven.

De dimensie radicaliteit stelt dat het wenselijk is een ontwikkelend probleem zo vroeg mogelijk (op positie P1) op de tijdslijn van probleemwording te stoppen. Dit houdt in dat men aandacht heeft voor de oorzaken van het probleem en deze kennis signaleert aan instanties die op een eerder moment kunnen ingrijpen (Vettenburg et al., 2003).

De dienst woonbegeleiding werd in de meeste implementatiepunten op de posities P2 en P3 geplaatst, wat betekent dat er bij aanmelding van de dienst woonbegeleiding reeds sprake is van ernstige risico's op uithuiszetting en dat de betekening van de uithuiszetting zich in een aantal gevallen reeds heeft gemanifesteerd. Implementatiepunt 7 zet als enige acties op om zo dicht mogelijk bij positie P1 tussen te komen en vormt hierdoor een voorbeeld voor de andere implementatiepunten. Ze doet dit via de organisatie van een onthaalfunctie waardoor er informatie, advies en ondersteuning kan worden geboden aan nieuwe sociale huurders, nog voor er sprake is van risico's op uithuiszetting.

In alle implementatiepunten wordt er vanuit de dagdagelijkse praktijk kennis en expertise opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting. We stellen echter vast dat de oorzaken nog systematischer moeten worden gedetecteerd, geregistreerd en geanalyseerd. Met betrekking tot dit laatste is het zinvol om in alle pilotregio's netwerken te ontwikkelen en zich op deze manier een globaal beeld te vormen over de oorzaken van uithuiszetting.

Door de meeste woonbegeleidingsdiensten worden signalen doorgegeven aan instanties die op een eerder moment in de probleemwording kunnen tussenkomen. Er worden echter te weinig signalen doorgegeven aan instanties binnen het algemeen beleid. Ook wat betreft signalering is het wenselijk om in ieder implementatiepunt netwerken te ontwikkelen waarin verschillende diensten en sectoren, die inzake preventie van uithuiszetting een opdracht hebben, hun signalen samenbrengen en analyseren.

Tot slot kunnen deze instanties en netwerken op basis van signalen initiatieven opzetten en er op deze manier voor zorgen dat de doelgroep verder op de tijdslijn van probleemwording evolueert. Deze initiatieven moeten gericht zijn naar grotere groepen van mensen, structuren, instituties en wetgeving. Naar aanleiding van het signaleren van structurele oorzaken van uithuiszetting lijkt het in het kader van de dimensie radicaliteit wenselijk om het project ook vorm te geven binnen algemeen beleid of als (algemeen) primair preventie-initiatief. Hierdoor wordt een bredere doelgroep bereikt. In de meeste implementatiepunten gebeurt dit nog te weinig.

De belangrijkste partners in het project preventieve woonbegeleiding, de CAW's en de SHM'en, kunnen op verschillende manieren beter tegemoet komen aan de dimensie radicaliteit. De woonbegeleidingsdiensten van het CAW kunnen radicaler zijn in het doorgeven van signalen aan SHM'en en OCMW's over het tijdstip waarop de detectie van de probleemstelling en de aanmelding gebeurt. Daarnaast moet elk CAW idealiter een preventie- en een beleidsmedewerker tewerkstellen, die als taak hebben algemene primaire preventie-initiatieven uit te werken en signalen door te geven aan instanties binnen het algemeen beleid. Tevens moeten alle CAW's een onthaalfunctie uitwerken waardoor informatie, advies en ondersteuning kan geboden worden aan nieuwe sociale huurders, nog voor er sprake is van risico's op uithuiszetting. CAW's moeten ook blijvend inspanningen doen om de samenwerking met de SHM'en te verbeteren.

Ook SHM'en moeten zo dicht mogelijk bij positie P1 tussenkomen om uithuiszetting te voorkomen. SHM'en kunnen radicaler zijn door de toegang tot de sociale huurmarkt ook voor kwetsbare groepen te bevorderen. Dit impliceert de organisatie van een onthaalmoment bij elke inschrijving en toewijzing van een nieuwe sociale woning. Ook met betrekking tot het behoud van sociale woningen, moeten SHM'en op een eerder moment tussenkomen om uithuiszetting te voorkomen. Zo zou de SHM na een aantal maanden nieuw onthaalde sociale huurders kunnen bezoeken en nagaan of een preventieve actie noodzakelijk is. Dit huisbezoek is ook aangewezen op het ogenblik dat de eerste probleemsignalen worden opgevangen. Bovendien moeten SHM'en risicohuurders vroeger doorverwijzen naar het CAW voor woonbegeleiding. Dit alles vereist een efficiëntere werking en een uitbreiding van hun sociale diensten.

Volgens de dimensie participatie is het wenselijk om de doelgroep zo rechtstreeks mogelijk te laten participeren in de verschillende fasen van het project (Vettenburg et al., 2003). Participatie wordt hierbij opgevat als uitgangspunt (Bouverne- De Bie, 2004). In de meeste implementatiepunten is er weinig of geen participatie van de doelgroep tijdens de verschillende fasen van het project, noch rechtstreeks of onrechtstreeks.

De medewerkers van het onderzoek zagen vooral groeimogelijkheden tot onrechtstreekse participatie. Moeilijkheden hierbij zijn de uiteenlopende doelgroep en de concrete invulling van het participatiebegrip. Indien er participatiestructuren voorhanden zijn, kan hiervan worden gebruik gemaakt. Zoniet, dienen deze door het project te worden gecreëerd. Een dienst buurtwerk of opbouwwerk heeft voldoende mogelijkheden om een divers doelpubliek te bereiken en om participatieprocessen op te zetten. Wel dienen zij participatiemethodieken te ontwikkelen om niet enkel mondige maar ook kwetsbare sociale huurders te bereiken. Zij kunnen er voor kiezen om deze participatieprocessen zelf te begeleiden en te ondersteunen of dit over te laten aan onafhankelijke experts. Tevens kunnen zij de doelgroep zelf vertegenwoordigen in het project of dit overlaten aan vertegenwoordigers van de doelgroep. In dit laatste geval verloopt de participatie rechtstreeks.

Rechtstreekse participatie werd in alle implementatiepunten omschreven als moeilijk, onmogelijk en onnodig. Hoewel

er in de implementatiepunten 1, 4, 5 en 7 een aantal uitdagingen worden geformuleerd, is er in de meeste implementatiepunten een terughoudendheid om participatie rechtstreeks te laten verlopen. Vooral de beperkte mondigheid van de doelgroep, het lage probleeminzicht, de geringe participatiewens en de moeilijkheid om afstand te nemen van het eigen verhaal werden aangegeven als redenen die rechtstreekse participatie moeilijk of onmogelijk maken. Ook staan SHM'en niet te wachten op rechtstreekse participatie van de doelgroep in het project preventieve woonbegeleiding. De samenwerking tussen het CAW en de SHM verloopt vaak al moeilijk genoeg.

Volgens mij is het wenselijk om participatie zo rechtstreeks mogelijk te laten verlopen. In de rechtstreekse bevraging van de doelgroep in het project en de uitbouw van een samenwerkingsmodel tussen het project en het opbouwwerk liggen groeimogelijkheden tot rechtstreekse participatie. Zowel bij rechtstreekse als bij onrechtstreekse participatie is het van belang om binnen het project een proces op gang te brengen en ieders visie betreffende participatie te horen.

De dimensie offensiviteit houdt in dat het wenselijk is om in alle preventieve acties de handelingsmogelijkheden van de doelgroep uit te breiden en de deelname aan iedere preventieve actie zo vrijwillig mogelijk te houden (Vettenburg et al., 2003). Het project preventieve woonbegeleiding slaagt er over het algemeen goed in om de competenties en de vaardigheden van de doelgroep uit te breiden. In alle implementatiepunten gebeurt dit door nieuwe handelingsmogelijkheden aan te bieden of door bestaande te versterken. Wel zijn een aantal acties in de implementatiepunten 2 en 4 defensief en worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep in een aantal contextgerichte acties van de implementatiepunten 3, 4, 5, 6 en 7 noch uitgebreid, noch beperkt. Met betrekking tot deze laatste implementatiepunten kunnen de handelingsmogelijkheden van de doelgroep uitgebreid worden door het versterken van participatie in het project. In alle implementatiepunten neemt de doelgroep overwegend vrijwillig deel aan alle besproken acties. Wel is de deelname aan een actie in implementatiepunt 2 verplicht en verloopt de deelname in de eerste zes implementatiepunten wel vrijwillig, maar wordt er aangedrongen op deelname of kan de doelgroep er bij niet-deelname iets bij verliezen. Door in de toekomst op een vroeger moment in de probleemwording tussen te komen om uithuiszetting te voorkomen, worden meer mogelijkheden geboden om de deelname van de doelgroep vrijwilliger (en dus offensiever) te houden.

De dimensie integraliteit weerspiegelt de wenselijkheid om in alle acties een evenwicht te vinden tussen persoons- en contextgerichte veranderingen (Vettenburg et al., 2003). Vooral in de implementatiepunten 6 en 7 wordt in ruime mate voldaan aan de dimensie integraliteit. In de andere implementatiepunten liggen heel wat groeimogelijkheden.

In de implementatiepunten 1, 4 en 5 waren niet alle acties persoonsgericht, in de implementatiepunten 2, 3 en 4 niet alle acties contextgericht. In de eerste vijf implementatiepunten realiseren dus niet alle preventieve acties zowel persoons- als contextgerichte veranderingen. Idealiter moeten de preventieve acties in ieder implementatiepunt samen alle contexten bereiken. Dit is niet het geval in de implementatiepunten 1, 3 en 4 waar er in een aantal contexten (vrienden en familie van de doelgroep, in de wetgeving en bij het bredere publiek/ samenleving) geen

veranderingen worden gerealiseerd. Tot slot dienen de preventieve acties samen voldoende veranderingen te realiseren in de verschillende contexten. Dit is niet het geval in de eerste vier implementatiepunten op vlak van het beleid en de wetgeving.

De dimensie democratisch karakter wijst op een verantwoorde afbakening van de doelgroep en het nastreven van inclusiviteit binnen de gemaakte afbakening. Dit laatste houdt in dat alle deelgroepen bereikt worden en er verder geen worden uitgesloten van het aanbod woonbegeleiding (Vettenburg et al., 2003).

De afbakening van de doelgroep gebeurde veelal territoriaal, aan de hand van een sociaal huurderstatuut en aan de hand van een verhoogd risico om geconfronteerd te worden met uithuiszetting. In de implementatiepunten 3 en 5 vallen deelgroepen met acute psychiatrische, drugs- en alcoholproblemen en deelgroepen met een handicap (beschikkend over een Vlaams Fondsnummer) buiten de afbakening. Doordat de alternatieven voor deze deelgroepen vaak niet voldoende toegankelijk zijn (cfr. lange wachtlijsten) of onvoldoende middelen hebben om aan woonbegeleiding te doen, is de afbakening in deze implementatiepunten slechts ten dele te verantwoorden.

Binnen de gemaakte afbakening wordt er in de implementatiepunten 2, 5, 6 en 7 geen inclusiviteit nagestreefd. Minderjarigen, bepaalde deelgroepen met een handicap en deelgroepen met een psychiatrische, drugs- of alcoholproblematiek worden in deze implementatiepunten niet bereikt. De preventieve acties werden overwegend ongeschikt gevonden voor deze deelgroepen. Opnieuw moet bekeken worden of er alternatieven voor deze deelgroepen bestaan en indien ja, of deze toegankelijk zijn.

In alle implementatiepunten werden wel kansarme, analfabete en allochtone groepen bereikt, alsook gezinnen in een problematische opvoedingssituatie en de beide geslachten. Alle acties werden voor de genoemde deelgroepen overwegend als geschikt gevonden; enkel voor allochtone groepen en groepen met een auditieve handicap moeten er aanpassingen worden doorgevoerd.

Hoewel er in ieder implementatiepunt gewerkt wordt met een heterogene doelgroep, wordt enkel in de implementatiepunten 1 en 4 in ruime mate voldaan aan de dimensie democratisch karakter. In ieder implementatiepunt zou het in de toekomst wenselijk zijn om onderzoek te doen naar de deelgroepen die niet bereikt worden of buiten de afbakening vallen, om geen enkele deelgroep uit te sluiten van preventie van uithuiszetting.

Als maatschappelijk assistent in een opvangcentrum voor mishandelde vrouwen merkte ik dat steeds meer mensen zich aanmelden met huisvestingsproblemen. Hoe meer ik hiermee geconfronteerd werd, hoe meer ik geboeid raakte door deze problematiek. Met deze scriptie wilde ik, via een eigen onderzoek, vorm geven aan de wijze waarop zeven verschillende projecten preventieve woonbegeleiding beter aan de problematiek van uithuiszetting kunnen tegemoet komen. Ik ben er tevens van overtuigd dat de implementatie van de dimensies van wenselijke preventie een positief effect kan hebben op de realisatie van het recht op menswaardig wonen.

De belangrijkste dimensies van wenselijke preventie zijn 'radicaliteit' en 'participatie'. Gedurende het onderzoek merkte ik dat aan beide dimensies in de praktijk moeilijk vorm wordt gegeven. Het was ook opvallend dat de dimensie participatie nauwelijks aanwezig is tijdens de verschillende fasen van het project.

Voorwaarde voor een betere implementatie van de dimensies van wenselijke preventie, is het ontwikkelen van kennis hieromtrent. Implementatiepunt 7 hanteert wenselijke preventie als kader in het project preventieve woonbegeleiding. Het is niet toevallig dat juist dit implementatiepunt de dimensie radicaliteit het best invult. Bovendien moet er bereidheid zijn om deze dimensies in de praktijk te implementeren. Ik hoop met het schrijven van deze scriptie mijn persoonlijke bijdrage te hebben geleverd tot het ontwikkelen van deze kennis en een meer menswaardige woonbegeleiding.

Literatuurlijst

Avramov, D. (2001). The changing face of homelessness in Europe. In V. Polakow & C. Guillean (Eds.), *International perspectives on homelessness* (pp. 3-38). United States of America: Greenwood Press.

Baert, H. e.a.(1999). Preventie binnen het Algemeen Welzijnswerk. Niet-gepubliceerde publicatie, Leuven, K.U. Leuven, Afdeling sociale pedagogiek.

Bex, F. (2002). Schulden. Wie wordt er beter van? *Sociaal*, 3, 3-4.

Boog, B., Slagter, M., Jacobs- Moonen, I. & Meijering, F. (2005). Synopsis: handreiking handelingsonderzoek. In B. Boog, M. Slagter, I. Jacobs- Moonen & F. Meijering (Eds.), *Focus op action research. De professional als handelingsonderzoeker* (pp. 154-186). Assen: Van Gorcum.

Botvin, G. (2004). Advancing prevention science and practice: challenges, critical issues and future directions. *Prevention & Treatment*, 5, 16.

Bouverne-De Bie, M. (2000). Preventiemethodieken. In M. De Hert (Ed.), *Naar een geestelijk gezonde samenleving* (pp. 263-285). Diegem: Kluwer.

Bouverne-De Bie, M. (2004). *Sociale agogiek*. Gent: Academia press.

Bouverne- De Bie, M. (1996). Theorie en beleid van de maatschappelijke dienstverlening en het jeugd welzijnswerk, Gent: Academia Press.

Bouverne- De Bie, M. & De Droogh, L. (2004). *Jeugdbescherming en bijzondere jeugdbijstand. Een sociaal agogische benadering. Het preventiedebat (hoorcollege)*.

Bouverne-De Bie, M. & De Droogh, L. (2005). *Sociaal werk en welzijnsrechten. Algemene inleiding (hoorcollege)*.

Braithwaite, J. & Petit, Ph. (1990). *Not just deserts. A republican theory of criminal justice*. Oxford: Clarendon Press.

Brusselse bond voor het recht op wonen (2004). *Memorandum recht op wonen*. Geraadpleegd op 28 februari 2007 op, <http://www.rbdh-bbrow.be/nmemorandum.htm>

Burssens, D., Goris, P., Melis, B. & Vettenburg, N. (2005). Effectiviteit en efficiëntie in preventie. *Alert*, 31 (3), 66-78.

Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. Basic books, New York, 304 blz.

Coussée, F. (2006). *Welzijnsbeleid. Concepten van planning en integratie in het sociaal beleid (inleiding cursus)*.

Crane, M. & Warnes, A.M. (2000). Evictions and prolonged homelessness. *Housing studies*, 15 (5), 757-773.

Crane, M., Fu, R. & Warnes, A.M. (2004). *Building homeless prevention practice: combining research evidence and professional knowledge*. University of Sheffield: Sheffield institute for studies on ageing.

Daly, M. (1993). *Abandoned: profile of Europe's homeless people*. Brussels: European federation of national organisations working with the homeless.

Deben, L. & Teijmant I. (1992). *Huurschulden en huisuitzettingen. Een verkenning in Amsterdam*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Centrum voor Grootstedelijk Onderzoek.

De Boyser, K. (2006). *Voorstelling jaarboek armoede en sociale uitsluiting*. Colloquium, 5 december 2006.

De Cauter, F. (1990). *Methodiek van de preventieve projectwerking*. Leuven: Acco.

De Clercq, K., Werkers, G. en Van Menxel, G. (1997). In B. De Meyer, M. Princen & T. Van Regenmortel (Eds.), *Maatzorg in de thuislozenzorg. Een proces van herankeren*. Leuven: Hoger instituut voor de arbeid.

De Decker, P. (2006). Waar kunnen armen (nog) wonen en welke ondersteuning kunnen ze daarbij van de overheid verwachten. In J. Vranken, K. De Boyser & D. Dierckx (Eds.), *Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2006 (pp. 257-288)*. Leuven/Voorburg: ACCO.

De Decker, P., Goossens, L. & Pannecoucke, I. (2005). *Wonen aan de onderkant*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

De Meyer, B., Princen, M. & Van Regenmortel, T. (1997). *Maatzorg in de thuislozenzorg. Een proces van herankeren*. Katholieke universiteit Leuven, Hoger instituut voor de arbeid.

- Dhoore, K. (2002-2003). *Partnergeweld en thuisloosheid. Toepassing van de maatzorgmethodiek in het vrouwenopvangcentrum*. Onuitgegeven scriptie, Gent, Atreveldehogeschool.
- Feantsa (2004). *European report on prevention strategies in the fight against homelessness*. Geraadpleegd op 13 maart 2007, op
- Gillham, J.E., Reivich, K. & Shatté, A. (2002). Positive youth development, prevention and positive psychology: commentary on positive youth development in the united states. *Prevention & Treatment*, 5,18.
- Goderis, P. & Baert, H. (1996). *Samen aan de drugs... preventie. Handleiding gecoördineerde drugpreventie in de gemeente*. Niet-gepubliceerde handleiding, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 1996.
- Goris, P., Burssens, D., Melis, B., Van Gils, J., Vettenburg, N. & Verdonck, D. (2003). De mist klaart op. Preventie verhelderd vanuit onderzoek. *Alert*, 4, 34-48.
- Goris, P., Burssens D., Melis, B. & Vettenburg, N. (2004). Hulpverlening met een sausje preventie. *Alert*, 30 (5), 31-43.
- Goris, P. & Kaminski, D. (2003). Management en preventie, *Alert*, 3, 64-77.
- Hawkins, J.D., Catalano, R.F. & Arthur, M.W. (2002). Promoting science-based prevention in communities. *Addictive behaviours*, 27, 951-976.
- Jehoel-Gijsbers, G. (2004). *Sociale uitsluiting. Een conceptuele en empirische verkenning (werkdocument 1999)*. Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau.
- Johnson, B., Murie, A., Naumann, L. & Yanetta, A. (1991). *A typology of homelessness*, Edinburgh: Scotisch homes.
- Koning Boudewijntichting (1995). *Algemeen verslag over de armoede*. Rapport in opdracht van de minister van sociale integratie, Brussel.
- Lescrauwaet, D. (2004). *Woonbegeleiding en begeleid wonen als gedeelde zorg. Evaluatieverslag van de verruiming van de woonbegeleiding en begeleid wonen in samenwerking tussen de sociale huisvesting en het algemeen welzijnswerk in 2003*. Niet-gepubliceerd rapport, Berchem, Steunpunt algemeen welzijnswerk vzw.

- Lescrauwaet, D. (2005). *Woonbegeleiding en begeleid wonen als gedeelde zorg. Evaluatieverslag van de verruiming van de woonbegeleiding en begeleid wonen in samenwerking tussen de sociale huisvesting en het algemeen welzijnswerk in 2004*. Niet-gepubliceerd rapport, Berchem, Steunpunt algemeen welzijnswerk vzw.
- Lescrauwaet, D. (2006). *Preventie van thuisloosheid. Concept, risicoanalyse en beleidsvoorstellen*. Niet-gepubliceerd rapport, Berchem, Steunpunt algemeen welzijnswerk vzw.
- Lescrauwaet, D., Van Menxel, G. & Serrien, L. (2002). *Thuisloosheid in Vlaanderen. Profiel, visie en krijtlijnen voor een globale strategie*. Colloquium (dossier), Berchem, Steunpunt algemeen welzijnswerk vzw.
- Lescrauwaet, D. (2003). *Begeleid wonen en lokaal sociaal beleid. Rapport van een behoeftepeiling in het kader van een Vlaamse strategie tegen thuisloosheid*. Niet-gepubliceerd rapport, Berchem, Steunpunt algemeen welzijnswerk vzw.
- Lleverse, G. (2000). *Preventie van huisuitzetting: een verkenning naar de mogelijkheden van een preventieve aanpak van huisuitzettingen in Haarlem*. Utrecht: NIZW.
- Mace, C. & Margison, F. (1997). Attachment and psychotherapy: an overview. *The British journal of medical psychology*, 70 (3), 209-215.
- Mahieu, P. (2001). *Participatie, sociale cohesie en burgerschap*, paper voorgesteld op de Europese conferentie van 28 november 2001. Geraadpleegd op 2 mei 2007, op http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/bijlagen0102/cohesie_mahieu.pdf.
- Marsh, A. & Mullins, D. (1998). The sociale exclusion perspective and housing studies. Origins, applications and limitations. *Housing studies*, 13 (6), 749-759.
- Meert, H. e.a. (2003). *Omvang en ruimtelijk-economische dimensie van het grijze wooncircuit in Vlaanderen*. ISEG-K.U. Leuven: Leuven.
- Melis, B. & Goris, P. (1996). *Algemene preventie in Vlaanderen: op zoek naar orde in de chaos*, Leuven: K.U. Leuven, Onderzoeksgroep jeugdcriminologie.

Mrazek, P.J. & Haggerty, R.J. (1994). *Reducing risks for mental disorders. Frontiers for preventive intervention research*. Washington DC: National academy press.

Munoz, R.F., Mrazek, P.J. & Haggerty, R.J.(1996). Institute of medicine report on prevention of mental disorders. *American psychologist*, 51, 1116-1122.

Notredame, L. (1999). De nieuwe wooninitiatieven. Maatschappelijke ontwikkelingen aan de basis. *Welzijns- Welzijnszorg, Sociale huisvesting*. 31, 1- 39.

Philippot, P. & Galand, B. (2003). *Les personnes sans-abri en Belgique. Regards croisés des habitants de la rue, de l'opinion publique et des travailleurs sociaux*. Academia press: Gent.

Pols, J. (2004). *Good care. Enacting a complex ideal in long-term psychiatry*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Quilgars D. 2000. *Low Intensity Support Services: A Systematic Review of Effectiveness*. Policy Press, Bristol.

Raes, K. (1997). Gezondheid(szorg) als cultuur of als ziekte. In, *Preventieve gezondheidszorg. Verslagboek (pp. 39-52)*. Diegem: Kluwer editorial.

Rea, A., Giannoni, D., Mondelaers, N. & Schmitz, P. (2001). *De problematiek van de thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Eindrapport betreffende een onderzoek in opdracht van het Verenigd college van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie, Brussel, het instituut van de sociologie.

Saleebey, D. (2006). *Strengths perspective in social work practice*. Geraadpleegd op 16 april 2007, op <http://www.ablongman.com/samplechapter/0205408176.pdf>.

Shinn, M., Baumohl, J. & Hopper, K. (2001). The prevention of homelessness revisited. *Analyses of social issues and public policy*, 95-127.

Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (2004). *CAW-witboek. Voor een sterke eerste lijn in de Vlaamse welzijnszorg*. Geraadpleegd op 20 maart 2007, op <http://www.steunpunt.be/steunpunt/Documents/www.steunpunt/Dossiers/WITBOEK2004.pdf>.

- Van Assche, J., (2006). *Duurzame ontwikkeling en lokaal sociaal beleid*. Gastcollege concepten voor planning en integratie in sociaal beleid, 7 november 2006.
- Van den Brande, L. & Martens, L. (1997). *Decreet betreffende het algemeen welzijnswerk*. Geraadpleegd op 8 mei 2007, op http://www.caw.be/content/caw/regelgeving/regelgeving_decreeet.htm
- Van den Broucke, S. (2000). Strategieën en programma's voor preventie inzake geestelijke gezondheid. In M. De Hert, S. Van den Broucke & Van Nuffel, R. (Eds.), *Naar een geestelijk gezonde samenleving* (pp. 669-686). Diegem: Kluwer.
- Van der Lans, J., Medema, N., Räkera, M., (2003). *Bemoeien werkt*. Amsterdam: De Balie
- Van der Lans, J. & Räkera, M. (2003). *Er op af. Een aanvalsplan tegen huisuitzettingen in Amsterdam*. Amsterdam: HVO-Querido.
- Van Laere, I. & De Wit, M. (2005). *Dakloos na huisuitzetting*. Amsterdam: GG&GD (cluster MGGZ- ambulante medisch team EDG).
- Van Menxel, G., Lescrauwaet, D. & Parys, I. (2003). *Verbinding verbroken. Thuisloosheid en algemeen welzijnswerk in Vlaanderen*. Niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Berchem, Steunpunt algemeen welzijnswerk vzw.
- Van Regenmortel, T., Demeyer, B., Vandenbempt, K. & Van Damme, B. (2006). *Zonder thuis. Sociale biografieën van thuislozen getoetst aan de institutionele en maatschappelijke realiteit*. Leuven: Lannoo.
- Verbeeck, L. (2004). *Gerechtelijke uithuiszetting. Naar een maximale preventie*. Niet-gepubliceerd onderzoeksrapport. Probleemanalyse en beleidssuggesties vanuit de werkgroep 'gerechtelijke uithuiszetting' van de Afdeling OCMW's van VVSG, november 2004.
- Vettenburg, N. (2004). *Maatschappelijke dienstverlening. Inclusiviteit (slides hoorcollege)*.
- Vettenburg, N. (1988). *Schoolervaringen, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid. Een theoretisch en empirisch onderzoek in het beroepsonderwijs*. Katholieke universiteit Leuven: onderzoeksgroep jeugdcriminaliteit (in opdracht van de Minister van onderwijs).

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D. & Walgrave, L. (2003). *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*. Leuven: Lannoocampus.

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D. & Walgrave, L. (2003). Preventie gespiegeld. Preventie met betrekking tot de jeugd inzake welzijn en gezondheid. *Panopticum*, Kluwer, 529-546.

Vettenburg, N., Walgraeve, L. & Van Kerckvoorde, J. (1984). *Jeugdwerkloosheid, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid: een theoretisch en empirisch onderzoek naar de veronderstelde band tussen werkloosheid en delinquentie bij 17-19 jarigen*. Antwerpen: Kluwer.

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D. & Walgrave, L. (2003). *Preventiespiegel voor projecten. Vragenlijst*. Leuven: Lannoo campus, te raadplegen op http://www.lannoo.com/media/extrdownloads/9789020954425_download_PSP_vragenlijst-1.doc.

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D. & Walgrave, L. (2003). *Preventiespiegel voor projecten. Voorbereidende vragenlijst*. Leuven: Lannoo campus, te raadplegen op http://www.lannoo.com/media/extrdownloads/9789020954425_download_PSP_Voorb_vragenlijst-1.doc.

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D. & Walgrave, L. (2003). *Preventiespiegel voor projecten. Reflectieschema's*. Leuven: Lannoo campus, te raadplegen op http://www.lannoo.com/media/extrdownloads/9789020954425_download_PSP_reflectieschemas-1.doc.

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D. & Walgrave, L. (2003). *Preventiespiegel voor projecten. Fiches*. Leuven: Lannoo campus, te raadplegen op http://www.lannoo.com/media/extrdownloads/9789020954425_download_PSP_fiches-1.doc.

Vogels, M. (2002). *Omzendbrief met betrekking tot de verruiming van het begeleid wonen en woonbegeleiding*. Geraadpleegd op 7 mei 2007, op <http://www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/welzijnswerk/omzend/omz170502.htm>.

Wandersman, A. & Florin, P. (2003). Community interventions and effective prevention. *American psychologist*, 58, 441-448.

Weissberg, R.P., Kumpfer, K.L. & Seligman, M.E.P. (2003). Prevention that works for children and youth: an introduction. *American psychologist*, 58, 425-432.

Winters, S. & Marchal, A. (2004). *Op zoek naar huurwoningen, onderzoek naar de betaalbaarheid en de kwaliteit van het wonen op de private huurmarkt en naar een gepast beleid*. HIVA-K.U. Leuven: Leuven.

Wong, C.K. & Wong, K.Y. (2004). Universal ideals and particular constraints of social citizenship: the Chinese experience of unifying rights and responsibilities. *International journal of social welfare*, 13, 103-111.

Woonbarometers (2005). Waar blijven de paritaire huurcommissies? Geraadpleegd op 2 mei 2007, op <http://www.woonbarometers.be/zorglub32?pod=314>.

Bijlagen

Bijlage 1: Het aantal kennisgevingen en effectieve uithuiszettingen in de stad Antwerpen

Jaar	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Aantal kennisgevingen	3605	3082	2649	2514	2702	2749
Aantal uitgevoerde gerechtelijke uithuiszettingen	336 of 9,3%	352 of 11,4%	287 of 10,8%	316 of 12,6%	430 of 15,9%	512 of 18,6%

Bijlage 2: Concrete cijfers van een beperkte groep OCMW's

Antwerpen (afgerond 445.600 inwoners):

- in 2001: 3605 meldingen
- in 2002: 3083 meldingen
- in 2003: 2649 meldingen
- tot 20/9/2004: 1696 meldingen

Gent (afgerond 225.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 1004 meldingen tot vordering van uithuiszettingen
- in 2002: 822 meldingen tot vordering van uithuiszettingen
- in 2003: 947 meldingen tot vordering van uithuiszettingen

Brugge kreeg:

- in 2002: 311 meldingen tot vorderingen van uithuiszettingen
- in 2003: 183 meldingen tot vorderingen van uithuiszettingen
- tot 1/10/2004: 176 meldingen van vorderingen tot uithuiszettingen

Mechelen (afgerond 76.600 inwoners) kreeg:

- in 2001: 194 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- in 2002: 182 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- in 2003: 129 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 99 meldingen tot vordering van uithuiszetting

Kortrijk (afgerond 75.000 inwoners) kreeg:

- in 2003: 100 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 81 meldingen tot vordering van uithuiszetting

Sint-Niklaas (afgerond 68.500 inwoners) kreeg:

- in 2002 : 242 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- in 2003: 100 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- tot 15/9/2004: 50 meldingen tot vordering van uithuiszetting

Genk (afgerond 63.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 207 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- in 2002: 171 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- in 2003: 140 meldingen tot vordering van uithuiszetting
- tot 1/8/2004: 51 meldingen tot vordering van uithuiszetting

Ieper (afgerond 35.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 73 meldingen van vordering tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 56 meldingen van vordering tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 45 meldingen van vordering tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 28 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Geraardsbergen (afgerond 31.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 86 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 62 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 59 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 29 meldingen tot vorderingen van gerechtelijke uithuiszetting

Scherpenheuvel (afgerond 22.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 26 meldingen van vordering tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 29 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 15 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Koksijde (afgerond 20.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 35 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 28 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 29 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 30 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Kortenberg (afgerond 17.500 inwoners) kreeg:

- in 2001: 10 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 7 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 1 melding van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 7 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Blankenberge (afgerond 18.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 83 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 98 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 56 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 54 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Middelkerke (afgerond 17.000 inwoners) kreeg:

- in 2002: 40 meldingen van vordering tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 21 meldingen van vordering tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/8/2004: 14 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Puurs (afgerond 16.000 inwoners) kreeg:

- in 2002 : 11 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 8 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 2 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Kortemark (afgerond 12.000 inwoners) kreeg:

- in 2001: 10 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2002: 7 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- in 2003: 8 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting
- tot 1/9/2004: 4 meldingen van vorderingen tot gerechtelijke uithuiszetting

Ardoonie (afgerond 9.500 inwoners) kreeg:

- in 2002: 13 meldingen van vordering tot uithuiszetting
- in 2003: 8 meldingen van vordering tot uithuiszetting
- tot 15/9/2004: 7 meldingen van vordering tot uithuiszetting

Bijlage 3: Huisuitzetting naar aantal en redenen in de sociale huursector Nederland

Redenen	1996	1997	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal	%
Uithuiszettingen	850	800	750	764	737	763	652	5316	
Huurschulden	271	471	393	522	606	602	397	3262	87
Overlast	6	24	44	35	39	31	55	234	5
Onrechtmatig	27	37	38	26	32	74	41	275	7
Onbekend	546	268	275	181	60	56	159	1545	

Bron:AFWC, oktober 2004. Cijfers zoals door woningcorporaties geleverd aan AFWC.

Bijlage 4: Problematieken 2003

Problematiek	Aantal	percent
Materieel/financieel	335	24
Gezondheidsproblemen	38	3
Psychische/pers.problemen	417	30
Relationele problemen	211	15
Administratief/juridisch	315	23
Informatie	64	5
Totaal	1380	100

Bijlage 5: Het aantal cliënten waarbij door woonbegeleiding van het Centrum algemeen welzijnswerk uithuiszetting en thuisloosheid kon worden voorkomen.

	De Kempen	Gent	Kortrijk	Leuven	Antwerpen	Brussel	Limburg	Totaal
Aantal 2003	45	66	69	0	17	14	nvt	211
Aantal 2004	51	11	33	35	129	48	67	374

Bijlage 6: Omschrijving van het onderzoeksopzet

Het pilootproject woonbegeleiding dat uitgaat van de centra voor algemeen welzijnswerk heeft als doelstelling de uithuiszetting van sociale huurders te voorkomen.

Het is de bedoeling om na te gaan in welke mate preventieve woonbegeleiding aansluit bij de vijf dimensies van wenselijke preventie. Hiertoe maken we gebruik van de preventiespiegels voor projecten. De preventiespiegel voor projecten is een **reflectie**-instrument, het is geen evaluatie-instrument. De preventiespiegels willen een proces op gang zetten van samen nadenken, reflecteren en zoeken naar manieren om beter tegemoet te komen aan de 5 dimensies van wenselijke preventie. De preventiespiegel geeft geen aanduiding of een project goed of minder goed loopt. Wel is het belangrijk om per dimensie de groeimarges van het project vast te leggen.

Bij de toepassing van het instrument worden drie fasen doorlopen: allereerst volgt er aan de hand van een vragenlijst een semi-structureerd interview (duur: circa twee uur) dat bij voorkeur wordt afgenomen bij twee projectmedewerkers van het preventie-initiatief. Vervolgens wordt de verkregen informatie door mezelf in reflectieschema's geplaatst. Deze reflectieschema's dienen in de derde en laatste fase als reflectiemoment (circa: 1,5 uur) een discussie op gang te brengen over de dimensies, hun huidige invulling en de groeimarges.

Alle bekomen informatie wordt met de nodige discretie verwerkt, wat betekent dat er geen organisatie- of persoonsnamen in de bespreking van de projecten zullen voorkomen.

Het is de bedoeling om het project 'preventie van uithuiszetting via woonbegeleiding' te bevragen op een aantal preventieve acties die het onderneemt om uithuiszetting te voorkomen. Ik vraag jullie vooraf om over een aantal acties na te denken waarmee jullie uithuiszetting trachten te voorkomen. De acties dienen zich bij voorkeur toe te spitsen op vlak van problemen met huurachterstal (al dan niet gecombineerd met problemen op vlak van wooncultuur). In bijlage vindt u ook reeds een voorbereidende vragenlijst, die door jullie ingevuld dient te worden. Deze vragenlijst dient me terugbezorgd te worden ten minste één week voorafgaand aan het interview. Op die manier kan ik het interview reeds wat voorbereiden. In bijlage vinden jullie aan de hand van een voorbeeld tevens een omschrijving van wat er bedoeld wordt met een preventieve actie.

Het is de bedoeling dat het interview en de gezamenlijke reflectie aansluitend en op dezelfde dag plaatshebben tussen 15 maart en eind april. Ik geef een mogelijke dagindeling: stel dat het interview begint om 10 uur en eindigt rond de middag. Dan neem ik gedurende een twee uur de tijd om de bekomen informatie in reflectieschema's te plaatsen. De gezamenlijke reflectie kan dan vervolgens aanvatten om twee uur om rond half vier te eindigen. Zowel interview als gezamenlijke reflectie gebeuren in aanwezigheid van de projectwerkers. Het plaatsen van de informatie in reflectieschema's gebeurt zonder de projectwerkers.

In wat volgt wordt de visie op preventie en wenselijke preventie verder toegelicht en verduidelijkt.

Preventie omvat initiatieven die doelbewust en systematisch anticiperen op protectieve factoren en op risicofactoren.

De kernwoorden hierin zijn

Doelbewust: verwijst naar het bewustzijn omtrent het doel; preventie is intentioneel, niet intuïtief.

Systematisch: er wordt planmatig gewerkt, niet op basis van toeval.

Initiatieven: of handelingen en dus niet omstandigheden; het gaat om initiatieven die personen nemen.

Anticiperen: het uitkijken naar voorspellende factoren in functie van een gewenste situatie.

Protectieve factoren: factoren waarvan hun verband met toestanden die de gewenste situatie bevorderen, omschreven kan worden.

Risicofactoren: factoren waarvan hun verband met toestanden die de gewenste situatie belemmeren, omschreven kan worden.

Op basis van deze definitie kunnen preventie-initiatieven en preventiebeleid onderscheiden worden van respectievelijk initiatieven met een preventieve waarde en een beleid met preventieve effecten. *Bv. Zo heeft het jeugdwerk vaak een preventieve waarde zonder daarbij preventie-initiatieven op te zetten. Zolang zij niet doelbewust en systematisch anticiperen op negatieve effecten van risicofactoren, zijn zij geen preventie-initiatief. Zo wil het jeugdwerk vaak zijn werking loskoppelen van risicofactoren. Spelen en sport doet men omdat het leuk is voor kinderen.*

Wenselijke preventie omvat de doelbewuste en systematische initiatieven die, in functie van het bevorderen of het behouden van het welzijn en de gezondheid van de doelgroep, steeds eerder pogen te anticiperen op protectieve factoren en op risicofactoren, maximaal offensief zijn, een integrale aanpak uitbouwen, op een participatieve manier werken en een democratisch karakter hebben.

Concreet vertaalt wenselijke preventie zich in **5 dimensies**:

Radicaliteit verwijst naar het moment in de probleemwording. Het is wenselijk dat een zich ontwikkelend probleem of risicosituatie zo vroeg mogelijk op de ontwikkelingslijn wordt gestopt. Radicaliteit betekent dat de problemen steeds dicht bij de wortels worden aangepakt.

Offensiviteit. Preventieve acties kunnen een offensief of defensief karakter hebben. Bij een offensieve aanpak poogt men de handelingsmogelijkheden van de doelgroep uit te breiden; bij een defensieve aanpak worden de handelingsmogelijkheden beperkt.

Integraliteit verwijst naar het onderscheid tussen persoonsgerichte en contextgerichte acties. De eerste streven verandering na in de persoon. De laatste beogen verandering in de context (in brede zin: familie, school, regelgeving,...).

Participatie. Mogelijkheden aanbieden om zijn stem te laten horen, inbreng te hebben en ideeën te laten aanbrengen als aanzet tot actief burgerschap.

Democratisch karakter. Iedereen heeft het recht om via preventie beschermd te worden tegen problemen. Het gaat hier in essentie om gelijke kansen voor verschillende deelgroepen. Het gaat hier enerzijds om een verantwoorde afbakening van de doelgroep en anderzijds om het na streven van inclusiviteit eens de doelgroep is vastgelegd (wat inhoudt dat men moet vermijden dat men binnen de afgebakende doelgroep nog verder deelgroepen gaat uitsluiten).

Bijlage 7: Informed Consent (toestemmingsformulier) betreffende de medewerking aan een onderzoek over preventie van uithuiszetting via woonbegeleiding.

Ik verklaar hierbij

- dat ik door de onderzoeker ben ingelicht over het onderwerp en opzet van het onderzoek;
- dat ik aan de onderzoeker de toestemming geef om de interviews op band op te nemen;
- dat ik aan de onderzoeker de toestemming geef om de resultaten discreet, anoniem en vertrouwelijk te bewaren, te verwerken en te rapporteren. Dit impliceert dat er geen organisatie- of persoonsnamen in de bespreking van de projecten voorkomen.
- dat de reflectieve doelstelling van de preventiespiegel voor projecten bij de voorstelling van het onderzoek werd benadrukt.
- dat ik op aanvraag in de eindfase van het onderzoek een samenvatting van de resultaten krijg.

Gelezen en goedgekeurd op.....(datum),

Naam:.....

Organisatie:.....

Handtekening:.....

Bijlage 8: Een omschrijving van een preventieve actie

In het interview zullen vragen gesteld worden die hetzij op de organisatie, hetzij op het project, hetzij op de acties binnen het project betrekking hebben. Het is belangrijk dat eerst goed onderscheiden wordt wat onder 'organisatie', 'project' en 'actie' wordt verstaan.

Bijvoorbeeld:

Een Centrum Algemeen Welzijnswerk wenst het probleem van eenzaamheid bij bejaarden aan te pakken en start met het project 'Gezellig op rust'. Het project bestaat uit drie acties: het inrichten van een samenkomstruimte, het opzetten van een campagne om familieleden aan te sporen tot regelmatig bezoek en het opzetten van een petitie-actie om bij de beleidsmensen te pleiten voor gratis openbaar vervoer voor bejaarden.

Met 'organisatie' bedoelen we de ruimere structuur waarbinnen het project is ingebed. Een organisatie heeft vaak meer dan één project lopen, maar kan ook slechts één project omvatten. In het voorbeeld is de organisatie het Centrum Algemeen Welzijnswerk.

Met 'project' bedoelen we een samenhangend geheel aan acties om een bepaalde preventieve doelstelling te bereiken. Een project is gericht op één problematiek of thema. In het voorbeeld krijgt het project de naam 'Gezellig op rust' en is het gericht op het thema 'eenzaamheid bij bejaarden'.

Met 'actie' bedoelen we een welomschreven welzijns- of gezondheidsbevorderend projectonderdeel dat een rechtstreekse link heeft met het bereiken van de doelstelling die in het project wordt beschreven. In het voorbeeld gaat het om drie acties: de samenkomstruimte, de campagne en de petitie-actie.

Opgelet, nog duidelijk te onderscheiden van 'acties' zijn 'activiteiten'. Om één actie te verwezenlijken worden heel wat activiteiten opgezet. Om een samenkomstruimte in te richten wordt bijvoorbeeld een vergadering belegd met de teamleden en worden gesprekken gevoerd met bewoners. Daarna wordt de gekozen ruimte behangen en zal nieuw meubilair gebracht worden, enzovoort. Dergelijke activiteiten worden niet afzonderlijk in deze vragenlijst besproken.

Bijlage 9: Onderzoeksresultaten per implementatiepunt

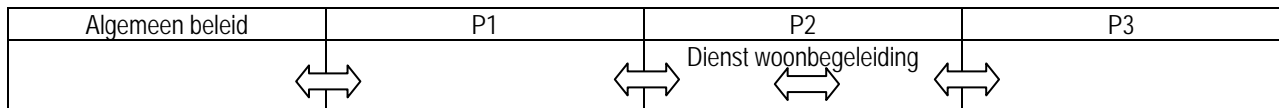
Implementatiepunt 1

Radicaliteit

Het project werd door de twee medewerkers op een verschillende positie op de tijdslijn van probleemwording geplaatst. De eerste medewerker plaatste het project op positie P2, wat inhoudt dat er bij aanmelding nog geen sprake is van uithuiszetting, maar wel van duidelijke risico's die aanleiding kunnen geven tot uithuiszetting. De andere medewerker plaatste het project op positie P3, wat inhoudt dat het probleem zich reeds heeft gemanifesteerd.

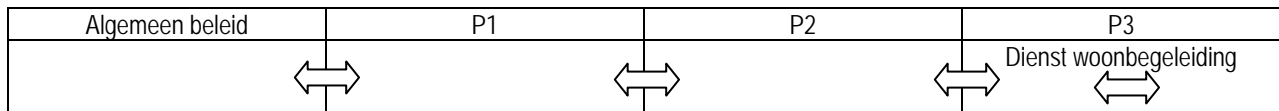
De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: SHM, OCMW, dienst poetshulp, dienst psychiatrische thuiszorg, thuisbegeleidingsdiensten, deelwerkingen van het CAW. Zowel het doorgeven als het ontvangen van kennis en signalen, het bereiken van de doelgroep en het organisatorisch efficiënter werken werden aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 1 wordt door de eerste medewerker, de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst woonbegeleiding (die zich op positie P2 bevindt) enerzijds en 2 organisaties (de SHM, het OCMW) binnen algemeen beleid, 3 organisaties (de diensten psychiatrische thuiszorg, de diensten thuisbegeleiding, de SHM) op positie P1, 2 organisaties (de dienst poetshulp, het OCMW) op P2 en 1 organisatie (de dienst psychiatrische thuiszorg) op P3 anderzijds.

Figuur 1: Visualisatie van de dimensie radicaliteit door de eerste medewerker in implementatiepunt 1

In figuur 2 wordt door de tweede medewerker de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst woonbegeleiding (die zich op positie P3 bevindt) enerzijds en 2 organisaties (de SHM, het OCMW) binnen algemeen beleid, 3 organisaties (de diensten psychiatrische thuiszorg, de diensten thuisbegeleiding, de SHM) op positie P1, 2 organisaties (de dienst poetshulp, het OCMW) op P2 en 1 organisatie (de diensten psychiatrische thuiszorg) op P3 anderzijds.

Figuur 2: Visualisatie van de dimensie radicaliteit door de tweede medewerker in implementatiepunt 1

Door het project wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Offensiviteit

De vier acties die werden besproken waren: de ontwikkeling van een overlastprocedure, de bespreking van de procedure en het overleg tussen hulpverleners en sociale huisvestingsmaatschappij, het opstellen van de samenwerkingsovereenkomst en de start van het preventieproject (met de aanmelding en de begeleiding). Alle acties hebben een offensief karakter; in de eerste drie acties wordt met de ontwikkeling van een samenwerkingsprotocol en de inschakeling van de dienst woonbegeleiding hierin een nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheid aan de doelgroep aangeboden, in actie 4 worden zowel alternatieve handelingsmogelijkheden aangeboden als bestaande gestimuleerd. Bij de acties 1 en 4 was de deelname van de doelgroep vrijwillig, maar kan de doelgroep bij niet-deelname iets verliezen (de SHM kan dan namelijk overgaan tot betekening van de uithuiszetting). Aan acties 2 en 3 nam de doelgroep niet deel en kan er geen uitspraak gedaan worden over de vrijwilligheid van de deelname.

Integraliteit

Met uitzondering van actie 2, realiseren alle acties een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren geen verandering in elke context; zo worden er geen veranderingen gerealiseerd bij de familie en vrienden van de doelgroep en bij het bredere publiek en de samenleving. Alle acties realiseren een verandering in een organisatie/instelling. Actie 2 en 3 realiseren een verandering in het beleid, actie 3 in de wetgeving.

Democratisch karakter

De doelgroep wordt zowel territoriaal en ruimtelijk (alle huurders van de SHM'en in deze regio) afgebakend als op basis van het vertonen van een bepaald gedrag of problematiek (alle huurders die risico lopen om uit huis gezet te worden wegens overlast). De doelgroep wordt op die manier afgebakend om organisatorische redenen en omwille van het feit dat enkel deze groep met het probleem van uithuiszetting te maken kan hebben. Binnen de gemaakte afbakening streeft het project inclusiviteit na en worden verder geen deelgroepen uitgesloten.

<u>Deelgroepen</u>	<u>Bereik</u> <u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>	<u>Geschiktheid</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja		Ja		
Visueel gehandicapten	Ja		Ja		
Auditief gehandicapten	Ja		Ja		
Motorisch gehandicapten	Ja		Ja		
Mentaal gehandicapten	Ja		Ja		
Gezinnen met een POS	Ja		Ja		
Beide geslachten	Ja		Ja		
Minderjarigen	Ja		Ja		

Tabel 1: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project woonbegeleiding in implementatiepunt 1

Participatie

<u>Fasen</u>	<u>Vastgestelde situatie</u>
Voor het opstarten van het project	De participatie van de doelgroep verliep onrechtstreeks via een klachtenbundeling bij bewoners van sociale huurwoningen waarbij een personeelslid van de SHM als spreekbuis fungeerde van de bewoners naar het beleid toe.
Vorbereidingsfase	Zowel voorafgaand aan en bij de start van de begeleiding is er sprake van rechtstreekse participatie van de doelgroep. Voorafgaand aan de begeleiding wordt door de SHM via briefwisseling participatie gevraagd aan de cliënt. Indien deze hier niet op reageert wordt er op medeweten van de cliënt een aanmelding gedaan bij het CAW. Vervolgens wordt er via een huisbezoek rechtstreekse participatie op gang gebracht tussen CAW en de cliënt. Er werd geen uitspraak gedaan over de participatie van de doelgroep tijdens de voorbereidingsfase van het project.
Planningsfase	Voorafgaand aan de begeleiding verloopt de participatie onrechtstreeks; vanaf de start van de begeleiding verloopt die rechtsreeks. Er werd geen uitspraak gedaan over de participatie van de doelgroep tijdens de planningsfase van het project.
Uitvoeringsfase	Tijdens de begeleiding participeert de doelgroep rechtstreeks. Tijdens de uitvoeringsfase van het project is er geen sprake van formele participatie van de doelgroep. De doelgroep participeerde dus niet aan de ontwikkeling en bespreking van de overlastprocedure, aan het opstellen en van de samenwerkingsovereenkomst of aan het overleg tussen CAW en SHM. De participatie verloopt wel informeel via bewonersgroeperingen en conciërges van SHM'en.
Evaluatiefase	In de begeleiding verloopt de participatie van de doelgroep rechtstreeks (via tussentijdse en eindevaluaties). De evaluatie van het project gebeurt pas dit jaar.
Algemene invloed	De medewerkers omschreven de inbreng van de doelgroep in de vormgeving van het project als heel sterk. Door de betrokkenen werden geen redenen aangegeven die de participatie van de doelgroep moeilijk of onmogelijk maken.

Tabel 2: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 1

Implementatiepunt 2

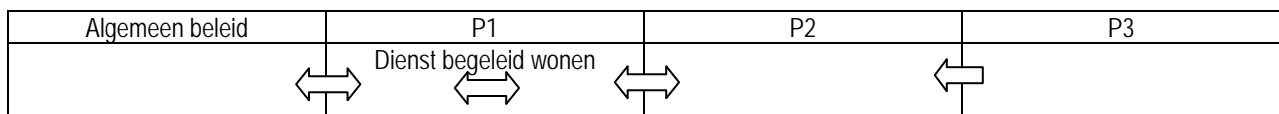
Radicaliteit

De twee deelprojecten werden door de twee medewerkers op een verschillende positie geplaatst op de tijdslijn van probleemwording. De eerste medewerker plaatste het project op positie P1, wat inhoudt dat er bij aanmelding nog geen sprake is van een probleem, noch van duidelijke risico's die aanleiding kunnen geven tot een probleem. De andere medewerker plaatste het project op positie P2, wat betekent dat er bij aanmelding reeds duidelijke risico's (problemen met huurachterstal, klachten inzake overlast) op uithuiszetting worden onderscheiden, maar dat het probleem zich nog niet heeft gemanifesteerd. Het eerste deelproject richt zich naar een bredere doelgroep omdat het in een vroegere fase van de probleemwording tussenkomt.

De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: private verhuurder, SHM, SVK, OCMW, gemeente,

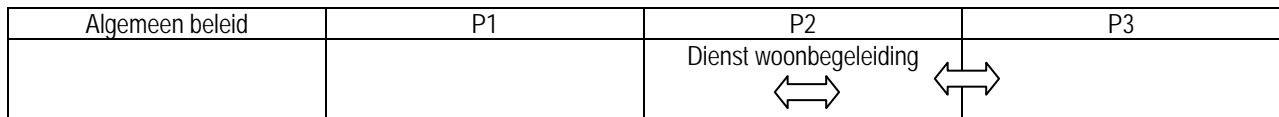
onthaaltehuizen, thuiszorg, medische hulpverlening, trajectbegeleiding, sociale dienst, BBRoW, dienst schuldbemiddeling en bijzondere jeugdzorg. Zowel het doorgeven als het ontvangen van kennis en signalen, het organisatorisch efficiënter werken, het bereiken van de doelgroep en het voorkomen van uithuiszetting werden aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 3 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst begeleid wonen (die zich op positie P1 bevindt) enerzijds en 1 organisatie (de BBRoW) binnen het algemeen beleid, 3 organisaties (het SVK, het OCMW, de dienst arbeidstrajectbegeleiding) op positie P1, 3 organisaties (de private verhuurders, de medische sector, de diensten thuiszorg) op positie P2 en 1 organisatie (de onthaaltehuizen) op positie P3 (die enkel signalen doorgeeft aan het project). Door het eerste deelproject wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Figuur 3 : Visualisatie van de dimensie radicaliteit in het eerste deelproject van implementatiepunt 2

In figuur 4 wordt de wisselwerking weergegeven tussen de dienst woonbegeleiding (die zich op positie P2 bevindt) enerzijds en 7 organisaties (de private verhuurders, de gemeente, de medische sector, het CKG, de diensten thuiszorg, het OCMW, het SVK) op positie P2 en 1 organisatie (de diensten schuldbemiddeling) op positie P3 anderzijds. Door het tweede deelproject wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting maar worden er geen signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Figuur 4 : Visualisatie van de dimensie radicaliteit in het tweede deelproject van implementatiepunt 2

Offensiviteit

De vijf acties die werden besproken waren: huisbezoek, bemiddeling, budgetbegeleiding, praktische hulpverlening en woonpermanentie. Vier van de vijf acties hebben een offensief karakter; twee acties bieden hierbij alternatieve handelingsmogelijkheden aan, terwijl de andere twee acties de aanwezige handelingsmogelijkheden stimuleren. Hoewel het in de actie budgetbegeleiding om een defensieve actie gaat waarin de handelingsmogelijkheden van de doelgroep worden beperkt, geeft deze actie door het aanleren van vaardigheden om het budget beter te kunnen beheren en door de vrijwillige deelname, toch blijk van offensiviteit. De deelname van de doelgroep is in alle acties vrijwillig; enkel in het eerste deelproject werd de actie huisbezoek als een verplicht onderdeel van de begeleiding gesteld.

Integraliteit

Alle acties realiseren een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren een verandering in elke context. Acties 1 en 2 realiseren een verandering bij de familie en vrienden van de doelgroep. Enkel actie 2 realiseert zowel een verandering in organisatie/instelling als in wetgeving. Acties 2 en 5 realiseren een verandering in het beleid, acties 1, 2 en 5 bij het bredere publiek en de samenleving.

Democratisch karakter

Het eerste deelproject bakent de doelgroep af op basis van het vertonen van een bepaalde problematiek, namelijk thuisloosheid. Er werd voor deze afbakening gekozen omdat thuislozen een verhoogd risico hebben om met het probleem van uithuiszetting te maken te krijgen. In het tweede deelproject wordt de doelgroep territoriaal afgebakend. Het richt zich hoofdzakelijk op groepen met huisvestingsproblemen waarbij een kortdurende woonbegeleiding volstaat en die geen nood hebben aan een integrale begeleiding zoals dit het geval is bij thuislozen. Binnen de gemaakte afbakening worden twee deelgroepen (groepen met een zware mentale handicap en minderjarigen) niet bereikt en dus voldoen deze deelprojecten niet aan het criterium inclusiviteit. In alle acties neemt de doelgroep rechtstreeks deel aan de acties.

<u>Deelgroepen</u>	<u>Bereik</u>		<u>Geschiktheid</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
	<u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>			
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja			Ja	
Visueel gehandicapten	Ja		Ja		
Auditief gehandicapten	Ja			Ja	
Motorisch gehandicapten	Ja		Ja		
Licht mentaal gehandicapten	Ja		Ja		
Zwaar mentaal gehandicapten		Ja			Ja
Gezinnen met een POS	Ja		Ja		
Beide geslachten	Ja		Ja		
Minderjarigen (die niet begeleid worden door een volwassene)		Ja			Ja

Tabel 3: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project woonbegeleiding in implementatiepunt 2

Participatie

<u>Projectfasen</u>	<u>Vastgestelde situatie</u>
Voor het opstarten van het project	De medewerkers vermoedden dat de doelgroep niet participeerde en dat er sprake was van een externe probleemdefiniëring vanuit het beleid.
Vorbereidingsfase	Tijdens de begeleiding participeert de doelgroep zowel rechtstreeks (de vraag van de cliënt vormt het uitgangspunt bij een intake) als onrechtstreeks (de informatie over de cliënt die wordt doorgegeven door de doorverwijzer). De betrokkenen hadden geen zicht op de participatie van de doelgroep tijdens deze fase van het project; ze vermoedden dat er geen sprake was van participatie.
Planningsfase	In de begeleiding participeert de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. De betrokkenen hadden geen zicht op de participatie van de doelgroep tijdens deze fase van het project; ze vermoedden dat er geen sprake was van participatie.
Uitvoeringsfase	Tijdens de begeleiding krijgt de doelgroep vooral uitvoerende taken met verantwoordelijkheid. Er werd geen uitspraak gedaan over de participatie van de doelgroep tijdens deze fase van het project.
Evaluatiefase	In het eerste deelproject wordt er in de begeleiding geen evaluatiemoment voorzien met de doelgroep. In het tweede deelproject participeert de doelgroep rechtstreeks in deze fase van de begeleiding. Er werd geen uitspraak gedaan over de participatie van de doelgroep tijdens de evaluatiefase van het project.
Algemene invloed	De invloed van de doelgroep werd nogal sterk genoemd. Door de betrokkenen werden de volgende oorzaken aangegeven die de participatie van de doelgroep aan het project moeilijk of onmogelijk maken: de lage bereikbaarheid van de doelgroep, de overheersende problematiek, niet de wens hebben om te participeren en de beperkte mondigheid van de doelgroep.

Tabel 4: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 2

Implementatiepunt 3

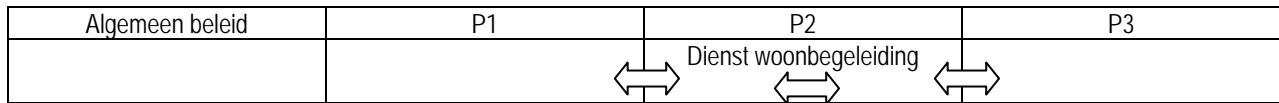
Radicaliteit

Het project werd door de twee medewerkers op positie P2 op de tijdslijn van probleemwording geplaatst.

De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: SHM, SVK, OCMW, de stad, psychiatrische thuisbegeleidingsdiensten, private verhuurders, arbeidstrajectbegeleiding, de huurdersbond, CLG, CGGZ, en de dienst schuldbemiddeling. Zowel het doorgeven als het ontvangen van kennis en signalen, het bereiken van de doelgroep, de organisatorisch efficiëntere werking en het kostenbesparend werken (dat door het voorkomen van uithuiszetting wordt bereikt) werden door de projectmedewerkers aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 5 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst woonbegeleiding (die zich op positie P2 bevindt) enerzijds en 1 organisatie (het SVK) op positie P1, 7 organisaties (de SHM, het SVK, het OCMW, de huurderbonden, de diensten schuldbemiddeling, de diensten psychiatrische thuisbegeleiding, de dienst arbeidstrajectbegeleiding) op positie P2 en 4 organisaties (de stad, de private verhuurders, het CGGZ en het CLG) op positie P3 anderzijds. Door het project wordt er kennis

opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Figuur 5: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 3

Offensiviteit

De vijf acties die besproken werden waren: detectie van de probleemstelling, vraagverduidelijking, een gestructureerde en snelle verwijzing naar de juiste diensten, gefragmenteerde hulpverlening op vraag van de SHM in het kader van het voorkomen van uithuiszetting en adviesverstrekking naar de verwijzer. Alle acties hebben een offensief karakter; in alle acties worden immers nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden aangeboden aan de doelgroep. Wanneer de hulpvraag in actie 2 echter gebeurt door de verwijzende instantie, dan worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch beperkt, noch verruimd. Met uitzondering van actie 5 neemt de doelgroep steeds vrijwillig deel aan alle acties. In de acties 1 en 4 is de deelname wel vrijwillig, maar kan de doelgroep er bij niet-deelname iets bij verliezen. In actie 3 is de deelname vrijwillig en geniet de doelgroep bij deelname van bepaalde voordelen. In actie 2 is de deelname vrijwillig en wordt er geen druk uitgeoefend. Aan actie 5 neemt de doelgroep niet deel en kan geen uitspraak worden gedaan over de vrijwilligheid van de deelname.

Integraliteit

Alle acties realiseren een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren geen veranderingen in elke context; zo worden er bij de familie en vrienden van de doelgroep geen veranderingen gerealiseerd. Met uitzondering van actie 4 realiseren alle acties een verandering in een organisatie/instelling. Enkel actie 1 realiseert een verandering in de wetgeving. De acties 1 en 2 realiseren een verandering in het beleid. Tot slot realiseren acties 1, 2 en 5 een verandering bij het bredere publiek en de samenleving.

Democratisch karakter

De doelgroep wordt zowel ruimtelijk afgebakend, op basis van leeftijd (vanaf 18 jaar) en op basis van het vertonen van een bepaald gedrag of problematiek (het risico op een dreigende uithuiszetting; groepen met een zware psychiatrische of drugsproblematiek en groepen met een handicap die beschikken over een Vlaams Fonds nummer voor wonen behoren niet tot de doelgroep van het project). De afbakening van de doelgroep geschiedde om organisatorische redenen en omwille van de beperking van de bevoegdheid van de organisatie tot deze doelgroep. De afbakening van de doelgroep is te verantwoorden wanneer andere preventie-initiatieven de doelgroepen bereiken die in dit project buiten de afbakening vallen. Binnen de gemaakte afbakening streeft het project inclusiviteit na en worden alle doelgroepen bereikt. Wel dient het project bij allochtone groepen eventuele aanpassingen door te voeren door zich te beroepen op een tolkendienst.

<u>Deelgroepen</u>	<u>Bereik</u>		<u>Geschiktheid</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
	<u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>			
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja			Ja	
Visueel gehandicapten zonder Vlaams Fondsnummer	Ja		Ja		
Auditief gehandicapten zonder Vlaams Fondsnummer	Ja		Ja		
Motorisch gehandicapten zonder Vlaams Fondsnummer	Ja		Ja		
Mentaal gehandicapten zonder Vlaams Fondsnummer	Ja		Ja		
Gezinnen met een POS	Ja		Ja		
Beide geslachten	Ja		Ja		
Minderjarigen		Ja			Ja
Groepen met een latente drugsproblematiek	Ja		Ja		
Groepen met een acute drugsproblematiek		Ja			Ja
Groepen met een latente psychiatrische problematiek	Ja		Ja		
Groepen met een acute psychiatrische problematiek		Ja			Ja

Tabel 5: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project woonbegeleiding in implementatiepunt 3

Participatie

<u>Fasen</u>	<u>Vastgestelde situatie</u>
Voor het opstarten van het project	De doelgroep participeerde niet; een omzendbrief van minister Vogels in 2002 vormde de aanleiding voor het ontstaan van het project verruiming van begeleid wonen en woonbegeleiding.
Vorbereidingsfase	Voorafgaand aan de begeleiding participeert de doelgroep via briefwisseling rechtstreeks met de SHM. Beiden zetten vervolgens samen de stap naar de dienst woonbegeleiding waarbij zowel de vraag van de doelgroep (rechtstreekse participatie) als die van de huisvestingsmaatschappij (onrechtstreekse participatie) gehoord wordt. Ook via de inbreng van andere hulpverleningsinstanties verloopt de participatie van de doelgroep in de voorbereidingsfase van de begeleiding onrechtstreeks. In het project participeerde de doelgroep niet.

Planningsfase	In de begeleiding verloopt de participatie van de doelgroep rechtstreeks. In het project participeerde de doelgroep niet.
Uitvoeringsfase	Tijdens de begeleiding verloopt de participatie van de doelgroep rechtstreeks. Er is geen sprake van participatie van de doelgroep tijdens deze fase van het project.
Evaluatiefase	In de begeleiding is er zowel sprake van rechtstreekse als van onrechtstreekse participatie van de doelgroep. In de evaluatiefase van het project participeert de doelgroep niet.
Algemene invloed	De betrokkenen omschreven de inbreng van de doelgroep in de vormgeving van het project als nogal sterk. Het lage probleeminzicht wordt door de medewerkers aangegeven als reden welke participatie van de doelgroep bij het project moeilijk of onmogelijk maakt.

Tabel 6: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 3

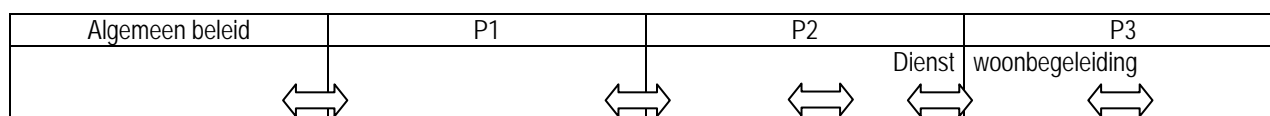
Implementatiepunt 4

Radicaliteit

Het project werd door de projectwerkers op positie P2 op de tijdslijn van probleemwording geplaatst.

De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: SHM, OCMW, VDAB, CGGZ, bijzondere jeugdzorg, drughulpverlening, medische hulpverlening, vrederechter, dienst schuldbemiddeling, huis van het Nederlands, gezins- en bejaardenhulp, gehandicaptenzorg en politie. Zowel het doorgeven en ontvangen van kennis en signalen, het bereiken van de doelgroep, de organisatorisch efficiëntere werking en het kostenbesparend werken werden aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 6 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst woonbegeleiding (die zich op positie P2 bevindt) enerzijds en 1 organisatie (het OCMW) binnen het algemeen beleid, 1 organisatie (de medische sector) op positie P1, 3 organisaties (de SHM, het OCMW, het huis van Nederlands) op positie P2 en 11 organisaties (het OCMW, de VDAB, de bijzondere jeugdzorg, het CGGZ, de drughulpverlening, de medische sector, het vrederecht, de diensten schuldbemiddeling, de diensten gezins-en bejaardenhulp, de sector gehandicaptenzorg, de politie) op positie P3 anderzijds. Door het project wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Figuur 6: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 4

Offensiviteit

De vijf preventieve acties die besproken werden waren: aanmelding (verduidelijking van de hulpvraag door de SHM en door de cliënt), verbreding van de hulpvraag van de cliënt naar andere levensdomeinen, bemiddeling, beleidssignalering en voorkomen van uithuiszetting. In actie 4 worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, nog beperkt. Acties 2 en 3 hebben een offensief karakter; hier worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd en worden er nieuwe, alternatieve handelingsmogelijkheden aangeboden. De acties 1 en 5 zijn defensieve acties; hier worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep beperkt en wordt een onwenselijk gedrag van de doelgroep ontmoedigd. Met uitzondering van actie 4, neemt de doelgroep vrijwillig deel aan alle acties. Aan actie 4 neemt de doelgroep niet deel en kan geen uitspraak worden gedaan over de vrijwilligheid van de deelname. In de acties 1, 3 en 5 is de deelname van de doelgroep wel vrijwillig, maar wordt er wel aangedrongen op deelname of kan de doelgroep er bij niet deelname iets bij verliezen. Hoewel de acties 1 en 5 defensief zijn, blijft de deelname van de doelgroep in beide acties toch vrijwillig en wordt er binnen deze defensieve acties zo offensief mogelijk gewerkt.

Integraliteit

Met uitzondering van actie 4 realiseren alle acties een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren geen veranderingen in elke context; zo worden er bij vrienden van de doelgroep en in de wetgeving geen veranderingen gerealiseerd. Acties 2, 3 en 5 realiseren een verandering bij de familie van de doelgroep. Acties 3, 4 en 5 realiseren een verandering in een organisatie/instelling. Enkel actie 4 realiseert een verandering in het beleid. Tot slot realiseren de acties 3 en 4 een verandering bij het bredere publiek/ de samenleving.

Democratisch karakter

De doelgroep wordt ruimtelijk en territoriaal afgebakend; alle sociale huurders uit deze regio behoren tot de doelgroep. De doelgroep wordt zowel afgebakend om organisatorische redenen als omwille van het feit dat deze groep een verhoogd risico loopt geconfronteerd te worden met uithuiszetting. Binnen de gemaakte afbakening streeft men inclusiviteit na en worden alle deelgroepen bereikt. Dit project voldoet aan de dimensie democratisch karakter. Wel dient het project aanpassingen door te voeren om geschikt te zijn voor allochtone groepen en groepen met een auditieve handicap. Hoewel het project niet geschikt is voor groepen met een zware psychiatrische, drugs- en alcoholproblematiek, worden deze drie deelgroepen toch bereikt. Met uitzondering van de actie beleidssignalering waar de doelgroep onrechtstreeks deelneemt, verloopt de deelname van de doelgroep in de andere vier acties rechtstreeks.

<u>Deelgroepen</u>	<u>Bereik</u>		<u>Geschiktheid</u>		
	<u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>	<u>Ja</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja			Ja	
Visueel gehandicapten	Ja		Ja		
Auditief gehandicapten	Ja			Ja	
Motorisch gehandicapten	Ja		Ja		
Mentaal gehandicapten	Ja		Ja		
Gezinnen met een POS	Ja		Ja		
Beide geslachten	Ja		Ja		
Minderjarigen	Ja		Ja		
Groepen met een latent drugsprobleem	Ja		Ja		
Groepen met een acuut drugsprobleem	Ja				Ja
Groepen met een latent psychiatrische probleem	Ja		Ja		
Groepen met een acuut psychiatrisch probleem	Ja				Ja
Groepen met een latent alcoholprobleem	Ja		Ja		
Groepen met een acuut alcoholprobleem	Ja				Ja

Tabel 7: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project woonbegeleiding in implementatiepunt 4

Participatie

<u>Fasen</u>	<u>Vastgestelde situatie</u>
Voor de start van het project	Het project ontstond op basis van ervaringen van de dienst begeleid wonen, opvangcentra en SHM'en; er is hierbij geen sprake van participatie van de doelgroep.
Vorbereidingsfase	In de begeleiding participeert de doelgroep zowel onrechtstreeks (de SHM komt met een klachtenfiche naar de dienst woonbegeleiding) en rechtstreeks (via een huisbezoek gaat de dienst woonbegeleiding na of de cliënt het hulpaanbod aanvaardt). De doelgroep participeerde niet in de voorbereidingsfase van het project. Het project is ontstaan in samenwerking tussen CAW en SHM.
Planningsfase	In de begeleiding participeert de doelgroep rechtstreeks. In de planningsfase van het project was er geen sprake van participatie van de doelgroep. Wel participeert de doelgroep onrechtstreeks in de verdere

Uitvoeringsfase	verfijning van de methodiek woonbegeleiding.
Evaluatiefase	In de begeleiding participeert de doelgroep rechtstreeks. In het project participeert de doelgroep niet.
Algemene invloed	Tijdens de begeleiding participeert de doelgroep rechtstreeks. De doelgroep participeert tevens rechtstreeks tijdens de evaluatiefase van het project; zo wordt in een bevraging vanuit het opbouwwerk gepeild naar de tevredenheid van sociale huurders over de methodiek woonbegeleiding. De inbreng van de doelgroep in de vormgeving van het project werd omschreven als heel sterk. Taalachterstand, een laag probleeminzicht en de gebrekkige mondelinge vaardigheden worden door de projectmedewerkers aangegeven als redenen welke participatie van de doelgroep bij het project moeilijk maken.

Tabel 8: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 4

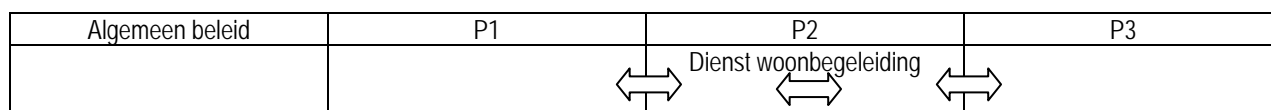
Implementatiepunt 5

Radicaliteit

Het project werd door de twee medewerkers gemiddeld op positie P2 op de tijdslijn van probleemwording geplaatst. Naargelang de aanmelder, verschilt deze positie weliswaar. Zo situeert het project woonbegeleiding zich bij een aanmelding door de SHM tussen P2 en P3, bij een aanmelding door het SVK op P2 en bij een aanmelding vanuit een opvangcentrum, OCMW of buurtwerking tussen P1 en P2.

De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: SHM, SVK, OCMW, stad, wijkgezondheidscentra, thuisbegeleidingsdienst, tewerkstellingsprojecten, CGGZ, buurtwerk, bijzondere jeugdzorg, justitiehuis en de dienst schuldbemiddeling. Zowel het doorgeven en ontvangen van kennis en signalen, het bereiken van de doelgroep, de organisatorisch efficiëntere werking en het kostenbesparend werken werden aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 7 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst woonbegeleiding (welke zich op positie P2 bevindt) enerzijds en 4 organisaties (de wijkgezondheidscentra, de diensten thuisbegeleiding, tewerkstellingsprojecten en de dienst buurtwerk) op positie P1, 2 organisaties (het SVK en het OCMW) tussen de posities P1 en P2, 3 organisaties (het CGGZ, de bijzondere jeugdzorg en het justitiehuis) op positie P2, 1 organisatie (de SHM) tussen de posities P2 en P3 en 1 organisatie (de diensten schuldbemiddeling) op positie P3 anderzijds. Door het project wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Figuur 7: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 5

Offensiviteit

De zes preventieve acties die werden besproken waren: bemiddeling, toeleiding naar andere diensten, netwerkvorming, beleidssignalering, woonbegeleidingsoverleg (tweejaarlijks praktijkgericht overleg tussen lokale overheden, welzijnsorganisaties en huisvestingspartners) en lokale woonraad (beleidsoverleg). Bij de acties 4, 5 en 6 worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, noch beperkt. De acties 1, 2 en 3 hebben een offensief karakter; hier worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd door nieuwe handelingsmogelijkheden aan te bieden of de bestaande te stimuleren. Aan de acties 4, 5 en 6 neemt de doelgroep niet deel en kan er geen uitspraak worden gedaan over de vrijwilligheid van de deelname. De doelgroep neemt niet deel aan acties 4, 5 en 6. Hoewel de deelname van de doelgroep vrijwillig is in de acties 1, 2 en 3, wordt er toch aangedrongen om deel te nemen.

Integraliteit

Met uitzondering van actie 4 realiseren alle acties een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren tevens een verandering in alle contexten. De acties 1, 2 en 3 realiseren zowel een verandering bij familie als bij vrienden van de doelgroep. Alle besproken acties realiseren een verandering in een organisatie/instelling. De acties 4, 5 en 6 realiseren een verandering in het beleid. De acties 4 en 6 realiseren een verandering in de wetgeving. De acties 2 en 4 tot slot realiseren een verandering bij het bredere publiek/de samenleving.

Democratisch karakter

De doelgroep wordt ruimtelijk en territoriaal afgebakend, naar leeftijd (vanaf 18 jaar) en op basis van het vertonen van een bepaald gedrag of problematiek (zo vallen mensen met acute psychiatrische, verslavings- en alcoholproblemen buiten de afbakening). De doelgroep wordt zowel afgebakend om organisatorische redenen als omwille van het feit dat deze groep een verhoogd risico loopt op uithuiszetting. De afbakening van de doelgroep is te verantwoorden wanneer andere preventie-initiatieven de doelgroepen bereiken die in dit project buiten de afbakening vallen. Binnen de gemaakte afbakening streeft het project geen inclusiviteit na; groepen met een motorische en auditieve handicap worden immers niet bereikt. Om geschikt te zijn voor groepen met een handicap en voor allochtone groepen dient het project wel aanpassingen door te voeren. Het project is niet geschikt voor personen met een acuut drugs-, psychiatrisch en/of alcoholprobleem. In de acties 1, 2 en 3 neemt de doelgroep rechtstreeks deel; in de acties 4 en 5 verloopt de deelname onrechtstreeks.

<u>Doelgroepen</u>	<u>Bereik</u>		<u>Geschiktheid</u>		
	<u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>	<u>Ja</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja			Ja	
Visueel gehandicapten	Ja			Ja	
Auditieve gehandicapten		Ja		Ja	
Motorische gehandicapten		Ja		Ja	
Mentaal gehandicapten	Ja			Ja	

Gezinnen met een POS	Ja		Ja	
Beide geslachten	Ja		Ja	
Minderjarigen	Ja		Ja	
Groepen met een latent drugsprobleem	Ja		Ja	
Groepen met een acuut drugsprobleem		Ja		Ja
Groepen met een latent psychiatrische probleem	Ja		Ja	
Groepen met een acuut psychiatrisch probleem		Ja		Ja
Groepen met een latent alcoholprobleem	Ja		Ja	
Groepen met een acuut alcoholprobleem		Ja		Ja

Tabel 9: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project woonbegeleiding in implementatiepunt 5

Participatie

Fasen	Vastgestelde situatie
Voor de opstart van het project	De medewerkers vermoeden dat de doelgroep in deze fase niet participeerde en dat er sprake was van een externe probleemdefiniëring.
Vorbereidingsfase	In de begeleiding verloopt de participatie van de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. In de voorbereidingsfase van het project participeerde de doelgroep niet. Wel werd er voor de inhoudelijke uitwerking van de methodiek contact opgenomen met vertegenwoordigers van de doelgroep (zoals verenigingen waar armen het woord nemen).
Planningsfase	Tijdens de begeleiding participeert de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. In de planningsfase van het project participeerde de doelgroep niet.
Uitvoeringsfase	Tijdens de begeleiding krijgt de doelgroep uitvoerende taken met verantwoordelijkheid. In het project participeert de doelgroep niet.
Evaluatiefase	Tijdens de begeleiding verloopt de participatie van de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. Ook in het project participeert de doelgroep zowel rechtstreeks (zo bevragen wijkgezondheidscentra cliënten die toegeleid worden naar het project maar uiteindelijk toch afhaken) als onrechtstreeks (in het inloopcentrum wordt er samen met de doelgroep beleidsvoorbereidend gewerkt).
Algemene invloed	De inbreng van de doelgroep in de vormgeving van het project werd omschreven als heel sterk. De beperkte mondigheid van de doelgroep wordt aangegeven als reden die participatie van de doelgroep bij het project moeilijk maken.

Tabel 10: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 5

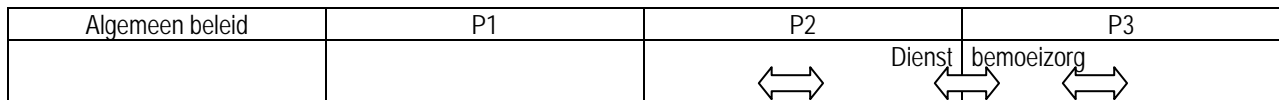
Implementatiepunt 6

Radicaliteit

Het project werd door de medewerkers gemiddeld juist voor positie P3 op de tijdslijn van probleemwording geplaatst, wat inhoudt dat een uithuiszetting niet meer veraf ligt en dat het project bemoeizorg wordt ingeschakeld als laatste vangnet om uithuiszetting te voorkomen.

De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: SHM, SVK, OCMW, CAD, provincie, LSO (een overkoepelend beleidsorgaan van alle OCMW's), de diensten poets- en familiehulp en de dienst schuldbemiddeling. Zowel het doorgeven en ontvangen van kennis en signalen, het bereiken van de doelgroep, het organisatorisch efficiënter en kostenbesparend werken en het ontvangen van financiën en subsidies werden aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 8 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst bemoeizorg enerzijds (welke zich tussen de posities P2 en P3 bevindt) en 4 organisaties op P2 (het SVK, het LSO, de provincie Limburg en het OCMW), 2 organisaties op P3 (de SHM en het CAD) en 2 organisaties tussen de posities P2 en P3 (de diensten poets- en familiehulp en de dienst schuldbemiddeling) anderzijds. Door het project wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Figuur 8: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 6

Offensiviteit

De zes preventieve acties die werden besproken waren: bemiddeling, praktische hulpverlening, het rollend fonds (een algemene preventieve actie waarbij cliënten een lening kunnen aangaan voor de aankoop van diensten of materiaal), de ontwikkeling van de methodiek (zowel naar de sociale als naar de private huurmarkt), de stuurgroep (overleg tussen SHM, OCMW, SVK en het project bemoeizorg) en de inschakeling van een netwerk. In acties 4 en 5 worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep noch verruimd, nog beperkt. Aan beide acties neemt de doelgroep niet deel en kan er geen uitspraak worden gedaan over de vrijwilligheid van de deelname. De andere 4 acties hebben een offensief karakter; hierbij worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd door nieuwe handelingsmogelijkheden aan te bieden of door de bestaande te stimuleren. De doelgroep neemt tevens vrijwillig deel aan deze 4 acties. In de acties 1 en 2 is de deelname van de doelgroep wel vrijwillig, maar kan de doelgroep er bij niet deelname iets bij verliezen. In de acties 3 en 6 is de deelname van de doelgroep vrijwillig en geniet de doelgroep bij deelname van bepaalde voordelen. Hoewel de insteek van het project bemoeizorg verplicht is en in ieder geval weinig of geen keuzemogelijkheden laat aan de doelgroep, hebben alle acties niettemin een offensief en vrijwillig karakter en wordt de deelname van de doelgroep in geen van de acties verplicht gesteld.

Integraliteit

Alle besproken acties realiseren een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren tevens een verandering in elke context. Acties 1, 2 en 6 realiseren een verandering bij de familie van de doelgroep. Acties 2 en 6 realiseren een verandering bij vrienden van de doelgroep. Alle acties realiseren een verandering in een organisatie/instelling. Acties 2, 4 en 5 realiseren een verandering in het beleid en acties 4 en 5 realiseren een verandering in de wetgeving. Acties 1, 2, 4 en 6 realiseren een verandering bij het bredere publiek/de samenleving. Daar alle acties zowel persoons- als contextgericht zijn en er in de verschillende contexten veranderingen worden gerealiseerd, wordt voldaan aan de dimensie integraliteit.

Democratisch karakter

De doelgroep wordt zowel ruimtelijk en territoriaal afgebakend als op basis van het vertonen van een bepaald gedrag of problematiek (alle sociale huurders die risico lopen om uit huis gezet te worden). De doelgroep wordt op die manier afgebakend om organisatorische redenen, omdat deze groep kampt met ernstige risico's op uithuiszetting en geholpen moet worden en omdat de groep niet bereikt wordt door andere preventie-initiatieven rond dezelfde problematiek. Binnen de gemaakte afbakening streeft het project geen inclusiviteit na; groepen met een zware mentale handicap worden niet bereikt. Om geschikt te zijn voor groepen met een handicap en voor allochtone groepen dient het project wel aanpassingen door te voeren. Bij de actie bemiddeling dient het project voor alle deelgroepen aanpassingen door te voeren; op vlak van taalcultuur doen er zich immers verschillen voor tussen de doelgroep en de diensten bij wie bemiddeld moet worden. In de acties 1, 2, 3 en 6 neemt de doelgroep rechtstreeks deel; in de acties 4 en 5 neemt de doelgroep niet deel.

<u>Deelgroepen</u>	<u>Bereik</u> <u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>	<u>Geschiktheid</u> <u>Ja</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja			Ja	
Visueel gehandicapten	Ja			Ja	
Auditief gehandicapten	Ja			Ja	
Motorisch gehandicapten	Ja			Ja	
Licht mentaal gehandicapten	Ja			Ja	
Zwaar mentale gehandicapten		Ja		Ja	
Gezinnen met een POS	Ja		Ja		
Beide geslachten	Ja		Ja		
Minderjarigen	Ja		Ja		
Groepen met een verslavingsprobleem	Ja		Ja		

Tabel 11: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project bemoeizorg in implementatiepunt 6

Participatie

<u>Fasen</u>	<u>Vastgestelde situatie</u>
Voor het opstarten van het project	De doelgroep participeerde niet; er was sprake van een externe probleemdefiniëring. Het project kreeg vorm op basis van ervaringen van OCMW's, opvangcentra en SHM'en waarbij men vaststelde dat het aantal uithuiszettingen op de sociale huurmarkt toenam.
Vorbereidings-fase	In de begeleiding verloopt de participatie van de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. De doelgroep participeerde niet in deze fase van het project.
Planningsfase	Tijdens de begeleiding participeert de doelgroep zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. In de planningsfase van het project participeerde de doelgroep niet.
Uitvoeringsfase	In de begeleiding krijgt de doelgroep uitvoerende taken met verantwoordelijkheid. In de uitvoeringsfase van het project participeert de doelgroep niet.
Evaluatiefase	Tijdens de begeleiding participeert de doelgroep zowel rechtstreeks als via betrokkenen op de doelgroep (cfr. cliëntoverleg). In de evaluatiefase van het project participeert de doelgroep niet. Wel werd er reeds beroep gedaan op een ervaringsdeskundige die zijn/haar bedenkingen gaf over het project bemoeizorg.
Algemene invloed	De inbreng van de doelgroep in de vormgeving van het project werd omschreven als eerder weinig. Een verklaring hiervoor kan gevonden worden in de methodiek bemoeizorg waarin gewerkt wordt met een éézijdige doelformulering door de SHM waarin de cliënt weinig inbreng heeft. De medewerkers gaven de beperkte mondigheid van de doelgroep aan als reden die participatie van de doelgroep moeilijk maken.

Tabel 12: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 6

Implementatiepunt 7

Radicaliteit

Het project tracht op verschillende momenten tussen te komen om uithuiszetting te voorkomen. Met betrekking tot de onthaalfunctie plaatst het project zich op positie P1 op de tijdslijn van probleemwording; zo geeft het informatie, advies en ondersteuning aan alle nieuwe sociale huurders wanneer deze hierom vragen. Op positie P2 plaatst het project wanneer er bijvoorbeeld ernstige problemen zijn met huurachterstal. Op positie P3 gaat het om het voorkomen van gerechtelijke uithuiszettingen.

De volgende samenwerkingsorganisaties werden besproken: SHM, OCMW en de andere diensten binnen dit CAW (de diensten gezins- en relationele hulp, schuldbemiddeling en budgetbegeleiding). Afhankelijk van de positie op de tijdslijn van probleemwording verschilt de rol van elke samenwerkingspartner weliswaar. Zowel het doorgeven en ontvangen van kennis en signalen, het bereiken van de doelgroep, het organisatorisch efficiënter en kostenbesparend werken, het ontvangen van financiën en subsidies en de ontwikkeling van een kansenbeleid naar doelgroepen op de sociale huurmarkt werden aangegeven als doelstellingen van de samenwerking.

In figuur 9 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst preventieve woonbegeleiding die zich op positie P1 bevindt en 5 organisaties op positie P1, namelijk de SHM, het OCMW en 3 andere diensten binnen het CAW (de diensten gezins- en relationele hulp, schuldbemiddeling en budgetbegeleiding). Door het project wordt er kennis opgebouwd over de oorzaken van uithuiszetting en worden er signalen doorgegeven aan organisaties die zich vroeger op de lijn van probleemwording bevinden.

Algemeen beleid	P1	P2	P3
	Dienst woonbegeleiding 		

Figuur 9: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 7

In figuur 10 wordt de wisselwerking van kennis en signalen weergegeven tussen de dienst preventieve woonbegeleiding op positie P2 en 5 organisaties op positie P2, namelijk de SHM, het OCMW en 3 andere diensten binnen het CAW (de diensten gezins- en relationele hulp, schuldbemiddeling en budgetbegeleiding).

Algemeen beleid	P1	P2	P3
		Dienst woonbegeleiding 	

Figuur 10: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 7

In figuur 11 wordt de wisselwerking weergegeven van kennis en signalen tussen de dienst preventieve woonbegeleiding op positie P3 en 5 organisaties op positie P3, namelijk de SHM, het OCMW en 3 andere diensten binnen het CAW (de diensten gezins- en relationele hulp, schuldbemiddeling en budgetbegeleiding).

Algemeen beleid	P1	P2	P3
			Dienst woonbegeleiding

Figuur 11: Visualisatie van de dimensie radicaliteit in implementatiepunt 7

Offensiviteit

De zes preventieve acties die werden besproken waren: thuisbegeleiding, schuldbemiddeling, praktische hulpverlening, financiële/juridische/ administratieve ondersteuning, de bovenlokale stuurgroep (intern overleg met de beleidsverantwoordelijken van alle diensten (OCMW, SHM, SVK, stad) waarmee de dienst woonbegeleiding een samenwerkingsverband heeft) en tot slot de werk- en stuurgroep thuisloosheid (extern overleg met als doelstellingen beleidssignalering, netwerkontwikkeling, beleidsvoorbereidend en beïnvloedend werken). Aan de acties 5 en 6 neemt de doelgroep niet deel en kan er geen uitspraak worden gedaan over de vrijwilligheid van de deelname. De handelingsmogelijkheden van de doelgroep worden in deze acties noch verruimd, noch beperkt. De andere 4 acties hebben een offensief karakter; hierbij worden de handelingsmogelijkheden van de doelgroep verruimd door nieuwe handelingsmogelijkheden aan te bieden of door de bestaande te stimuleren. In deze acties is de deelname van de doelgroep vrijwillig en wordt er op geen enkele manier druk uitgeoefend.

Integraliteit

Alle besproken acties realiseren een verandering in de doelgroep. De verschillende acties samen realiseren tevens een verandering in elke context. Acties 1, 2, 3 en 4 realiseren een verandering bij de familie van de doelgroep. Acties 1, 2 en 4 realiseren een verandering bij vrienden van de doelgroep. Alle acties realiseren een verandering in een organisatie/instelling. Acties 1, 2, 5 en 6 realiseren een verandering in het beleid, in de wetgeving en bij het bredere publiek/de samenleving. Daar alle acties zowel persoons- als contextgericht zijn en er in de verschillende contexten veranderingen worden gerealiseerd, wordt voldaan aan de dimensie integraliteit.

Democratisch karakter

De doelgroep wordt zowel ruimtelijk en territoriaal afgebakend als op basis van het hebben van een huurderstatuut binnen een SHM en het vertonen van een bepaald gedrag of problematiek (risico op uithuiszetting). De doelgroep wordt op die manier afgebakend omdat deze groep kampt met ernstige risico's op uithuiszetting en geholpen moet worden. De afbakening van de doelgroep gebeurt verantwoord. Binnen de gemaakte afbakening streeft het project geen inclusiviteit na; groepen met een handicap die over een Vlaams fonds nummer voor wonen beschikken en groepen met een acuut psychiatrisch, drugs en alcoholprobleem worden niet bereikt. Om geschikt te zijn voor allochtone groepen en voor groepen met een zwaar auditieve handicap dient het project aanpassingen door te voeren. Het project is niet geschikt voor groepen met een zware motorische en mentale handicap. In de acties 1, 2, 3 en 4 neemt de doelgroep rechtstreeks deel; in de acties 5 en 6 neemt de doelgroep niet deel.

<u>Deelgroepen</u>	<u>Bereik</u> <u>Werden bereikt</u>	<u>Werden niet bereikt</u>	<u>Geschiktheid</u>	<u>Mits aanpassing</u>	<u>Neen</u>
Kansarme groepen	Ja		Ja		
Analfabete groepen	Ja		Ja		
Allochtone groepen	Ja			Ja	
Visueel gehandicapten (met Vlaams fonds nummer)		Ja	Ja		
Auditief gehandicapten (met Vlaams fonds nummer)		Ja		Ja	
Motorisch gehandicapten (met Vlaams fonds nummer)		Ja			Ja
Mentale gehandicapten (met Vlaams fonds nummer)		Ja			Ja
Gezinnen met een POS	Ja		Ja		
Beide geslachten	Ja		Ja		
Minderjarigen	Ja		Ja		
Groepen met een latent psychiatrisch probleem	Ja		Ja		Ja

Groepen met een acuut psychiatrisch probleem		Ja			
Groepen met een latent alcoholprobleem	Ja		Ja		Ja
Groepen met een acuut alcoholprobleem		Ja			
Groepen met een latent drugsprobleem	Ja		Ja		Ja
Groepen met een acuut drugsprobleem		Ja			

Tabel 13: Bereikte deelgroepen en de geschiktheid van het project in implementatiepunt 7

Participatie

<u>Fasen</u>	<u>Vastgestelde situatie</u>
Voor het opstarten van het project	In de fase van de opstart van het project participeerde de doelgroep via betrokkenen op de doelgroep. Een analyse van problemen en behoeften bij de doelgroep en signalen vanuit de hulpverleningspraktijk werden door CAW-medewerkers meegenomen in de opstart van het project.
Vorbereidingsfase	De doelgroep participeerde via betrokkenen op de doelgroep waarbij hun stem werd meegenomen in de voorbereidingsfase van het project. Tot de betrokkenen behoorden het CAW, overleg met OCMW's en overleg met andere SHM'en.
Planningsfase	Ook in de planningsfase van het project participeerde de doelgroep via betrokkenen op de doelgroep, opnieuw op basis van signalen vanuit de hulpverleningspraktijk.
Uitvoeringsfase	In de uitvoeringsfase van het project participeert de doelgroep niet.
Evaluatiefase	Het project preventieve woonbegeleiding startte officieel begin 2007. Een eerste evaluatie tussen de SHM, CAW en OCMW staat in het najaar van 2007 op het programma.
Algemene invloed	De inbreng van de doelgroep in de vormgeving van het project werd omschreven als heel sterk. Participatie van de doelgroep wordt in alle fasen van het project als wenselijk gezien en de medewerkers gaven geen redenen aan die de participatie van de doelgroep moeilijk of onmogelijk maken.

Tabel 14: Vastgestelde situatie van participatie in implementatiepunt 7

Bijlagen 10, 11, 12 en 13: voorbereidende vragenlijst, vragenlijst, reflectieschema's en bijhorende fiches

Bij de screening van deze projecten preventieve woonbegeleiding werd gebruik gemaakt van de preventiespiegel voor projecten. Dit instrument omvat een voorbereidende vragenlijst (bijlage 10), een vragenlijst (bijlage 11) met bijhorende fiches (bijlage 13) en reflectieschema's (bijlage 12). Voor deze vier bijlagen verwijs ik naar de cd-rom.

